

Dante Alighieri

Peklo

EUROPA //

Dante Alighieri

edice EUROPA

Kniha byla zakoupena na serveru Palmknihy.cz.

Kupující: Jindriska Svobodova

Adresa: Radova, 62300 BRNO, cz

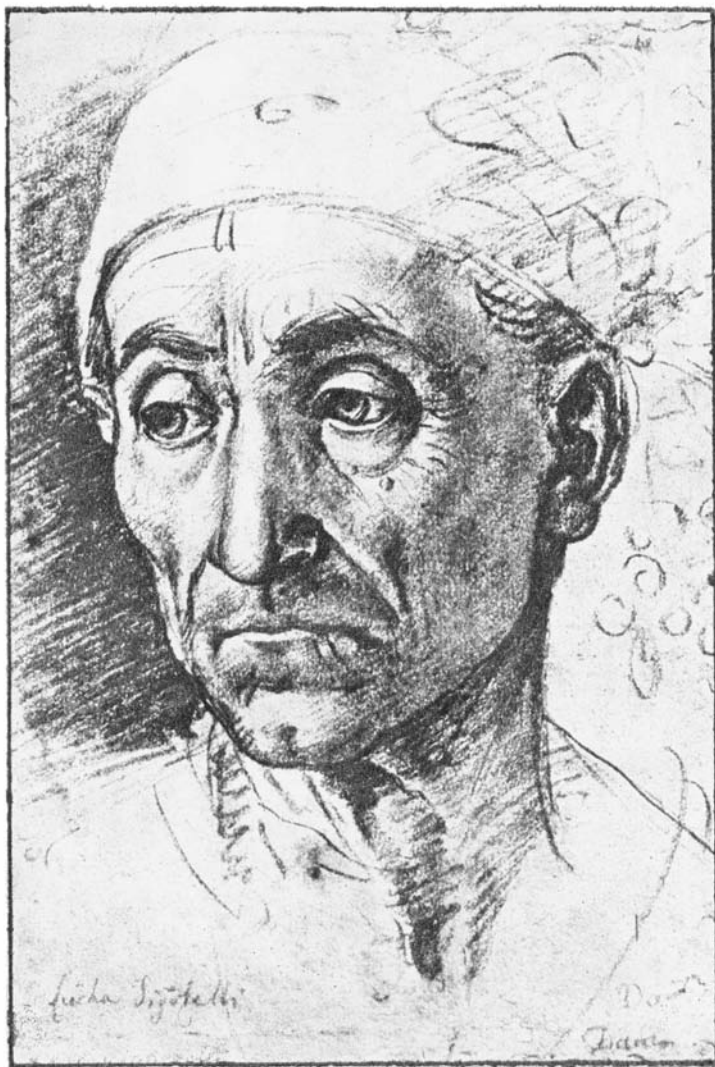
ID 8545-45090944295687107034-159-120

Upozorňujeme, že kniha je určena pouze pro potřeby kupujícího.

Kniha jako celek ani žádná její část nesmí být volně šířena na internetu, ani jinak dále zveřejňována. V případě dalšího šíření neoprávněně zasáhnete do autorského práva s důsledky dle platného autorského zákona a trestního zákoníku.

Neoprávněným šířením knihy poškodíte rozvoj elektronických knih v České republice.

Tak nám, prosím, pomozte v rozvoji e-knih a chovejte se ke knize, k vydavatelům, k autorům a také k nám fér.

Dante Alighieri
Peklo

Přeložil Vladimír Mikeš

ACADEMIA
PRAHA 2007

Dante Alighieri, 1265-1321

Peklo / Dante Alighieri ; přeložil Vladimír Mikeš. – Vyd. 3., (V
Academii 1.). – Praha : Academia, 2007. – (Europa ; sv. 7)

Přeloženo z italštiny

ISBN 978-80-200-1504-4

821.131.1-1

- italská poezie

- alegorie

821.131.1-1 - Italská poezie [11]

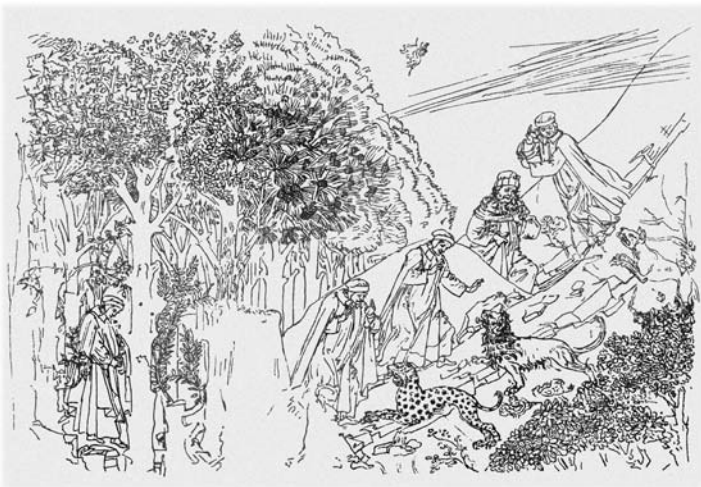
Translation © Vladimír Mikeš, 1978, 1996, 2007

Notes and epilogues © Vladimír Mikeš, 1978, 1996, 2007

ISBN 978-80-200-1504-4

PEKLO

ZPĚV PRVNÍ

Ve věku pětatřiceti let, v noci, Dante zabloudí v temném lese. Za úsvitu se pokouší z něho vyjít, zamíří k vrchu ozářenému sluncem, ale tři šelmy (pardál – smyslnost, lev – pýcha a vlčice – lakota) mu brání v cestě. Málem se zřítíl do propasti, jak před nimi ustupoval. A tu se mu zjeví Vergiliův stín a nabízí mu jako jediné východisko sestup do pekel a cestu očištěm k ráji. Peklem a očištěm povede jej Vergilius, na prahu ráje bude na něho čekat Beatrice.

V čase, kdy život je vpolou své pouti,
jsem zabloudil, kolem byl hustý les,
já z pravé cesty zabředl v houšť proutí. (3)

Ach, těžko se to říká ještě dnes,
neschůdný, hustý hvozd divoce trčí,
jen vzpomenu a obchází mě děs! (6)

Trpko je v něm, že smrt jen už je trpčí.
Ale i za dobro vděčím těm tmám,
a o tom psát chci, ostatní ať mlčí. (9)

Jak octl jsem se v lese, nevím sám,
šel jsem jak v snách, jen nejasně jsem tušil,
že mimo pravou cestu klopýtám. (12)

- Když jsem však přišel pod návrší
uzavírající to údolí,
jež úzkostí mi rozmrazilo duši, (15)
tu vzhlédl jsem a spatřil vrcholy,
jež oběžnice oblévala jasem,
za nímž jít přímo může kdokoli. (18)
Polevil trochu strach, běžící s třasem
jezerem mého srdce v úzkostech
po celou noc, již tady probloumal jsem. (21)
A jako ten, kdo popadaje dech
vyvázne z moře a ohromen civí
na hrozně vody, v kterých hledal břeh, (24)
tak ještě v běhu můj duch úzkostlivý
se podíval na průsmyk pod horou,
jímž nepronikl dosud nikdo živý. (27)
Po chvíli jsem se vydal nahoru
tím pustým svahem, trochu odpočatý,
hledaje nohou pevnou oporu. (30)
A na tom srázu, hned u jeho paty,
hle, vstane pardál, vlní se jak had,
vláčný a mrštný, celý kropenatý, (33)
podívám se a on zůstane stát,
a dokonce mi v další cestě brání,
že málem už chci zpátky utíkat. (36)
A to se stalo právě za svítání,
stoupalo slunce uprostřed svých hvězd,
jak v den, kdy boží láska kolotání (39)
do krásných věcí rozhodla se vnést.
Zdolám tu šelmu, víra ve mně hlesla,
v tom rozbřesku jsem viděl dobrou zvěst, (42)
a bylo jaro, byla sladká vesna.
A přesto jsem se zhrozil ještě víc,
když lev se zjevil, šelma stejně děsná. (45)
A zdálo se, že přichází mi vstříc
zuřivý hladem, vlála nad ním hříva,
sám vzduch se nad ním chvěl jak plamen svíc. (48)
A vlčice, hle, taky je tu, chtívá
a všeho lačná, přitom vychrtlá,
a co sklíčila lidí odjakživa, (51)
hrůza vidět to dovršení zla,
cítil jsem, jak má naděje se hroutí,
víra, že dojdu na vrch, opadla. (54)

- Byl jsem jak ten, kdo touží zbohatnouti,
a ocitne se v čase samých ztrát
a s pláčem v nitru nad nimi se rmoutí. (57)
- Ta šelma na mne začla dotírat
a srážela mne zpátky, dolů, k zemi,
kde zmlká slunce, byl to dlouhý pád. (60)
- Když jsem však padal, tu on zjevil se mi,
ve chvíli, kdy jsem klesal do hlubin,
a byl po dlouhém mlčení jak němý. (63)
- V té pustině, kde roste jenom blín,
jsem křikl na něho: „Měj slitování,
ať kdokoli jsi, člověk nebo stín!“ (66)
- „Člověk jsem byl,“ vydechl, „Mantovani
byli mí rodiče, z lombardských niv.
Narodil jsem se k sklonku panování
Julia Caesara, on umřel dřív,
než poznal mne, a v Římě za Augusta
v čase falešných bohů jsem byl živ. (69)
- A byl jsem básník, uchvátil má ústa
ten, co se vrátil z Tróje, Aeneas,
když lehla hrdá popelem a zpustla. (72)
- Proč se však vracíš? Chceš se trápit zas?
Nádherná hora nezdá se ti schůdná?
Zdroj radosti a příčina všech krás?!“ (75)
- „Jsi Vergilius, pramenitá studna,
z níž rozlévá se řeka v jazyku?“
odpověděl jsem a tvář sklonil rudna. (78)
- „Ty naše světlo a cti básníků,
kéž jsem tě, lásko, četl dost a bystře
a hodně vyčet ze tvých veršů.“ (81)
- Ty jsi můj autor, tobě říkám: Mistře,
jen od tebe jsem přejal krásný styl
a za své pocty vděčím jen tvé jiskře. (84)
- Kvůli té šelmě jsem se odvrátil,
pomoz mi od ní, ty jsi tolik věděl,
ztiš tlukot tepen a chvění mých žil.“ (87)
- „Musíš jít jinou cestou,“ odpověděl,
když viděl, že mám oči plné slz,
„chceš-li se dostat přes ten pustý předěl,
ta šelma, nad níž v tobě křičel hnus,
nedá člověku po své cestě projít,
uštve ho k smrti ve štvanici hrůz. (90)
- „Musíš jít jinou cestou,“ odpověděl,
když viděl, že mám oči plné slz,
„chceš-li se dostat přes ten pustý předěl,
ta šelma, nad níž v tobě křičel hnus,
nedá člověku po své cestě projít,
uštve ho k smrti ve štvanici hrůz. (93)
- „Musíš jít jinou cestou,“ odpověděl,
když viděl, že mám oči plné slz,
„chceš-li se dostat přes ten pustý předěl,
ta šelma, nad níž v tobě křičel hnus,
nedá člověku po své cestě projít,
uštve ho k smrti ve štvanici hrůz. (96)

- Ta umí krutost s ničemností spojit,
jen větší hlad v ní vzbouzí každý hlt,
jen věčně lačnět, jen se neukojit. (99)
- Páří se s kdekým, a než přijde Chrt,
zobjímá nejednoho živočicha,
až Chrt jí zchystá bolestivou smrt, (102)
- není živ z peněz a ze statků břicha,
ctnost, láska, moudrost Chrta živila,
je zrozen v šatech, jež nenosí pýcha. (105)
- On Itálii zbaví všeho zla,
umřeli pro ni po krvavém křestu
Eurial, Turnus, Nissus, Camilla. (108)
- On požene ji pak od města k městu
a uvrhne ji zpátky do pekel,
odkud jí závist ukázala cestu. (111)
- Radím ti dobře, se mnou abys šel
tím věčným místem, kde padají slzy,
já povedu tě peklem našich těl (114)
- a uslyšíš tam skřehotání hrůzy
a věkovité duchy strachem řvát,
ať přijde druhá smrt, a přijde brzy. (117)
- A leckdo bude v plamenech i rád,
a klidně bude hořet pevně věře,
že jednou přijde k těm blaženým, snad. (120)
- K těm jiná duše otevře ti dveře,
hodnější toho, než jakou já mám,
nechám tě s ní, až dojdem k její sféře, (123)
- ten císař, který z nebe vládne nám,
mně vstup do svého města nedovolí,
já jako pohan nikdy nesmím tam. (126)
- Kraluje všude, ať staneš kdekoli,
nahore má však město a v něm trůn,
ach, jak je šťasten, koho on si zvolí!“ (129)
- A já: „Básníku, bodá to jak trn,
pro toho Boha, který cizí byl ti,
pomoz mi prchnout ještě větším zlům (132)
- a veď mne třeba po samém dnu bytí
k bráně svatého Petra za poznáním,
i k těm, kdo navždy v úzkostech se řítí.“ (135)
- Tu vykročil a já se vydal za ním.

ZPĚV DRUHÝ

Dante se obává, že není hoden takové cesty a že na ni nemá dost sil. Vergilius mu sděluje, že jej posílá Beatrice. Dante se vzchopí a oba básníci vykročí k pecku.

Den odcházel, z pozemských živočichů
únavu snímal potemnělý vzduch,
jen já se chystal nést v nastalém tichu (3)

břemeno cest i soucitu, ví Bůh,
v té drásavé a zmáhající chůzi:
všecko to vydá neomylný duch. (6)

Nadání, pomoz, pomozte mi, Múzy,
mysli, jež psalas všecko viděné,
jsi-li dost jemná, ukáže se brzy. (9)

Řekl jsem: „Básníku, jenž vedeš mne,
zvaž, mám-li dost sil a dost pevné mysli,
než na tu velkou cestu vyjdeme. (12)

Silviův otec – hle, co poradils mi,
odešel, říkáš, do nesmrtelna
v smrtelném těle a se všemi smysly. (15)

Když ho tak poctil sám nepřítel zla,
mířil z té chvíle mnohem dál a výše:
Co z něho vzejde, kdo je a být má? (18)

Kdo se tak zeptá, všecko přijme tiše,
už tehdy byl povolán Aeneas:
jsi otcem Říma a pozdější říše, (21)

sídla nástupce Petra ve svůj čas,
svatá jsou místa, po kterých teď šlapeš,
tak zněla volba, byl to boží hlas. (24)

Tou cestou dolů poznal, jak ty chápeš,
v čem spočívá hluboká příčina,
že zvítězí a pak přijde i papež. (27)

Pak nádoba vyvolení tam šla
a plna víry vrátila se domů,
protože tady spása začíná. (30)

Proč já však mám jít? Kdo přivolil k tomu?
Aeneas nejsem, Pavel teprv ne,
sám sobě hoden nezdám se, a komu? (33)

- Dostávám strach, že je to šílené
vydat se tam, a ty to musíš chápat,
i když to asi říkám zmateně.“ (36)
- A jako ten, jejž zviklá nový nápad
a náhle nechce, co před chvílí chtěl,
a začne zas jak na začátku tápat, (39)
- já na tom temném svahu znejistěl,
zaváhal jsem, zdali jsem nebyl zbrklý,
čím víc jsem o tom nyní přemýšlel. (42)
- „Chápu-li,“ řekl, když moje rty zmlkly,
ten stín velkorysého Vergila,
„do zbabělosti se tvá duše kuklí, (45)
- co ta zahнала lidí od díla,
co zvířat od ní bylo krutě bito,
a přitom se jen zdáním splasila. (48)
- A víš, proč přicházím, nu, povím ti to,
bylo by zbytečné, aby ses bál,
dost o tobě vím a je mi tě líto. (51)
- Z řad těch, kdo žijí čekáním, jak dál,
mě zavolala – co ta měla za líc –
tak krásná žena, ach, že jsem si přál (54)
- sloužit jen jí, nezapomenu na nic,
andělským hlasem řekla mi pár vět,
oči jí žhnuly jak dvojice stálic: (57)
- »Mantovská duše, slavná po sta let,
o které věčně jdou ty dobré zvěsti
a půjdou dál, co světem bude svět, (60)
- můj přítel, slyšíš, ne však přítel štěstí,
sám doklopýtal až na pustý sráz
a chce se vrátit, je na hrozném scestí, (63)
- mám strach, že jsem se nevzchopila včas,
když na nebesích o něm zaslechla jsem,
jakým hrůzám je vydán na pospas. (66)
- Jdi, zachraň ho, zadrž ho krásným hlasem,
dělej, co můžeš, abych měla klid,
jednej či mluv, ať nezahyne. Já jsem – (69)
- Beatrice, z míst, kam zas toužím jít,
přicházím k tobě jako k básníkovi,
to přiměla mne láska promluvit. (72)
- A slibuji ti, že se to Pán doví,
budu tě před ním chválit velice.«
A já jí na to odpověděl slovy: (75)

- »Ó ženo, ty jsi pravá světice,
tebou ční lidstvo nad vše bytující
pod naším malým nebem Měsíce, (78)
- je radost splnit příkaz pro světici,
splním jej pozdě, byť jej splním hned,
žádáš-li něco, slůvko stačí říci. (81)
- Jak to však, že tě neděsí náš svět
a sestupuješ klidně v tahle místa
ze širých dálek, kam tak toužíš zpět?« (84)
- »Povím ti, chceš-li, proč jsem si tak jistá
i tady pod vašimi nebesy,«
řekla, »nu zkrátka, protože jsem čistá. (87)
- Ublížít, to je strach, ať jsi, kde jsi,
člověk se má bát jen takových činů,
co sklíčí druhé, jiné neděsí. (90)
- Jsem taková, že díky Hospodinu
se vaše bída mne nemůže tknout,
ve vašem ohni taky nezahynu. (93)
- A pak znám tu, jež zmírní tvrdý soud
nad pobloudilým, než by se ho zřekla,
a proto máš tu cestu podniknout. (96)
- Ta zavolala Lucii a řekla:
»Tvůj věrný tě má zapotřebí, hle,
starej se o něj na hranicích pekla.« (99)
- Přiběhla ke mně, to je Lucie,
jak vidí krutost, hned se do ní vloží,
s Ráchel jsem byla, ta tam taky je. (102)
- »Beatrice,« řekla mi, »chválo boží,
pomáhej tomu, kdo tě měl tak rád,
že vyšel z davu. Kam teď hlavu složí? (105)
- Ty neslyšíš, jak začal naříkat?
Nevidíš smrt, tu záplavu, co šplíchá,
že nic je před ní moře častokrát? (108)
- Na světě nikdo na zisk nepospíchá
a neprchá tam, kde ho čeká trest,
jak já jsem přišla z blaženého ticha, (111)
- jen zaslechla jsem tuhle hroznou zvěst,
já důvěřuji tvé poctivé řeči,
říkat i slyšet ji je velká čest.« (114)
- Takhle to řekla, oči čím dál větší
a zvlhlé slzou steklou na řasy
mi přišly jak dva světlí poháněči. (117)

- Spěchal jsem k tobě, tak, jak přála si,
a zbavil jsem tě té dotěrné šelmy,
která ti cestu na vrch tarasí. (120)
- Nu a co je? proč jsi tu? zdáš se velmi
plachý a srdce hrozně bije ti,
vzchop se, tvůj strach je nepochopitelný, (123)
- kdo v dvorcích nebe vzbudil dojetí
tří požehnaných žen jak ty? ach, jdi mi,
a já svým slovem jdu ti v ústrety.“ (126)
- Květy se choulí v dechu noční zimy,
a když jde slunce do polehlých trav,
zotvírané se na svém stonku vzpřímí, (129)
- a já se také vzchopil znovu zdráv,
rozhořel se mi v srdci dobrý zápal
a řekl jsem už zcela bez obav: (132)
- „Je soucitná, vstříc vyšla, když jsem tápal!
A ty jsi také ke mně laskavý,
tys její slova hned a dobře chápal! (135)
- Po tom, cos řekl, i mé obavy
z cesty, nad níž jsem trnul, pominuly,
mám zas už chuť jít do té dálavy. (138)
- Jdi, máme oba jednu a touž vůli:
jsi pán, ty vedeš, jsi můj učitel.“
To řekl jsem a nato jsme se hnuli, (141)
- já hroznou, strmou cestou za ním šel.

ZPĚV TŘETÍ

Procházejí bránou pekla. Vidí duše těch, kdo ve světě nekonali dobro ani zlo a nejsou zatraceni ani spaseni. Dojdou k břehům řeky Acheron, přes niž převozník Charón převáží duše zavržených. Země se otřese, šlehne rudý blesk a Dante klesá v mdlobách.

MNOU VCHÁZÍ SE DO TRÝZNIVÉHO MĚSTA,
MNOU VCHÁZÍ SE DO VĚČNÉ BOLESTI,
MNOU VCHÁZÍ SE K TĚM, JEŽ BŮH VĚČNĚ TRESTÁ, (3)

MNOU DAL PÁN PRŮCHOD SPRAVEDLNOSTI,
JSEM Z BOŽÍ MOCI, DÍLEM LÁSKY JDETE,
JSEM SKLENUTA NEJVYŠŠÍ MOUDROSTÍ. (6)

VŠECKO STVOŘENÉ PŘEDE MNOU V TOM SVĚTĚ
JE OD VĚKŮ, JÁ NAVŽDY POTRVÁM.
ZANECHTE NADĚJE, KDO VSTUPUJETE. (9)

Ta slova barvou temnou jako šrám
jsem četl nad bránou. Nato jsem řekl:
„Ach, je mi úzko, Mistře, z těch slov tam.“ (12)

A on jak ten, kdo ví dost o člověku,
mi odpověděl: „Těch zmatků se zbav
a strach umrtvi, jsi zas v jeho vleku. (15)

Jsme na místech, kde spatříš teskný dav,
dar rozumu zmařil houf nedouků,
je žalostný ten zástup prázdných hlav.“ (18)

Nato mi sevřel povzbudivě ruku
a usmál se a dál mne odváděl
do útrob tajemství a změti zvuků. (21)

Bezhvězdný vzduch kvílivým nářkem zněl,
pláč, vzdechy, sípot, jak když někdo ječí
a zalyká se, až jsem zaslzel. (24)

Nastero jazyků a různých řečí,
slov bolesti a rozezlených pří,
šepotu, vřesku, rukou jako v křeči (27)

tleskajících v setmělém povětří,
kde není čas, kde jak když smršť jde polem
a zdvíhá prach a písek rozvíří. (30)

- Hrůza mně nad tím vším šla kolem.
Řekl jsem: „Mistře, co ti spáchali?
Co z nich to křičí za děs pod blábolem?“ (33)
- „Jsou to ti,“ řekl, „co vše zmeškali,
žalostně živoří tu duše tvorů,
co žili bez hanby i bez chvály. (36)
- Jsou přimíšeni k nehodnému sboru
andělů, co si žili pro sebe,
neznali Boha, byť neznali vzpouru. (39)
- A že by byli hanbou pro nebe,
nebe je svrhlo, peklo se jich štítí,
že prý jsou chladní, div z nich nezebe!“ (42)
- Řekl jsem: „Mistře, až v takové vytí
propuká hrůza, tak až zhořkne rmut?“
Odpověděl mi: „Teď teprve cítí, (45)
- že nesmí nikdy doufat ani v smrt,
teď druhým úděl závidí v svém mále,
jež slepě žili v zaslepení zrůd. (48)
- Ti z tváře světa zmizí dokonale,
zde lítost není na místě, jen hněv:
podívej se a dost a jdeme dále.“ (51)
- Tu spatřil jsem vířící korouhev,
jež jako když se nikdy nezastaví,
letěla vpřed a za ní mračno plev, (54)
- za ní se hnaly nekonečné davy,
nevěřil bych, co zhltdala a dál,
pořád dál ta smrt nenasytně dává. (57)
- Některé jsem v těch stínech rozpoznal
a uviděl i toho, který zbaběl
a velikou věc ze slabošství vzdal. (60)
- Pochopil jsem, co znamená ten bábel,
že tihle hříšníci jsou nemilí
Bohu i těm, kterým je bohem ďábel. (63)
- Ti ubožáci nikdy nežili,
teď byli nazí a hnal je roj střečků
a vosy se jim v patách rojily (66)
- a bodáním popoháněly v smečku,
krev z ran jim tváře smáčela a pláč
a odporný hmyz v prachu žral tu břečku. (69)
- A o kus dál dav čekal bůhvínač,
břeh velké řeky se jen černal lidmi.
Řekl jsem: „Mistře, co jsou tihle zač, (72)

- co žene je, mohl bys vysvětlit mi,
kvůli čemu je u břehu ten shon,
přes řeku chtějí, vidím-li dost v přítmí.“ (75)
- „Hned ti to bude jasné,“ řekl on,
„jen dojdem na břeh,“ zvázněl, zdálo se mi,
„ta smutná řeka – to je Acheron.“ (78)
- Zastyděl jsem se, oči sklopil k zemi,
bylo mi trapné, že se snad moc ptám,
a tak až k řece šel jsem mlčky, němý. (81)
- Tu hle, na lodi stařec pluje k nám,
má bílou hřívu, divoce mu vlaje,
volá: „Ničemné duše, běda vám! (84)
- Nedoufejte, že dočkáte se ráje:
hned zavezu vás na ten druhý břeh,
úpál a mráz a navěky tam tma je. (87)
- Ty živá duše, jdi a mrtvé nech,
tam živý s mrtvými se nevylodí.“ (90)
- Ale když viděl, že jsem neposlech,
řekl: „Ty nemůžeš, a pro tebe se hodí
plout odjinud, jen tady odtud ne,
z jiných přístavů a na lehčí lodi.“ (93)
- Průvodce řekl: „Nekřič, Charóne,
chtějí to tam, kde stačí jen mít vůli
a může se stát i to nemožné.“ (96)
- Hned přestal, zplihly vousy u papuly
převozníka přes smutné močály,
jen u očí mu kruhy rudě žhnuly. (99)
- Ale ty duše, které čekaly,
v únavě, nahé u kalného brodu,
najednou zbledly, zuby jektaly, (102)
- klnuly Bohu a lidskému rodu,
rodičům, místu, chvíli početí,
semeni svého zplození a zrodu. (105)
- Pak táhli hříšní tam, kam musí ti,
kdo troufale i Bohem opovrhli,
šli v prudkém pláči k břehu prokletí. (108)
- A ďábel Charón, v očích žhavé uhly,
je shání na loď, ránou vesla k ní
postrčí ty, co stojí jako ztuhlí. (111)
- Jako když listí padá v jeseni,
za listem list a větev všechny ztrácí,
až vysvleče se celá z lupení, (114)

- zlé Adamovo sémě se sem vrací,
z břehu se řítí duše za duší,
jak do léčky když střemhlav letí ptáci. (117)
- Kalem vln plují a kam netuší,
a dřív než k břehu loď přirazí s těmi,
zde nový dav zas táhne z návrší. (120)
- „Synu,“ tak pěkně Mistr pověděl mi,
„před smrtí na ně rozhněval se Bůh,
sem přicházejí mrtví ze všech zemí. (123)
- Spravedlnost je žene jak roj much,
že se i z hrůzy stává touha,
přes řeku chce, kdo Bohem opovrh, (126)
- sem přijde jenom duše, jež se rouhá,
proto Charón i tebe proklíná
a oslovuje tě jak neznaboha.“ (129)
- Sotva to řekl, temná krajina
se otrásla tak, že jen na to myslím,
pot oblévá mne, a nastala tma, (132)
- zem slz vydechla vichry a z nich křísly
nachové blesky zemi do klína,
až rudé světlo zatmělo mi smysly (135)
- a padl jsem jak ten, kdo usíná.

ZPĚV ČTVRTÝ

Dante procitne z mdlob. Ocitá se – neví, jak se dostal přes Acherón – na okraji pekelné propasti. Sestupují do prvního kruhu, do Limbu, kde jsou duše těch, kdo zemřeli bez křtu, bez pravé víry, ale žili ctnostně. Ze zářivého zámku, v němž žijí duše slavných lidí starověku, vychází Homér, Horatius a Lukianos a zdraví Vergilia, který tu také přebývá.

- Tu převalo mi můj hluboký sen
mohutné zahřmění a měl jsem pocit,
jako bych byl násilím probuzen, (3)
rozhlédl jsem se, sotvaže jsem procit,
a vyskočil, obhlížel okolí
a uvažoval, kde jsem se to ocit. (6)
Táhlo se tam bolestné údolí,
u srázu stál jsem, krok od jeho hranic:
to z něho strašné nářky zrovna hřmí. (9)
Hluboké, temné, plné sněžných vánic,
myslil jsem, že snad něco zahlédnu,
ale pro mlhu neviděl jsem pranic. (12)
„Teď vydáme se dolů cestou k dnu,“
řekl a zbledl, „do slepého světa.
Ty půjdeš za mnou, já tě povedu.“ (15)
S jeho odvahou bylo, zdá se, veta.
„Jít,“ řekl jsem, „když sám jsi v obavách?
Dřív posilou mi byla tvoje věta.“ (18)
„Blednu,“ řekl, „nad těmi dole v tmách,
nad úzkostí těch lidí v temné pasti,
je mi jich líto a to není strach. (21)
Pojď, dlouhá cesta čeká, plná strastí.“
A vykročil, vešli jsme v první kruh,
jenž leží jako prsten nad propastí. (24)
Tam, podle toho, co mi říkal sluch,
zazníval pláč jen jako tiché steny
a jimi lehce chvěl se věčný vzduch; (27)
v zármutku sice, ale bez mučení
převelký hustý dav tam prodléval,
společně všichni, muži, děti, ženy. (30)

- Mistr mi řekl: „Proč ses nezeptal,
 jací duchové bydlí v tomto kruhu?
 Měl bys to vědět, nežli půjdeš dál. (33)
- Jsou bez hříchu, a co jim za zásluhu
 lze přičíst, nestačí, chybí jim křest,
 ta brána víry lidí tvého druhu, (36)
- žít za křesťanství neměli tu čest
 a nemohli ctít, jak se sluší, Boha,
 jsem jeden z nich a je to i můj trest, (39)
- ne za hříchy, ne že se člověk rouhá,
 jsme ztraceni a je nám souzeno
 žít bez naděje, nám zbývá jen touha.“ (42)
- Padlo to na mne jako břemeno,
 co je ten Limbus, náhle vysvitlo mi,
 co vzácných lidí je tam svrženo. (45)
- „Mistře, můj pane,“ i hlas se mi zlomil,
 chtěl jsem ze zeptat, chtěl jsem si být jist
 o víře, která potře každý omyl, (48)
- „vyšel kdo sám či jinak z těchto míst
 do krajů spásy, kde se žije sladce?“
 On uměl i v těch skrytých slovech číst (51)
- a odpověděl: „Byl jsem tu jen krátce,
 kdosi sem přišel, mocný nejspíše,
 měl na čele znak vítězství jak vládce. (54)
- Praotcův stín vyvedl do výše,
 Abela, Noa přišel pekla zbavit,
 i zákoníka dobra – Mojžíše, (57)
- a všichni s ním šli, Abraham, král David,
 Jákob i s dětmi, s Ráchel, jíž přál Bůh,
 kvůli ní musel moc let v službě strávit, (60)
- a mnoho jiných, byl jich plný kruh,
 a on je vedl k spáse z těch míst hrůzy,
 před nimi nebyl spasen lidský duch.“ (63)
- Nezastavil se, vyprávěl to v chůzi,
 kolem ten les, les duchů, houština,
 všichni jak stromy, jedni jako druzí. (66)
- Od mého snu to byla vteřina,
 když spatřili jsme zvláštní záři ohně,
 jak od tmy světlý půlkruh odtíná. (69)
- Byli jsme daleko, ne zas tak hodně,
 aby nebylo k rozpoznání hned,
 že ten lid tam vypadá úctyhodně. (72)

- „Řekni mi, pocto umění a věd,
kdo tihle jsou, že mohou žítí zády
k těm druhým v Limbu a mít vlastní svět?“ (75)
- Řekl mi: „Z tvého života zní tady
zvuk jejich jmen, jež neumlčel čas,
a nebi vděčí v Limbu za výsady.“ (78)
- Tu v ústrety nám zaburácel hlas:
„Čest velikému Mistru poezie,
odešlý stín se vrací mezi nás.“ (81)
- Hlas umlkl, jak když jej ticho vpije,
a tu čtveřice stínů vyšla k nám:
šly bez radosti i bez nostalgie. (84)
- A dobrý Mistr řekl: „Pohleď tam,
ten, který kráčí v čele s mečem v dlani,
to je sám Homér, jde jak velký pán, (87)
- proslavili se všichni veršováním,
druhý je Horatius, satirik,
pak Ovidius, Lukianos za ním. (90)
- Jmenujeme se stejně, je to zvyk,
jsme básníci, slyšels, co jeden volal,
to poezii ve mně vzdával dík.“ (93)
- Viděl jsem, jak se schází krásná škola
vladaře zpěvu, jemuž zpěv je lov,
v němž nad všemi jak orel zaplápolá. (96)
- Když prohodili potichu pár slov,
pozdravili mne přátelskými gesty,
Mistr byl rád, můj básník drahých strof, (99)
- a čekalo mne ještě větší štěstí,
pozvali mne, abych se přidal k nim,
a tak jsem s nimi vykročil jak šestý. (102)
- A vyšli jsme za oním zářením
a hovořili, leč obraťme stránku,
mlčet je krásné, ještě o tom sním. (105)
- Došli jsme k patě nádherného zámku,
potůček tekl pod sedmerou zdí
a chránil tam val z kamene a trámků. (108)
- Potok jsme přešli jako po souši
a za sedmerou branou pod nohama,
hle, louka svěží, jak když zaprší. (111)
- Ti lidé tam, to byla vážnost sama,
pomalu vážně obraceli zrak:
mluvili zřídka, hlasem jako mana. (114)

- Všem na očích jsme v světle stáli tak,
že viděli jsme: tak se ukázal tu
každému každý jak v povětrí pták. (117)
- Proti mně přímo na zeleném smaltu
dav velkých duchů, běží po mně mráz,
jen vzpomenu si, slova vážnou na rtu. (120)
- Ano: Élektra, Hektor, Aeneas,
Caesar ostržím zrakem všechny hltá,
Panthesilea, Camilla, ó čas, (123)
- v němž vyprší i ta nejdelší lhůta,
král Latinus a Laviniin stín
a Lukrécie sedí vedle Bruta, (126)
- jenž Tarquinia vyhnal, spasil Řím.
A Cornelia, Julia a taky
Martia a sám, stranou, Saladin. (129)
- Když potom trochu pozvedl jsem zraky,
tu zjevil se mi Aristotelés,
filosof-Mistr seděl mezi žáky, (132)
- vzhlíželi k němu, trůnil jako kněz
a kolem něho všecko, co má jméno,
nejblíž ovšem Plató a Sókratés, (135)
- Démokrit, jemuž svět je z náhod jenom,
a Diogenés, Hérakleitos, Thalés,
Anaxagorás, Empedoklés, Zeno, (138)
- Dioskurid, jenž mnoho rostlin nalez,
Orfeus, Linus, samé známé tváře,
Seneka, Tullius a Hippokratés (141)
- a geometr Euklid u hvězdáře
Ptolemaia, ach, co jich je tu všech,
i Averroes, autor komentáře. (144)
- Nejsem s to všecky vypočíst, můj spěch
je jenom plodem naléhání díla,
chtěl bych tak mnoho, a chybí mi dech. (147)
- Ta čtveřice se od nás oddělila:
z bezvětrí šli jsme kamsi do vichřic,
ten moudrý vedl mě, bouře tam vyla. (150)
- Přicházím do míst, kde nesvítí nic.

ZPĚV PÁTÝ

U vchodu do druhého kruhu stojí Mínós, soudí duše a určuje trest. Kruhem vane vichřice a unáší ty, kdo zhřešili smyslností. Dante hovoří s Franceskou da Rimini a jejím švagrem Paolem Malatestou. Dante z lítosti omdlí.

Z prvního kruhu dolů do druhého
sestoupil jsem, je tady méně místa,
trýzně však tolik, až vyráží skřek. (3)

Tam vyceněný Mínós u vchodu se chystá
vyšetřit viny, hrůza čiší z něho,
svinutím chvostu vyřkne rozsudek. (6)

Sotvaže hříšná duše předstoupí,
tu jako by se před ním celá svlékla,
nejmenší viny a on o všech ví (9)

i o jaké si místo jimi řekla,
a zavine oháňku tolikrát,
kolik se jí má dostat kruhů pekla. (12)

Pořád tam před ním stojí dlouhý řad:
každá jde na soud, promluví i ona
a pak ji čeká ortel, propast, pád. (15)

„Ó ty, kam jdeš, tady je bolest doma,“
Mínós mi řekl, když mě uviděl,
přerušiv soud, jejž vykonával zrovna, (18)

„čemu to věříš, že až sem jsi šel,
neměl by ses dát klamat šířkou vchodu!“
„Mlč!“ řekl průvodce. „Jde, kam jít měl, (21)

a ty ho nech, ať splní výrok soudu
z vůle tamtěch, pro něž moci je chtít.
Tobě nepatří ptát se po důvodu.“ (24)

Tu začalo cos bolestného znít,
vzlykot a pláč nám peklo ve tvář vmetlo,
až projel mnou křik hrůzy jako břit. (27)

Jsem na místech, kde oněmělo světlo,
kde ječí vzduch jak moře při bouřce,
když povětrí je pošlehává metlou. (30)

Ustavičná pekelná vichřice
strhává duše, cloumá jimi, hází,
jedny o druhé tře ty hříšnice. (33)

- Když dověče je před zející srázy,
pláč spustí, nářek, skřeky, chtějí pryč,
Bohu klnou nenávisnými vzkazy. (36)
- Takhle dopadá trestající bič
na ty, jež chlípnost chytla na mámidla,
až soudnost zdolal jim tělesný chtíč. (39)
- A jako špačky unášejí křídla
v mrazivém čase v houfy sražené,
hejna zlých duší, houstnoucí a zřidlá, (42)
- ten dech hned vzhůru, dolů zažene;
a že by trýzně aspoň polevily,
naděje není nikde, pro ně ne. (45)
- Jak jestřábi, když svoje nářky kvílí
a na obloze tvoří dlouhý pruh,
tak rozkvílené stíny zavířily (48)
- tím vichřením a nářek drásal sluch.
Řekl jsem: „Mistře, čemu tihle vděčí,
že je tak přísně trestá černý vzduch?“ (51)
- „Zajímají tě? Jedna všecky předčí,“
odpověděl, „proto je musí vést.
Byla královnou kmenů mnoha řečí. (54)
- V životě si tak zvykla na neřest,
že smilstvo v zákon vtělila, když sama
už musela takovou hanbu nést. (57)
- Toť Semiramis, choť Nina, tím známá,
že po něm vládla, či spíš smilnila
v krajích, jež potom přišly pod Sultána. (60)
- A ta druhá se z lásky zabíla,
slib Sycheovi porušila brzy.
Pak Kleopatra jde, ta vyžilá, (63)
- a Helena, z níž pošlo tolik hrůzy,
veliký Achilles, a bil se den co den
do posledního dechu s láskou. Hle a druzí, (66)
- Paris a Tristan,“ – těch stínů a jmen,
a všecko z lásky, všecko nedožito,
na stero reků dávných dob a žen (69)
- láska vyvrhla. A když řekl mi to
můj učitel a prstem ukázal,
byl jsem až zmaten, přišlo mi jich líto. (72)
- Řekl jsem: „Já bych, básníku, si přál
promluvit s těmi dvěma, co jdou spolu,
jako by jimi vítr povíval.“ (75)

- „Počkej,“ řekl, „až popoletí dolů
a popros je a ptej se cokoli
jménem té lásky, v níž jsou párem stvolů.“ (78)
- A tak když blíž tím větrem připluli,
řekl jsem: „Pojďte, duše zarmoucené,
promluvit s námi, když On dovolí!“ (81)
- Jak holubice, když je touha žene
na rozpřažených křídlech povětrím,
spěchají k hnízdu, vůlí nadnášené, (84)
- tak vzduchem, který připomínal dým,
k nám z Dídónina houfu zamířili,
sotva můj vroucí výkřik doleh k nim. (87)
- „Ó shovívavý tvore, jak jsi milý,
že krvavou tmou jdeš za námi sem,
třebaže svět jsme krví potřísnil. (90)
- Kdyby král světů byl nám nakloněn,
my první bychom byli prosebníci
za mír tvé duše zjihlé soucitem. (93)
- Mluvte, co chcete, i my chceme říci,
nač zeptáte se, vítr přestal dout,
hle, jako když se slehne po vichřici. (96)
- Na pobřeží leží můj rodný kout,
kde Pád klesá s přítoky do údolí,
aby mohl v svém moři spočinout. (99)
- Láska, pod níž se křehké srdce drolí,
zde toho strhla krásou bytosti,
jíž zmocnil se, že ještě dnes to bolí. (102)
- Což milující lásku odpustí?
I on svou láskou milovat mě nutí,
lásky se hned tak člověk nezproští. (105)
- Láska nás dovedla k společné smrti,
do Kainy za to má přijít náš vrah.“
Ta slova zněla jako zajíknutí. (108)
- Z těch duší v trýzni mne obešel strach,
sklonil jsem zrak a hleděl k zemi, až mne
oslovil básník: „Na co myslíš?“ „Ach!“ (111)
- řekl jsem potom, „to je přece strašné,
že k tomu kroku dohnala ty dva
myšlenka na slast, že zemřeli z vášně!“ (114)
- A nato jsem k nim promluvil i já:
„Nechtěl bych, Francesko, být na tvém místě,
tvá trýzeň mě až k slzám dojímá. (117)

- Řekni: jak láska, když nic není jisté
a jen se vzdychá, může dovésti
k výtrysku touhy, o níž mlčeli jste?“ (120)
- Řekla mi: „Není větší bolesti
než vzpomínat na šťastné okamžiky,
když je ti hořko; tvůj Mistr to ví. (123)
- Když tolik toužíš vědět, jak či díky
čemu v nás láska zakořenila,
povím ti to, a odpusť mi ty vzlyky. (126)
- Jak Lancelota láska zranila,
to jsme si četli, jakou ranou stihla,
nebylo proč se bát být sami dva. (129)
- A najednou nám četba oči zdvihla
a sinalost rozlila po tvářích;
na jednom místě nám však duše zjihla. (132)
- Milenec, četli jsme, žádoucí smích
prý políbil, a tu on jako v snění,
on, jež teď se mnou navždy svázal hřích, (135)
- mne na ústa políbil v rozechvění.
Kuplířská kniha, kuplíř, kdo ji psal:
a tak toho dne skončilo to čtení.“ (138)
- Tak mluvil jeden duch a druhý štkal.
A mně se jich tak hrozně seželelo,
až v mrákotách jako bych umíral. (141)
- A padl jsem, jak padá mrtvé tělo.

ZPĚV ŠESTÝ

Když se Dante probere z mdlob, shledává, že je ve třetím kruhu. Kerberos tu hlídá ty, kdo hřešili obžerstvím, prší na ně špinavý déšť. Ciaco, jemuž ve Florencii říkali Prase, předpovídá pád „bílých“, když s ním Dante promluví.

Z tmy smyslů, které soucit zastřel mi
a hrůza těch dvou, konečně jsem prohléd,
rozbolavělý jejich trýzněmi: (3)

zas trýzně však, zas to, co musí bolet,
okolo všude, kam se hnu, jen žal,
kam otočím se, kde spočine pohled. (6)

Jsem v třetím kruhu, deště jako kal
věčně tu dští, tíživé, vlezlé, chladné
a stejně husté prší pořád dál. (9)

Krupobití tou rmutnou vodou spadne,
mrákotným vzduchem proletuje sníh
a země deštěm zbobtnává a smrádne. (12)

Kerberos, krutý, hrůzný živočich,
na lidi v bahně svojí tlamou chrtí
zuřivě rafá. Má veliký břich, (15)

oči mu plavou v krhavící žluti,
obrůstá černě, slintá na vousy
a duchy drásá, stahuje a čtvrtí. (18)

Oni v tom dešti vyjí jako psi,
bok chrání bokem, v naději, že uschne,
jen převracejí se ti chudáci. (21)

Spatří nás, plaz, a cení na nás hnusně
tesáky, všechny tlamy dokořán,
a každou chvíli celým tělem mrskne. (24)

Nato můj průvodce rozevřel dlaň
a nabral do ní vrchovatě bláta
a ucpal jím ten trojí lačný chřtán. (27)

Jak nedočkavý pes, když dělá rata
a zaleze pak s žrádlem do kouta
a kouše, hltá, nedívá se, chvátá, (30)

takový byl i pohled na žrouta,
jenž ohlušuje duše a tak vřeští,
že jejich velkým snem je hluchota. (33)

- Po stínech šli jsme pokácených dešti,
šlapali jsme to prázdno jako kal,
zdánlivě hmotné stíny, které třesťí. (36)
- Ležely všechny, jeden zpola vstal,
posadil se, jak by ho šlehl bičem,
když uviděl, jak jdeme opodál. (39)
- „Ty, jež tu vedou peklem,“ řekl sklíčen,
„ty bys mě mohl nepochybně znát,
ty jsi byl stvořen, dřív než jsem byl zničen.“ (42)
- Řekl jsem mu: „Tvůj strach z mé mysli snad
tě vytlačuje, nic mě nenapadne,
ne, nemohu se upamatovat. (45)
- Jak ses však octl tady, skoro na dně,
za jaký hřích se to sem posílá?
Jsou větší hrůzy, hnusnější však žádné.“ (48)
- „V tvém městě,“ řekl, „v němž se rozlila
zášť přes okraj a pořád rozlívá se,
jsem žil ve světlém životě i já. (51)
- Vy měšťané jste říkali mi Prase,
obžerství jsem se vydal napospas
a teď se ploužím, vidíš, na nečase. (54)
- A nejsem sám, kdo trpí jako plaz,
všechny ty duše musí bahnem prolézt
za stejnou vinu.“ Zlomil se mu hlas. (57)
- Odpověděl jsem: „Prase, tvoje bolest
mě tíží tak, že snad propuknu v pláč,
řekni mi ale, kam to mohou dovést
občané města, v němž je každý zvlášť,
je mezi nimi duše spravedlivá?
Proč rozjitřuje nás taková zášť?“ (63)
- „Sveřepá strana,“ řekl, „bude chtivá
moci, krev nekrev bude na ní lpět,
a svrhne druhou a bude moc mstivá. (66)
- Ale i ta má padnout do tří let,
druhé pomůže jeden kolísavý
a s jeho vlivem moc dobude zpět. (69)
- Vysoko budou dlouho zdvíhat hlavy
a způsobí těm druhým mnoho zla,
a ani pláč a hněv je nezastaví. (72)
- Spravedliví, byť nadarmo, jsou dva,
jen závist, lakomství a pýcha všude,
zášť v srdcích trojí jiskra zažehla.“ (75)

- Dovzlykal to a zdálo se, že půjde.
 Řekl jsem: „Počkej, to je ale zvěst,
 a s Farinatou, co s ním je či bude? (78)
 A s Teghiaiem? – ti ví, co je čest.
 Co Arrigo a Mosca, Rusticucci?
 Ti všichni chtěli vidět město kvést, (81)
 řekni, co tyhle vzalo do náručí,
 peklo či nebe? To bych vědět chtěl,
 sládne jim nebe, či je peklo mučí?“ (84)
 „Jsou z nejčernějších,“ řekl, „bohužel,
 jiné viny je táhnou k dnu a drtí,
 musíš za nimi hlouběj do pekel. (87)
 Vzpomeň si na mne, promluv o mé smrti,
 až přijdeš k živým, na ten sladký svět,
 a dál se neptej, víc už neřeknu ti.“ (90)
 Pak schýlil hlavu a začal se chvět,
 v sloup obrátil ty oči uplakané
 a jak ti slepci padl rovnou vpřed. (93)
 A tu průvodce řekl mi: „Ten vstane,
 až k poslednímu soudu zatroubí
 v tvář nepříteli zla sám anděl Páně, (96)
 až opustí své smutné záhrobí
 a na hrobě svůj ortel vyslechne si,
 navždycky vtělen do své podoby.“ (99)
 Tak zvolna šli jsme tou špinavou směsí
 deště a stínů, rozblácenou tmou,
 i o životě příštím řekli jsme si, (102)
 řekl jsem: „Mistře, a to pominou,
 anebo vzrostou trýzně po ortelu,
 či budou stále takové, jak jsou?“ (105)
 Odpověděl: „Znáš názor učitelů,
 čím větší dokonalost, větší cit,
 vše přilne pak víc k duši jako k tělu, (108)
 bolest i slast. A byť proklatý lid
 k dokonalosti nikdy nedochází,
 přesto tak touží odtud za ní jít.“ (111)
 Kráčeli jsme po kruhové hrázi,
 víc řekli jsme, než říci bych tu moh;
 dorazili jsme k místu, kde se schází: (114)
 a tam byl Plútó, velký neznaboh.

ZPĚV SEDMÝ

Vstup do čtvrtého kruhu střeží Plútó. Lakomci a marnotratníci valí proti sobě těžké balvany. Vergilius poučuje Danta o Štěstěně. Sestupují do pátého kruhu, kde v močálu Styxu trpí prchlivci.

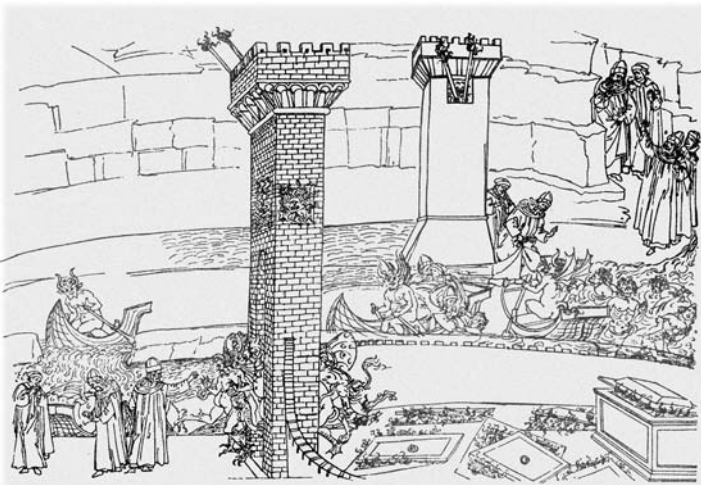
- „Pape Satan, pape Satan aleppe!“
chraplavým hlasem Plútó začal řvát
a Mistr, který prohlédne vše slepé, (3)
mě upokojil: „Nemusíš se bát,
přes všecku moc, kterou má ve své jámě,
tě nechá sejít po srázu, a rád.“ (6)
Pak obrátil se k té naduté tlamě
a řekl: „Vlku proklatý, cos chtěl?
Mlč, spolkní vztek a přestaň štěkat na mě. (9)
Ne zbůhdarma scházíme do pekel,
ta cesta je až v nebi rozhodnuta
a tam vzpouru trestá sám Michael.“ (12)
A jako splihne plachta větrem vzdutá,
když prasklý stožár se s ní nachýlí,
zlá šelma padla jako ochrnutá. (15)
Tak do čtvrté z těch jam jsme vstoupili
a níž a níž scházeli teskným svahem
k tomu zlu světa, stoce násilí. (18)
Spravedlnosti boží, za tvým prahem
co muk a trýzní duší otrásá,
a proč musí náš hřích být naším vrahem? (21)
Jak nad Charybdou když se rozdrásá
o vlnu vlna a hřeben ji setne,
rej lidí vířil hrůzné hopsasa. (24)
A lidstva tady bylo nespočetně,
valili hrudí balvan, vřeštěli,
jeden řad čekal, až se s druhým střetne. (27)
Když srazili se, hned se vraceli
i s balvany a cestou ze šarvátky
„Proč skrbliš?“ a „Proč plýtváš?“ křičeli. (30)
Tmou kruhu vlevo vpravo táhli zpátky
na místo, kde je čekal nový střet,
a cestou řvali slova té své hádky, (33)

- srazili se a začli obracet
a zas půlkruhem hnali do turnaje.
Rozbolavěl mi srdce jejich jed, (36)
- řekl jsem: „Mistře, co je tahle láje,
ti s tonzurou jsou všichni klerici,
jsou duchovní ti od levého kraje?“ (39)
- Řekl mi: „Ti po naší levici
neznali míru, žili zaslepeně
jak lakomci či marnotratníci. (42)
- Podobají se štěkající feně,
když na dvou místech kruhu dojdou tam,
kde opak jejich vin je rozežene. (45)
- Duchovní byli, jak jsi poznal sám,
ti bez vlasů, papeži, kardináli,
ti hamižníci znali jen svůj krám.“ (48)
- „Snad poznám někoho, kdo kámen valí,“
řekl jsem mu, „těch bylo habaděj,
kdo se tím hříchem přímo zapatlali.“ (51)
- Odpověděl mi: „Ne, v to nedoufej,
ten nevědomý život jako splašky
jim k nepoznání špiní obličej. (54)
- Toť jejich trest: navěky ty dvě srážky,
být oškubán či mít zařatou dlaň,
až vstanou z hrobu; dát i brát jsou vážky, (57)
- a ztratit krásný svět je hrozná daň,
plýtvat i skrblit a nevyjít z rvačky,
slov na to nemám, těch se, synu, straň, (60)
- nahlídni dobře do té kruté frašky,
již za pár soust hrajeme s Fortunou,
člověk se rve a pak odejde plačky (63)
- a všecko zlato, jež je pod Lunou,
nedá klid duši, která zplihla v cárech,
co zlato, když ji hrůzy zahrnou.“ (66)
- Řekl jsem: „Co víš o štěstí a darech
té takzvané vrtkavé Štěstěny,
kdo je, že štěstí světa drží v spárech?“ (69)
- Řekl: „Ó lidé, jak jste ztřeštění,
co všecko vaše nevědomost maří!
Kéž napil by ses z mého vědění: (72)
- ten, který se vším moudře hospodaří,
nebesa stvořil a dává je vést
tak, že část každá do všech částí září (75)

- a stejně světla pořád dál má nést.
A Štěstěně dal vládnout světským leskem,
ta určí chvíli a směr jeho cest, (78)
- z rodiny na rod, z kmene na kmen bleskem
předá pár žvanců a s nimi i hlad, (81)
marně se člověk brání drcen steskem,
jedni jdou k moci, druhé čeká pád,
jak ona chce, ať se kdo jak chce vzpouzí,
sama je skryta jako v trávě had. (84)
- To, co vy víte, to ji neohrozí,
prohlédá, soudí, rozhoduje tak,
jak ve své sféře vládnou jiní bozi. (87)
- Hnát se, být změna, je to dvojí tlak,
ta musí stále něco rychle snovat,
vše zvrtně se tak často naopak. (90)
- Co lidí by ji chtělo ukřižovat
a klnou jí, spílají ukrutnic,
ti, co by se k ní měli vděčně chovat, (93)
- ta však je šťastná a neslyší nic,
jak andělé, co v jiné sféře vládnou,
svou koulí točí blaženě si sníc. (96)
- Teď sejdeme, žal vzrůstá cestou na dno,
klesají hvězdy, které stoupaly,
když vyšel jsem, prodlévat není radno.“ (99)
- Tak napříč kruhem jsme se dostali
k dalšímu v místě, kde vře pramen z temna
do koryta, kde páchnou výkaly. (102)
- Ta voda je spíš černá nežli temná.
Tak scházeli jsme podle kalných vln
a cesta dolů byla nepříjemná. (105)
- Styx jmenuje se močál nebo tůň,
v níž smutný potok vubublává, když stekl
k úpatí stráně spláchnuv šedý drn. (108)
- Zrak vytřeštil jsem, hrozně jsem se lekl:
v močále lidi celí od bahna
a všichni nazí, v tváři škraloup vzteku. (111)
- A bijí se a nejen rukama,
hrudí se strkají a hlavou buší,
kopou se, koušou hlava nehlava. (114)
- A dobrý Mistr řekl: „Ten dav duší,
to jsou ti, které udolala zlost,
a na hladině, vidíš, jak když prší, (117)

- tam pod vodou jich taky dýchá dost,
až černá voda bublá na povrchu,
a v bahně, kam je vtáhla prchlivost, (120)
teď říkají: »My i v tom sladkém vzduchu
prohřátém sluncem žili zahořklí
a v duši měli plno zkyslých puchů, (123)
teď kysnem v blátě prchliví a zlí.«
Bublavou hymnu chřtánem každý houká,
slovy a ústy by to nevyřkli.“ (126)
Pod suchým břehem čpěla černá stoka
a my šli kruhem, všude, všude spřež
zmazaná bahnem lačně bláto loká. (129)
A tu jsme došli pod jakousi věž.

ZPĚV OSMÝ

Flegias převáží básníky přes močál Styx. Cestou potkávají Florentěana Filipa Argentiho. Přistávají pod hradbami města Dis a ďáblové před nimi uzavrou brány.

- Nu ale – pokračuji – to už zdáli,
když jsme šli k věži, náš zrak zalétal
k jejímu vrchu, dva ohně tam vzplály (3)
a v odpověď i třetí mnohem dál,
že každou chvíli před zrakem se smazal
a dvěma ohňům signalizoval. (6)
Já svého moře moudrosti se tázal:
„Co znamenají tahle ohniska,
kdo zažeh je a co kdo komu vzkázal?“ (9)
„V tom kalu,“ řekl, „občas zablýská,
čekám ho, vidíš, pluje po bahništi,
je špatně vidět mlhou mokřiska.“ (12)
Tak z tětivy šíp prudce nezasvíští
do povětří jak ten maličký prám,
už vidím je, špinavé vlny tříští (15)
a kalnou vodou pluje přímo k nám,
a převozník v něm zalyká se chvatem,
řve: „Pojď, ničemo!“ Je v pramičce sám. (18)

- „Mlč, Flegio, dnes neshledáš se s platem,“
řekl můj pán, „nekřič a převez nás,
zůstanem s tebou, jen co projdem blátem.“ (21)
- Jak prehlivec, když neprohlédne včas,
že se dal podvést, a nesmí nic říci,
tak uvnitř chvěl se vztekem Flegias. (24)
- Můj průvodce pak vstoupil na pramici
a ukázal, ať nasednu i já,
poklesla se mnou, není pro žijící, (27)
- víc vody starou přídí brázdila,
hned odrazila, jak jsme nastoupili,
dnes prvního mne vezla zaživa. (30)
- Pluli jsme tůní, v které kaly hnily,
a tu se z bahna kdosi vynořil
a řekl: „Kdo jsi, že jdeš před svou chvílí?“ (33)
- Řekl jsem: „Jdu, však ne, abych tu byl,
a kdo jsi ty, že žiješ pod močálem?“
„Jsem, vidíš, ten, kdo pláče,“ odvětil. (36)
- „Proklatý duchu,“ řekl jsem, „ty s žalem
a pláčem navždy zůstaneš, kde jsi,
poznávám tě, třeba jsi zmazán kalem.“ (39)
- A tu se začal vzpínat k pramici,
můj bdělý Mistr mu však srazil ruku
a řekl: „Jdi si mezi ty své psy!“ (42)
- Mne políbil a objal kolem krku.
„Jak rozhorlil ses,“ řekl, „blažená,
jež počala tě! Ten zaslouží muku, (45)
- moc vypínal na světě ramena,
jen hanba po něm zbyla, teď se brání,
teď teprv chápe, co to znamená. (48)
- Ti, kdo si myslí, že jsou velcí páni,
budou tu žít v bahně jak prasata,
a zbude po nich hrozné pohrdání!“ (51)
- „To je,“ řekl jsem, „dobrá odplata,
než odejdeme, dopřej mi tu radost,
ať vidím ho zabřednout do bláta.“ (54)
- A on mi řekl: „Učiní ti zadost,
než doplujeme, počkej okamžik,
líbí se mi tvá spravedlivá žádost.“ (57)
- Tu z bláta vstali lidi, byl jich šik,
a bili ho a mučili a rvali,
ještě teď za to Bohu vzdávám dík. (60)

- „Bij, bij Filipa Argentihó,“ řvali
a Florenťanem tak cloumala zlost,
že hryzal sebe, pořád neurvalý. (63)
- Tak jsme ho nechali, o něm už dost.
Tu rozlehl se nářek přes mokřisko,
že vytřeštil jsem oči, a křik rost. (66)
- Mistr mi řekl: „Město Dis je blízko,
tam velké vojsko ďáblů střeží ty,
co moc tíží hřích, je jich tam až slizko.“ (69)
- A já: „Už vidím, zdá se, mešity
a celé rudé, jako ohněm speklé.“
A on mi řekl: „Jsou to přísivity (72)
věčného ohně, jenž tam hoří vztekle
a po všem lije šarlatový jas,
jak vidíš tady, jsme v hlubokém pekle.“ (75)
- Pak propluli jsme za vysoký sráz,
jenž bezútěšné zemi je i hrází,
jak železná byla zeď kolem nás. (78)
- K břehu jsme dopluli ne bez nesnází,
oklikami, až veslař s nechutí
zakřičel: „Vystupte, tudy se vchází.“ (81)
- Jak kapek deště, jež prach pohltí,
svržených ďáblů slétlo nad tou bránou
a křičeli: „Kdo jde sem bez smrti? (84)
K mrtvým se živí nikdy nedostanou.“
Mistr naznačil, aby ztišil jek,
že by s nimi chtěl mluvit někde stranou. (87)
- Pokročili trochu pekelný vztek.
„Pojď sám,“ řekli, „když ten sem vlezl drze,
ať sám si najde cestu nazpátek, (90)
jestli si myslí, že unikne hrůze,
a ty zůstaneš u nás, ohaři,
tys zavedl ho do pekelné tvrze.“ (93)
- Pomysli, jak mi bylo, čtenáři,
už nedoufal jsem po takové řeči,
že se mi ještě návrat podaří. (96)
- „Tys odvrátil, můj pane, nebezpečí
snad sedmkrát, kéž odvrátíš je zas,
nenech mne tady s těmi zabíječi, (99)
jim,“ řekl jsem, „mě nenech napospas,
a jestliže dál nemůžeme nikam,
utečme zpátky, dokavad je čas.“ (102)

- Pán, jenž mne vedl, pravil: „Vždyť ti říkám,
nesmíš se bát, dostanem se i tam,
víš, kdo nás poslal, on sám dobře ví, kam. (105)
- Už nestrachuj se a počkej tu sám
a nadějí syť ducha, ať se vzchopí,
já tě v hlubokém světě nenechám.“ (108)
- A tak můj sladký otec poodstoupí
a já tam stojím sám s tím hrozným Snad
a v hlavě se mi Ne a Ano škorpí. (111)
- Neslyšel jsem, co říkal, vyšli z vrat,
chvilku tam stojí, když tu, hle, ti dravci
utíkají, až se jim kouří z pat. (114)
- Před noselem mému pánu, nezdvoraáci,
zabouchli vrata, zůstal před nimi,
a oči k zemi, pomalu se vrací, (117)
- obočí vraští jako ze zimy,
je bez radosti, povzdychne si stranou:
„Do domu hrůz kdo vstoupit brání mi?!“ (120)
- Mně řekne nahlas: „Ti mě nedostanou,
ty z mého smutku nedělej si nic,
ať třeba všichni na obranu vstanou, (123)
- znají jen drzost, smečka psů a psic,
však už jsi viděl, s jakou dravou chutí
štěkali u té brány bez petlic, (126)
- nad níž byl nápis o nejdelší smrti:
však od ní už jde někdo srážem k nám,
sám skrze kruhy vichří na peruti, (129)
- ten otevře nám město dokořán.“

ZPĚV DEVÁTÝ

Dante je zděšen, třebaže jej Vergilius utěšuje. Konečně přilétá anděl, proutkem otvírá bránu a umlčuje ďábly. Básníci vstupují a ocitají se na hřbitově: v plamenech plápolajících z hrobů hoří kacíři.

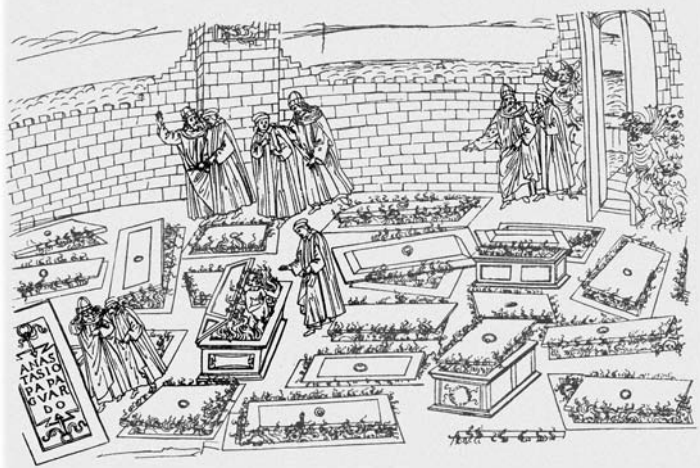
- Bledost, jíž strach mě polil, když jsem spatřil,
že on se vrací jako bez ducha,
zavčas zahнала zmatek z jeho tváří. (3)
- Zastavil se jak ten, kdo naslouchá
a zpozorní, když prohlédnout se nedá
ten přímo černý vzduch a houstnoucí mha. (6)
- „Přece musíme vyhrát,“ začal, „leda...,“
zarazil se, „vždyť nabídl to on.
Ten posel nebe nás moc dlouho hledá!“ (9)
- Neušlo mi, že náhle změnil tón,
uprostřed slov zas jako by ho zkrísl
nějaký strach, že znělo to jak ston, (12)
- a to ještě víc zkrušilo mou mysl,
tomu, co bylo napůl smlčeno,
snad zbytečně jsem dával horší smysl. (15)

- „Tou úžlabinou sem na smutné dno
sestoupí někdo z těch z prvního kruhu,
kde trestem je jen doufat nadarmo?“ (18)
- zeptal jsem se a on řekl: „Z mých druhů
se málokdo sem dojít pokoušel,
ta cesta stínům z Limbu nejde k duhu. (21)
- Já přesto jsem už jednou tudy šel,
to krutá Erichtho si usmyslela,
ta vpraví stíny zpět do jejich těl, (24)
- a moje duše právě vyšla z těla,
přinutila mě vejít do těch zdí,
jednoho ducha z hloubi přivést chtěla, (27)
- až z dna, kde sedí Jidáš, z věčné tmy,
odkud je nejdál k nejvyššímu nebi;
znám dobře cestu, už se uklidni. (30)
- Za kruhem bahna leží teskné žleby
a dýchat se tu nedá pro puchy,
kdo tam chce jít, má hněvu zapotřebí.“ (33)
- Co říkal dál, už nemám potuchy,
věž v plamenech jsem spatřil ohromený
a na ní cosi jak tři ropuchy, (36)
- na samém vršku stály zkrvaveny
tři lítice, tělo zrovna jak plaz
a vzezření a údy jako ženy, (39)
- ze zelenavých hyder měly pás,
polypi, hádci a rohaté zmije
jim od pyšných hlav vlály jako vlas. (42)
- A on ukázal prstem na fúrie,
služky královny věčných vzlykotů.
„Vidiš,“ řekl, „zuřivé Erínye, (45)
- Megaira vlevo, všechny pláčou tu,
Tísifoné je vprostřed, ta, co vzlyká,
je Allektó,“ a zmlk a prst dal k rtu. (48)
- Hrud' drásají si nehty, až krev stříká,
bijou se, křičí, děsivě to zní,
až jsem se strachy choulil u básníka. (51)
- „Pojď, Medúso, ať tenhle zkamení,
když Théseus nám trest za zpupnost zhatil,“
to mně platilo jejich vřeštění. (54)
- „Zakryj si oči, všechno bys tu ztratil,
kdybys Gorgonu zahléd, odvráť se,“
křikl, „to by ses těžko na zem vrátil.“ (57)

- A sám mne strhl zrovna divoce
a tvář mi zakryl, nevěřil mi vlastně,
ještě svou dlaň mi vtiskl na ruce. (60)
- A vy, kterým je dáno myslet jasně,
vizte myšlenku, utajený plod,
pod rouškou veršů mé podivné básně. (63)
- Zaburácelo od špinavých vod,
že se až oba břehy zachvívaly,
a stále blíž se valil strašný hřmot, (66)
- jako když prudká vichřice jde, v dáli
střetnutím parna s žárem rozvlátá,
a bezbranný les poláme a zvalí, (69)
- zuráží větve s pyšným ratata
a v mračnech prachu táhne dál a hřímá,
pasáky děsí a štve zvířata. (72)
- Sňal dlaň, kterou mi držel před očima.
„A teď se dobře dívej,“ řekl mi,
„do pěn, kde mlha nejhustěji dýmá.“ (75)
- Jak rozprchnou se žáby v zděšení,
když had se vrhne vodou na ropuchu,
a v živý hrozen zplihnou při zemi, (78)
- spatřil jsem na sta zahubených duchů,
jak do všech stran se hrnou před někým,
kdo po Styxu šel, jako by šel v suchu. (81)
- S tváře si stíral mokvajícím dým,
levicí odháněl mlhu, jež kyše,
byl znepokojen, zdálo se, jen tím. (84)
- Poznal jsem hned, že jde z nebeské výše,
k Mistrovi vzhléd jsem, půjdem-li mu vstříc,
pokloň se mu, ukázal, a buď tiše. (87)
- Co pohrdání zračila ta líc!
Tu šel a proutkem rozrazil si dveře,
jako by mu v tom nebránilo nic. (90)
- „Vy psanci nebe, rode bez páteře,“
řekl, když překračoval hrozný práh,
„kde se ta drzost ve vás jenom béře? (93)
- Proč vzpíráte se, vy nemáte strach?
Ta vůle dojde cíle, jež si zvolí,
což stokrát vás už nesrazila v prach? (96)
- Nač ortelu se vzpírat? Pak to bolí!
Jen vzpomeňte na svého Kerbera,
je bez brady a dodnes má chřtán holý.“ (99)

- Bahnem vykročil zpátky do šera
a o nás nedbal, spíš jak ten se choval,
na něhož jiná starost dotírá, (102)
- než o toho, kdo před ním je; my znova
jsme vyšli k městu těch zlých bytostí
už bez bázně, s důvěrou v svatá slova. (105)
- Bez překážky jsme vešli jeho zdí
a ve mně zase přibývalo valem
touhy vše poznat i v té pevnosti (108)
- a díval jsem se, a hned za portálem
se táhla pláň a šel z ní po mně mráz,
hrůz byla plná, přetékala žalem. (111)
- Jak u Arles, kde Rhône zbahní v maz,
a v Pulji, blízko Quarnara, jenž vroubí
Itálii a tvoří její hráz, (114)
- tak i ta pláň se tady ježí hroby,
ale na rozdíl od zmíněných míst
zde hoří oheň, oheň hoří v hloubi (117)
- hrobů a ti v nich hoří jako list
a hrozný žár z nich srší se záblesky,
železo by se při něm dalo hníst. (120)
- A ze všech byly odsunuté desky,
ti museli být strašně prokletí,
když vyráželi tak děsivé vřesky. (123)
- Řekl jsem: „Mistře, kdo jsou tihleti
pohřbení přímo do hořící truhly,
že tolik křičí?“ „Výkvět staletí,“ (126)
- řekl mi on, „heretici, ti zvrhli
všech sekt a druhů, všichni kacíři,
je jich tam spousta, všichni žhnou jak uhly, (129)
- ten víc, ten míň se dole poškvíví,
jak kde hrob pálí, rovný s rovným leží.“
Můj průvodce pak vpravo zamíří (132)
- uprostřed hrobů pod pevnostní věží.

ZPĚV DESÁTÝ

Z jednoho hrobu Danta osloví Florentán Farinata degli Umberti. Vášnivě rozmlouvají o politice Florencie a Farinata Dantovi předpovídá brzké vyhnanství. Z téhož hrobu se vynoří Cavalcante Cavalcanti a ptá se na svého syna Guida, básníka a Dantova přítele. Z Dantovy odpovědi mylně usoudí, že Guido je mrtev, a padne zpátky do hrobu. Básníci se vydají k okraji dalšího kruhu.

Šel úzkou stezkou podle palisády,
hrobů tu bylo stále dost a dost,
můj mistr první, já za jeho zády. (3)

„Ty jsi,“ začal jsem mluvit, „sama ctnost,
kam chceš, mne vodíš, i mezi tou spřeží,
promluv a ukoj moji zvědavost. (6)

Lze vidět někoho z těch, kdo tam leží?
Jsou pozdviženy všechny příklopy
a nezdá se, že tady někdo střeží.“ (9)

A on mi řekl: „Ty se přiklopí,
až oni půjdou z Josafatu s těly,
jež smrtí kdesi ztracena teď spí. (12)

- Tady jsou žáci spolu s učiteli,
jako byl Epikur, jenž vymyslel,
že duše umře s tělem, tak byl smělý, (15)
- a splní se ti to, cos po mně chtěl,
a dokonce i brzy něco navíc,
přání, které jsi, zdá se, zamlčel.“ (18)
- A já: „Můj rádce, neskrývám ti pranic,
sám jsi mi radil k stručnosti už dřív,
a tak se snažím držet vlastních hranic.“ (21)
- „Toskánče, jenž jdeš městem ohně živ
a vedeš tolik povznesené řeči,
zastav se chvilku, máš-li na to vliv. (24)
- Přízvuk tvé mluvy nepochybně svědčí,
že máme stejnou ušlechtilou vlast,
jež cítila snad ve mně nebezpečí.“ (27)
- Jako když mluví samá žhavá past,
zazněl hlas z hrobu, přimkl jsem se v chvatu
k průvodci, strachem začal jsem se třást. (30)
- „Co děláš?“ řekl, „znáš ho podle hnátů?
Otoč se, vidíš, tady jeden vstal,
od pasu vzhůru spatříš Farinatu.“ (33)
- A spatřil jsem ho tak, jak jsem ho znal,
jak když ho peklo vůbec nezajímá,
vypínal hrudí, i peklem pohrdal. (36)
- Mne Mistr dlaní, která bázeň snímá,
postrčil k jícnu žhavé hlubiny
a řekl mi: „Mluv důstojně a zpříma.“ (39)
- U hrobu stál jsem, dvě tři vteřiny
tamten mě takřka pohrdavě měřil,
pak zeptal se: „Z jaké jsi rodiny?“ (42)
- Ochotně jsem ho poslechl a vše svěřil,
proč také bych měl před ním tajemství;
obočí pozdvih, údiv tvář mu zčeřil. (45)
- „Mí nepřátelé,“ řekl, „právě vy,
když moje strana k moci dostala se,
jste podvakerát poznali vyhnanství.“ (48)
- „Jestli's je vyhnal, pak odevšad zase,“
odpověděl jsem, „dvakerát přišli zpět,
v tom umění však tvůj rod nevyzná se.“ (51)
- Tu stín se nad kraj hrobu ztěžka zved,
jen po bradu, stál vedle Farinaty,
či spíše klečel, ke mně lačně vzhléd (54)

- a rozhlížel se něčím zaujatý,
jak by chtěl vědět, zda jdu sám či s kým. (57)
- A jako když se naděje mu zhatí, (57)
- vzlykl: „Jestli tě slepým vězením
vede tvůj talent, jímž jsi všude známý,
kde je můj syn a proč tu nejsi s ním?“ (60)
- A já řekl: „Sem nedojdeme sami:
tam čeká mne a tudy ráčí vést
ten, pro nějž Guido měl jen pohrdání.“ (63)
- Vše pověděla slova i ten trest,
tušení správně jeho jméno četlo,
šlo o Guida, nemohl jsem se splést. (66)
- „Měl?“, napřímil se, ó jak ho to hnětlo,
„měl, říkáš?“ křičel, „umřel snad?
Už nezraní mu oči sladké světlo?“ (69)
- Musel jsem asi trochu zaváhat
a on si všim, že znejistěl jsem vskrytu,
a zmizel v hrobě, na znak do něj pad. (72)
- Ten první, pyšný, jenž mne zastavil tu,
nepohnul brvou, stál tam troufalý,
nehnutě, tvrdě, bez kousička citu (75)
- a pokračoval, kde jsme přestali.
„Ta neschopnost mě mučí,“ dodal k tomu,
„ani ta postel mě tak nepálí. (78)
- Než padesátkrát vzplá nad vršky stromů,
tvář paní, jež tu vládne, poznáš sám,
jak těžké je to umění jít domů. (81)
- Vrať se na sladký svět, ach, vrať se tam!
A o nás žádný dekret ani řádky!
Proč jsou tam u nás krutí právě k nám?“ (84)
- „Kvůli té bitvě. Byly to spíš jatky,
Arbie zrudla krví mrtvých těl,
káže se o tom na veliké svátky.“ (87)
- Nato jen vzdych a hlavou zavrtěl:
„Sám jsem tam nebyl, i když – ano,
bez důvodu bych nebyl s nimi šel. (90)
- Byl jsem však sám, když bylo ujednáno
rozbořit město, jen já jediný
to otevřeně odmítl, jak známo.“ (93)
- „Já přeju pokoj všem z tvé rodiny,
jen mě cos mate,“ prosbu čet v mém hlase,
„vysvětli mi to: máte vidiny (96)

- či dopředu vidíte, myslím v čase,
a předvídáte, co se stane pak,
tápete zato v přítomnosti, zdá se.“ (99)
- „Jsme jako ti, kdo mají vadný zrak
a jenom co je v dálce,“ řekl, „vidí;
ten nejvyšší nás osvítí jen tak. (102)
- A s tím, co je, náš um nic nepořídí,
víme jen to, co mrtvý přinese,
jen on poví, jak žijí v světě lidi. (105)
- Tím poznáním smrt jednou otřese,
a bude, chápeš, mrtvé od vteřiny,
kdy brána budoucnosti zavře se.“ (108)
- Řekl jsem, náhle vědom si své viny:
„Řekněte tomu, jenž pad na záda,
že syn je živ a žije se živými, (111)
- že za to může ona záhada,
že zmlkl jsem, už zaujat tím bludem,
jejž díky vám jsem prohléd, jak se zdá.“ (114)
- A Mistr už mi pokynul, že půjdem,
spěšně jsem šeptl, může-li mi říct,
kdo spolu s ním tam klesl pod osudem. (117)
- „Tady nás leží,“ řekl, „na tisíc!
Kdo? Bedřich Druhý. Kardinál a kdo ví,
kdo všechno ještě, neřeknu ti víc.“ (120)
- Nato se skryl, já jsem se k básníkovi
zas obrátil a cestou přemýšlel
nad těmi, zdá se, dost krutými slovy. (123)
- On vyskočil, a pak když chvíli šel,
mě oslovil: „Nad čím ses tolik sklíčil?“
A já mu rovnou všechno pověděl. (126)
- „Pamatuj si,“ řekl, „co ti tu líčil
a jaká že tě čeká trampota;
a pozor dej, co řeknu ti,“ prst vztyčil: (129)
- „že ze zraku, jenž teple blyskotá,
z těch očí vidoucích tě buď kdekoli
máš vyčíst vše o běhu života.“ (132)
- Vykročil vlevo stezkou do údolí,
a tak zůstala stranou zeď i kruh
a my šli napříč dolů: po okolí (135)
- se z propadliny valil strašný puch.

ZPĚV JEDENÁCTÝ

Aby si zvykli na veliký puch stoupající z nejhlubšího pekla, básníci se uchýlí do závětrí jedné hrobky. Vergilius zatím poučuje Danta o rozdělení tří zbývajících kruhů. V nejbližším, to jest v sedmém, rozděleném na tři okruží, jsou násilníci, kteří zhřešili proti bližním, sobě, Bohu, přírodě a práci. V dalším, to jest v osmém kruhu, rozděleném na deset soustředných žlebů, jsou ti, kdo zhřešili lstí. A v posledním, to jest v devátém kruhu, rozděleném na čtyři soustředná okruží, jsou zrádci.

- Až na vysoký břeh jsme došli svrchu,
v kruh navrstvený ze zborcených skal:
dál byla změť strašně trestaných duchů (3)
a z propasti tak ohavný puch vál,
že vůbec se to nedalo už snésti.
Zašli jsem za hrob, než půjdeme dál, (6)
na němž stál nápis s touto chmurnou zvěstí:
»Zde leží papež Anastasius,
jejž Photinus odvedl z pravé cesty.« (9)
„Musíme počkat, páchne to jak trus,
z těch hlubin pekla čiší všechno shnilé,
až čich si zvykne, přejde nás i hnus.“ (12)
Tak Mistr. A já: „Škoda každé chvíle,
jen ať ten čas tu není ztracený.“
„Už na to myslím, synu,“ řekl mile, (15)
„tak poslouchej: za těmi kameny
tři kruhy leží pod sebou, vždy užší,
podobné těm, jimiž jsme právě šli. (18)
A všechny plné zlořečených duší;
pak se jen dívej, je jich tam jak much,
řeknu ti hned, proč se na sebe vrší. (21)
Cílem zlovůle, kterou trestá Bůh,
je příkoří, tím cílem čin se řídí,
ať lstí či silou na druhé se vrh. (24)
Lest však je špatnost, již znají jen lidi,
proto tak trpí za svůj vlastní kaz,
Bůh podvodníky nejvíc nenávidí. (27)

- Násilníky obkličuje ta hráz:
že násilí je trojí, i v tom kruhu
je pro každou z těch zvůlí zvláštní pás. (30)
- Lze páchat na Bohu, sobě, svém druhu
– na nich a jejich jmění – bezpráví:
to vše se dozvíš v každém z těch tří pruhů. (33)
- Úkladná vražda, zločin krvavý,
hřích na člověku, ohrožení jmění,
loupeže, žhářství, újmy na zdraví, (36)
- to vše sem patří, ti, kdo z uvážení
plenili, zabíjeli, loupili,
jsou v houfech v prvním pásmu na mučení. (39)
- I na sobě lze páchat násilí
a marnit statky: druhý pás je pro ty,
kdo marnotratně sebe zabili, (42)
- prohráli všechno, sáhli na životy
a promrhali svoje schopnosti
a místo štěstí viděli jen sloty. (45)
- A násilí lze páchat na božství,
v srdci se vzpírat, bouřit se a rouhat,
přírodě klnout, i dobrotě v ní; (48)
- a proto vpálí ta nejmenší strouha
sodomitům a lichvářům svůj cejch,
a těm, kdo v srdci urážejí Boha. (51)
- Každá lest špiní svědomí nás všech,
ať nevěří ti ten, kterého klameš,
či, hrůzo, věří, to vyráží dech! (54)
- Je hrozné, když i láska umře na lež
a praskne pouto vzešlé z přírody:
v tom druhém kruhu hnízdí všecka faleš, (57)
- pokrytectví, lichotky, podvody,
kuplířství, čachry, krádež, simonie
a všechna špína, co jí bylo kdy. (60)
- Obelstít ty, kdo věří, nejhorší je,
tak přirozená pouta lásky rvát:
to víra v lidské vztahy nepřežije: (63)
- nejužší kruh je pro ten hrozný pád,
tam ďábel Dis má sídlo v středu světa,
on navěky je domovem všech zrad.“ (66)
- Já řekl: „Mistře, jediná tvá věta
mi řekla všechno o té propasti
i o těch lidech, po kterých je veta. (69)

- Řekni však: ti, co lezou na dešti
a ve vichřici z blátivého těsta
a nenávisť na sebe vyvřeští, (72)
- proč nejsou ve zdech ohnivého města,
jestliže na ně rozhněval se Bůh,
a ne-li, proč je přesto trestá?“ (75)
- On řekl mi: „Tak uvažuje duch
jindy tak bystrý? V tom něco být musí,
tys asi někde nasál jiný vzduch. (78)
- To jsou otázky! Přece vzpomenu si,
jak pojednává tvoje Etika
tři náklonnosti, jež se nebi hnuší: (81)
- nestřídmost, zlobu, vášeň. Vytýká
zvlášť poslední dvě, trochu méně první,
za nestřídmost se tolik nepyká. (84)
- Ta nauka je dobrá, zůstaň u ní,
a uvážíš-li dobře, kdo jsou ti,
kdo venku v horních kruzích trpí v tůni, (87)
- potom pochopíš, proč i po smrti
jsou stranou od těch dolních ubožáků
a boží msta je tolik nedrtí.“ (90)
- „Ó slunce, které vracíš zdraví zraku,
už pochybnost je něco jako znát,
po tobě toužit jako po zázraku. (93)
- Ještě,“ řekl jsem, „se však trochu vrať,
tam, kde jsi tvrdil, že lichva je špína
na božím dobru, to bych věděl rád.“ (96)
- „Filosofie,“ řekl, „připomíná
nejednou – tomu, kdo se vyzná v ní –,
že v přírodě veškerý pohyb vzlíná (99)
- z božího rozumu a konání.
A začteš-li se trochu do Fyziky,
hned zkraje to máš jako na dlani: (102)
- příroda má mít ve vás učedníky
a vaše práce vzor v ní, pokud lze,
a tak je boží vnučkou, Bohu díky. (105)
- Z přírody, z práce, říká Geneze,
z těch dvou má člověk získat živobytí
a třeba se i vzdávat posléze; (108)
- lichvář se ale jinou cestou řítí,
ten doufá v čachr, k práci chová hnus,
a dokonce i přírody se štítí. (111)

Pojď, rád bych šel, už stoupá hvězdný trs
a vyskakují Ryby na obzoru,
v severozápad sjíždí Velký vůz,
obejít máme ještě celou horu.“

(114)

ZPĚV DVANÁCTÝ

Básníci sestoupí po srázu střeženém Mínotaurem a stanou na břehu řeky vroucí krve, v prvním pásmu sedmého kruhu, v němž trpí násilníci prohřešivší se na životě a statcích bližního. Jsou střeženi kentaury, jimž velí Chirón. Ten svěruje Danta a Vergilia kentaurovi Nessovi. Nessus ukazuje básníkům některé hříšníky a Danta na zádech přenáší přes řeku krve.

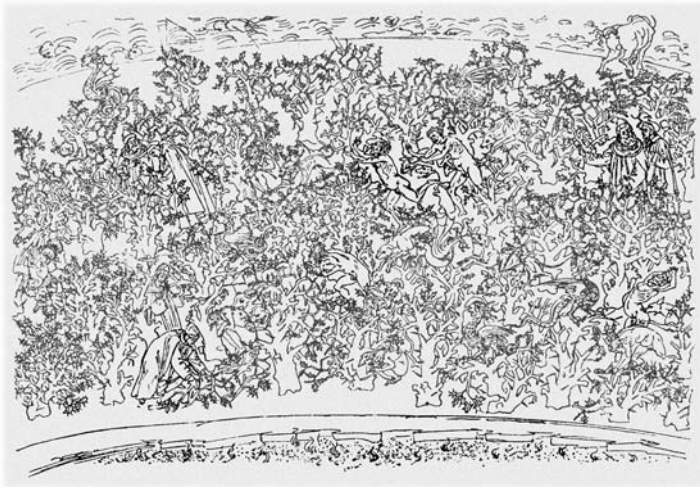
Ten skalnatý sráz končil souvratí,
odpudivější, čím jsme byli níže,
pohled až čímsi nutkal k závratí. (3)
Jak troska, která sjela do Adiže
na levém břehu poblíž Tridentu,
zemětřesením či účinkem tíže, (6)
až vrchol hory skončil v korytu
a roztránil se přes břeh podemletý,
takže se jakžtakž dá sejít i tu: (9)
a stejná tříšť i zde, kočičí hřbety
a na kraji té velké souvratě
leželo hnusné monstrum, zvíře z Kréty, (12)
v dřevěné krávě býkem počaté:
když spatřil nás, jak vztekem když se hryže,
zuby se ohnal po svém parátě. (15)

- Mistr naň křikl: „Myslíš, že jde kníže,
syn athénského krále Théseus,
co nahoře tě zabil? Táhni, zvíře, (18)
ten nejde kvůli tobě, jen si zkus,
tvá sestra ho sem nevede jak prve,
jde si jen prohlédnout svět vašich hrůz.“ (21)
Jak poraněný býk, když řetěz urve
a se smrtelnou ranou v temeni
jen skáče semtam, slabý ztrátou krve, (24)
Mínótauros jako když cepení.
A Mistr, v střežu, zvolal: „Uskoč stranou,
rychle, a dokud zuří, seběhni!“ (27)
Tak běželi jsme drtí sesypanou
a kamením občas se drolicím
pod tíží nohy tady nevidanou. (30)
Zamyslil jsem se; a on řekl: „Vím,
co ta suť? říkáš, ten s býčími rysy?
a že tak zkrotne, jenom promluvím. (33)
Já ti to řeknu, už jsem tu byl kdysi,
do temných hlubin jsem tu jednou šel
a skály tu dřív čněly jako mysy. (36)
O málo dřív, než sešel do pekel
Ten, kdo připravil v horním kruhu Dita
o velkou kořist duší vyšlých z těl, (39)
až hluboká strž, hnusná, sazovitá,
se zatřásla, že myslil jsem, že svět
učítel lásku, jež prý někdy zmítá (42)
vesmírem tak, že v chaos klesá zpět;
a v té chvíli se začly staré skály
tady i jinde puklé převracet. (45)
Podívej se však dolů, tam se valí
veletok krve, všude vroucí krev
a násilníci do ní popadali.“ (48)
Ach, slepá lačnost a šílený hněv!
V krátkém životě štvou nás bez okolků
a navždy ztopí v tom, co vyvře z cév. (51)
Široký příkop táh se do oblouku
a obepínal, jak už řekl dřív
můj průvodce, pláň nebo velkou louku (54)
a mezi valem, jež suť vytváří,
a příkopem, s šípy a střelnou zbraní
se jako na lov hnali kentauři. (57)

- Stanuli, když nás spatřili jít strání,
 tři předstoupili před bojový shluk
 a připravené šípy měli v dlani; (60)
- a jeden křik: „Do jakých jdete muk?“
 A pokračoval, když jsme dál šli zmlklí:
 „Odtamtud mluvte, nebo spustím luk.“ (63)
- A Mistr řek, když ještě víc se shlukli:
 „My chceme mluvit jenom s Chirónem:
 tys býval vždycky ke své škodě zbrklý.“ (66)
- A mne se dotknul: „To je Nessus, ten,
 co umřel kvůli Déianiře, na ní
 i za sebe se pomstil před koncem. (69)
- Ten uprostřed, co hlavu k hrudi sklání,
 je velký Chirón, pěstoun Achilla;
 tam vztekloun Pholus. Jsou tu na hlídání, (72)
- na břehu je jich hrozná přesila,
 a šípem střílí jako po kořisti
 na duši, jež se v krvi vztyčila.“ (75)
- K té hbité zvěři šli jsme, sebou jisti.
 Chirón vzal šíp a vrubem rozhrnul
 vous kolem velkých úst až na čelisti, (78)
- stejně jich bylo vidět jenom půl.
 „Všimli jste si?“ řek druhům špule ústa,
 „nač se ten vzadu postavil, tím hnul. (81)
- Tak nejde noha mrtvých.“ Mistr mu stál,
 jak vykročil, až takřka u hrudi,
 v níž jeho dvojí přirozenost srůstá. (84)
- „Je živ a sám,“ Mistr to potvrdí,
 „nutnost ho vede, mám ho vést tmou strážní
 a pro zábavu tudy nebloudí. (87)
- Z míst, odkud často Aleluja zazní,
 mi Ona tento úkol svěřila:
 lupiči nejsme, ani bohaprázdní. (90)
- Vyjdi vstříc Moci, jež mě posílá,
 a někoho z tvých dej nám k doprovodu,
 aby šel s námi jako posila (93)
- a ukázal nám, kudy se jde k brodu,
 a přenesl zde toho na zádech,
 když není duch a nepřeletí vodu.“ (96)
- Chirón Nessovi řekl: „Všeho nech,
 ochraň je před těmi, kdo soptí vzteky,
 a bezpečně je veď na druhý břeh.“ (99)

- S tím průvodcem jsme vyšli podle řeky,
kde kouřící krev varem nachoví
a převáření vydávají skřeky. (102)
- Ponoření v ní byli po brvy.
A kentaur řekl: „Tyрани tu žijí,
co sáhli po statcích a po krvi (105)
- a teď se tu v ní nekonečně svíjí
Alexandrův a Dionýsův stín,
toho, co léta plnil Sicílii. (108)
- Ta tmavě černá skrář je Ezzelin
a tamten plavý je Obizzo d'Este,
toho opravdu zabil zruďný syn.“ (111)
- Otočil jsem se k Mistrovi, v mém gestě
otázku četl, ukázal, ať jdu.
„Já půjdu druhý,“ řekl, „on má vést tě.“ (114)
- A nato kentaur stanul u davu:
jako by těmhle k jícnu proudy vřely,
krev sahala jim nejmíň po hlavu. (117)
- Řekl, ukázal na stín osamělý:
„Ten v božím lůně srdce pobodal,
dodnes nad Temží toho srdce želí.“ (120)
- A jiný houf až po hruď v krvi stál
či kolem ramen krev mu tekla proudem;
a nejednoho z nich jsem dobře znal. (123)
- Pak jak když krev vře nad nějakým brodem,
zakrývala jim sotva kotníky,
a bylo vidět, že tam snadno projdem. (126)
- „Vidíš, klokot tu není veliký,
z téhle strany je řeka čím dál mělčí,
k druhému břehu jsou však dolíky,“ (129)
- řekl mi kentaur, „hloubka čím dál větší,
a místy ani nedosáhneš dna,
tam tyranie zalyká se v křeči. (132)
- Tam spravedlnost boží dopadá
na Attilu, který byl metlou světa,
na Pyrrha padá, padá na Sexta, (135)
- tam pláčou ti, kdo drancovali léta
a napáchali na cestách moc škod:
Rinier Pazzo, Rinier z Corneta.“ (138)
- Pak otočil se a přešli jsme brod.

ZPĚV TŘINÁCTÝ

Vstupují do druhého okruží: do hrozného lesa. V jeho stromech a keřích, jejichž listí požírají Harpyje, jsou uvězněny duše sebevrahů. Pier della Vigna vypráví, proč si vzal život a jak duše vcházejí ve stromy. Potom se objevují duše těch, kdo promrhali své statky: pronásledují je černé feny.

- Nessus se brodil zpátky tratolišti,
když narazili jsme na divný les,
a nikde cesta. A na stromech listí (3)
ne zelené, ztemnělé jako rez,
ne větve, suky jak pařáty skřetů,
ne plody, trní jedovaté. Děs. (6)
- V tak drsném, temném houští, jako je tu,
nežije zvěř, jež z obydlených míst
se od Cetiny táhne ke Cornetu. (9)
- Harpyje si v nich nadělaly hnízd,
ty, co Trójanům zvěstovaly zkázy,
když u Strofád je nenechaly jít. (12)
- Veliká křídla, lidské tváře, vazy,
pařáty, drápy, břicho plné per.
A skřehotaly v tom podivném mlází. (15)

- „Hle,“ Mistr řekl, „jdeš do dalších sfér,
tady začíná druhé mezikruží,
a budeme tam, než změníme směr (18)
a dojdeme k pískům, k další hrůze v strži.
A budeš-li se dívat, poznáš sám,
že moje slova pravdě ještě dluží.“ (21)
Ozýval se tu nářek ze všech stran
a nikde nikdo, kdo by naříkal si:
zmaten jsem stanul, oči dokořán. (24)
Myslím, že myslel, že si myslím asi,
že někdo se nám schoval do křoví,
z něhož jako by vycházely hlasy. (27)
„Stačí jen zlomit,“ Mistr napoví,
„jediný proutek, který raší z kmene,
a překoná to všechny představy.“ (30)
I vztáhnu ruku, zvědavost mě žene,
větvičku urvu z pokroucených dřev,
a tu se ozve z větve ulomené: (33)
„Proč trháš mě?“ a řine se z ní krev.
„A k čemu ti je lístek utrhnutý?
Ty nemáš soucit?“ Zní v tom žal i hněv. (36)
„Jsme jenom křoví, pokroucené pruty,
ale my také lidmi bývali,
i k duším hadů bys měl být míň krutý.“ (39)
Jak vlhký klacík když se zapálí
na jednom konci a z druhého tryská
syčící míza, dým se vyvalí, (42)
tak vyronila vzlyknouc i ta tříška
slova a krev, já pustil ji a stál,
stál jako ten, jenž peklo spatřil zblízka. (45)
„Kdyby to šlo, že na můj verš by dal
a uvěřit moh, co je v keřích skryto,“
řekl ten moudrý, „nic by netrhal, (48)
zraněná duše, neudělal by to,
aby mi věřil, naved jsem ho sám
k činu, kterého je mi hrozně líto. (51)
Řekni, kdos byl, ať trochu za ten šrám
tě odškodní a v prosluněném světě
tě připomene, až se vrátí k vám.“ (54)
A pahýl: „Když mě tak laskavě zvete,
nemohu se dál hroužit do ticha
s touhou promluvit, pár slov vyslechněte. (57)

- Jsem ten, kdo míval k srdci Bedřicha
klíč, který zamkne, klíč, jenž odemyká,
a nebyla v tom žádná pleticha, (60)
že mimo mne nemíval důvěrníka,
byl jsem mu věrný, ve všem opora,
spánkem a zdravím za to člověk pyká. (63)
- Vždycky se najde běhna u dvora
a pošilhává chlípně po césarech,
smrt všech to je a dvorní vilná hra. (66)
- Ta štvála ty, jež měla ve svých spárech,
ať poštvou pána, měla z nich svůj most,
radostné pocty zhořkly v smutných svárech. (69)
- Až duch mě přiměl – měl už všeho dost,
doufal, že smrtí ujde pohrdání –
na čistém spáchat nespravedlnost. (72)
- A přísahám, jsem čistý, při kořání
tohoto stromu, já ho nezahladil,
znal jsem jen věrnost, on měl právo na ni. (75)
- Vrátíš-li se kdy tam, kde já jsem žil,
naprav mou pověst pokálenou žlučí,
ať dovědí se, kdo jsem vskutku byl.“ (78)
- Posečkal básník a pak řekl: „Mlčí,
neztrácej čas a vzbud' ho z mrákoty,
sám ptej se, chceš-li.“ „Strašně mě to mučí,“
já odpověděl, „zeptej se ho ty,
sám víš, co by mi udělalo radost,
já nemohu, jsem příliš dojatý.“ (84)
- Zas tedy začal: „Rád splní tvou žádost,
ale i on je lačný poznání,
zajatý duchu, učíš mu v tom zadost, (87)
řekni, jak duše vzrůstá z kořání
a sukovatí, můžeš-li, a zdali
se některá z těch údů vymaní.“ (90)
- Tu se ty větve vzdechem zazmítaly,
až zaskuhrání větru přešlo v hlas:
„Povím to krátce. Když se duše vzdálí (93)
násilně z těla, dřív než dozrál čas,
Mínós ji žene celou rozervanou
sem do sedmého kruhu jako nás. (96)
- Do lesa padá, nemá na vybranou,
leží, kam padne, přijde na štěstí,
vzklíčí-li jako špalda někde stranou, (99)

- vzroste-li v pláňku, kterou oklestí
Harpyje zuby, zasadí jim rány,
pozotvívá ta okna bolesti. (102)
- Jak ostatní si půjdem pro své schrány,
ne abychom je znovu oděli,
co odhodíme, toho nejsme pány. (105)
- Sem povlečeme dál své přítěli,
každé si najde smutnou šibenici,
strom stínu, jenž i na sebe byl zlý.“ (108)
- V domnění, že chce ještě něco říci,
hleděli jsme dál na ten kmen,
když hluk se ozval, jako dusající (111)
- kanec kdyby se k nám hnal úprkem
a za ním smečka, všichni v naši stranu,
supění zvířat deroucích se keřem. (114)
- A tu dvě duše, nahé, plné šrámů,
se vyřítily zleva, byl to let,
že les zapraštel jako v uragánu. (117)
- „Ó, kde jsi smrti?“ první křik, „přiď hned!“
Druhý se zpozdil drže jeho stopu.
„Lano, tak rychle nevyrazils vpřed,“ (120)
- vykřikl, „ani na turnaji v Toppu!“
Došel mu dech, v křích klesl vysílen,
s křovinou spleten podobal se snopu. (123)
- Les za nimi byl plný černých fen,
stejně hladových jak zběsilí chrti,
když bez řetězu střemhlav letí ven. (126)
- Do toho v keři zuby zatli s chutí,
rvali ho v cáry, hlavu od krku,
a lesem vlekli bolestivé čtvrti. (129)
- Můj průvodce mne v tom vzal za ruku
a ke keři mne vedl, který vzlykal
a nadarmo krev ronil ze suků. (132)
- „Giacomo da Sant'Andrea,“ keř sykal
„k čemu ti je dělat si ze mne skrýš,
proč já bych za tvůj špatný život pykal?“ (135)
- Můj Mistr řekl, když přistoupil blíž:
„A kdos byl ty, že tolikerou ranou
bolestivými slovy krvácíš?“ (138)
- „Tak hanebnou mít ze mne podívanou,“
řekl nám on, „to trapné trápení,
jak opadávám, shrňte mi je stranou, (141)

mé smutné listí shrňte ke kmeni.

Jsem z města, kde se patronem stal Křtitel,
dřívější s sebou vzal své umění, (144)

ještě že nechal sošku jeho ctitel
na mostě, jenž se klene přes Arno,

jinak by z trosek, v něž je přemožitel (147)

Attila změnil, nikdy nevstalo,

když strhl je a zapálil jak svíci,

stavěli by je znovu nadarmo. (150)

Ve vlastním domě měl jsem šibenici.“

ZPĚV ČTRNÁCTÝ

Básníci dojdou na hranici mezi lesem a třetím pásmem sedmého kruhu, kde jsou trestáni násilníci proti Bohu, proti přírodě a proti práci. Je tu horoucí písčina, na niž prší oheň. Rozhovor s Capaneou. Nad říčkou s rudou vodou, tekoucí z lesa do písčin, Vergilius vyloží Dantovi, odkud vyvěrají vody pekla.

Rozlétlé snítky, pohnut láskou k vlasti,
jsem shrnul k němu, pohnut lítostí,
když doševalil on jak vítr v chrastí. (3)

Došli jsme na kraj mezi porosty,
kde druhé pásmo k třetímu se sklání
k hrůznému dílu spravedlnosti. (6)

Dorazili jsme k širé pusté pláni,
nevím, jak popsat nový děsný kraj,
pláň, širá pláň a ani stéblo na ní. (9)

Do věnce kolem čněl bolestný háj,
pláň tvořila zas lesu smutné plató
a my jsme právě došli na okraj. (12)

A všude písek, žhavé speklé bláto,
spraš jako na těch horkých písčinách,
po kterých kdysi dávno šlapal Cato. (15)

Ó pomsto boží, měl by dostat strach
každý, kdo přečte, co jsem viděl tady
na vlastní oči, všude prach a prach (18)

a obnažených duší celé řady
a ze všech stran zněl hořký pláč a vzdech,
platily pro ně, zdá se, zvláštní řády. (21)

Jedny ležely v písku na zádech,
druhé seděly, jiné kvílejíce
chodily stále sem tam. Právě těch, (24)

co obcházely, bylo mnohem více
než ležících a v trýzni schoulených,
jimž sama hrůza rozvírala jícen. (27)

A na poušť zvolna v hustých chuchvalcích
se snášel oheň, jak když vločky vlají
v bezvětrí na horách, když padá sníh. (30)

- Když Alexandr táh horkými kraji
v Indii, spatřil, jak se nad vojskem
rozsršel plamen, jenž se s pískem spájí, (33)
- a vydal vojskům rozkaz dupat zem,
tak po částech se požár lépe zhášel,
v malé ostrůvky ohně rozdroben. (36)
- Tady se také věčný požár snášel,
zažíhal písek jak křesadlo troud:
jeden žár shora, druhý z žhavé spraše. (39)
- Ubohé ruce tančí o překot,
nadarmo chtějí popálené dlaně
hned tu, hned tam čerstvý žár odtrhnout. (42)
- „Mistře,“ začal jsem dívaje se na ně,
„ty, který stačí na vše, jak se zdá,
mimo těch ďáblů, kteří vyšli k bráně, (45)
- kdo je ten velký, který vypadá
nezlomen ohněm, leží domýšlivý,
jako když i tím deštěm pohrdá?“ (48)
- Sám všiml si, ač hořel jako dříví,
že ptám se na něj, křikl bujaře:
„I ve smrti jsem takový jak živý. (51)
- Ať strhá Zeus svého kováře,
co ukul ostrý blesk, kterým mne zničil,
když vmetl mi jej rovnou do tváře, (54)
- ať uštve ho i s ostatními dříví
v svých mongibellských černých kovárnách,
»Dobrý Vulkáne, pomoz,« ať si křičí (57)
- jak u Phlegry, když na giganty táh,
a ať si po mně pomstychtivě střílí:
nedopřeju mu k veselosti strach.“ (60)
- Můj průvodce vtom křikl ze vší síly,
neslyšel jsem ho dosud hlas tak vznést:
„Ó Capaneo věčně zarputilý, (63)
- tvá pýcha je tvůj nejstrašnější trest,
tvůj vztek je pravé peklo, jež tě škvaří,
tvá zuřivost si říká o bolest.“ (66)
- Pak obrátil se ke mně s lepší tváří
řka: „Byl jedním z těch sedmi králů Théb,
pohrdal Bohem, dosud se s ním sváří, (69)
- zdá se, že pro něj dodnes má jen škleb,
jak jsem však řekl, nenávistné vzkazy
se k němu hodí, jako celý žleb. (72)

- A teď pojď za mnou, projdem bez nesnází,
jen prozatím nechod' k těm písčinám
a drž se těsně u okraje mlází.“ (75)
- A tak jsme došli mlčice až tam,
kde z lesa teče nepatrná řeka,
na její nach si dosud vzpomínám. (78)
- Jak potok, který z Bulicamu stéká
k nevěstčím lázním, vody zčeřeně
té rudé říčky tekly dodaleka. (81)
- Dno, oba břehy byly z kamene,
z kamenů byly i pobřežní svahy,
naznačil mi, že po nich projdeme. (84)
- „Z toho, co jsem ti ukázal, můj drahý,
od chvíle, kdy jsme spolu za branou,
a každý může přejít její prahy, (87)
- neviděls dosud věc tak úžasnou
jako tu říčku s vodou do nachova,
nad kterou všechny ohně pohasnou.“ (90)
- Když průvodce mi řekl tato slova,
poprosil jsem ho, ať víc poví mi
a nasytí hlad, který vyburcoval. (93)
- „Uprostřed moře leží sutiny,“
řekl, „zem, která jmenuje se Kréta,
pod jejím králem svět byl nevinný, (96)
- a hora Ida byla hájem světa,
s crčící vodou v sadech, veliká,
a teď je pustá jak to, co má léta. (99)
- Tam Rhea skryla vrahům hošíka,
a nenajdou ho, řekla, to jim zmařím,
všichni spustíte křik, když zavzlyká. (102)
- Kmet stojí v hoře, nachýlený stářím,
je zády k Dammiatě otočen
a dívá se jak do zrcadla Řím. (105)
- Hlavu má ze zlata a od ramen
je ryzí stříbro, paže, prsa, záda,
dál k rozkroku je z bronzu uhněten, (108)
- níž ze železa, na němž není vada,
pravou nohu má z tvrdé zeminy
a na ni celou váhu těla vkládá. (111)
- Až na zlato jsou ve všem trhliny,
z nichž prýští slzy, odtud vytryskaly
a vyhloubily tyhle hlubiny. (114)

- Slévají se a rozrývají skály,
tak vzniká Acherón, Styx, Flegetón,
dál se tou úzkou úžlabinou valí (117)
- až tam, kde půda nemá žádný sklon,
a tvoří močál Kokyt, ten nás čeká,
dřív o něm nemluvme.“ To řekl on. (120)
- A já se zeptal: „Jestliže ta řeka
z nitra našeho světa pramení,
jak je to možné, že dřív nevytéká?“ (123)
- „Do kruhu je tu všecko,“ řekl mi,
„a byť půl žlebu poznals víceméně
cestou k dnu vlevo v tomto vřetení, (126)
- počkej, dokud jím celým neprojdeme,
těch nových věcí bude ještě víc,
a tak se netvař tolik udiveně.“ (129)
- „Mistře, o Léthé neřekl jsi nic,
a kde je Flegetón? a odkud tryská,
jen vím, že Léthé je z těch plískanic.“ (132)
- „Pěkně se ptáš, i odpověď je blízka,“
odpověděl mi, „hleď na rudý vír
a hodně vyčteš z jeho vývariska. (135)
- Uvidíš Léthé, tryská z jiných škvír,
tam, kde se duše omývá a kaje,
a když lituje viny, najde mír. (138)
- Nejvyšší čas,“ pak řekl, „vyjít z háje,
pojd, vykroč za mnou, nespálí tě žár,
když přidržíš se těsně u okraje, (141)
- kde pohasíná výheň žhavých par.“

ZPĚV PATNÁCTÝ

Po břehu potoka básníci přecházejí napříč písčinou. Potkávají se s Brunettem Latinim, Dante s ním uctivě rozmlouvá. Také Brunetto Latini předpovídá Dantovi vyhnanství.

Pryč odvádí nás nyní tvrdý lem
a celý potok leží pod parami,
jež chrání proud i náspy před ohněm. (3)

Podobné hráze mají také Vlami,
od Witsandu až k Bruggám – z obavy
před příbojem si staví vlnolamy, (6)

i podél Brenty lidé z Padovy
hrázemi chrání svá města a vísky,
než sníh z Korutan vzedme záplavy: (9)

vedle nich násep byl slabý a nízký,
nicméně jedno z těch mistrovských děl,
ať kdokoli je stavěl mezi písky. (12)

Hodně jsme ušli, háj se v dálce chvěl,
jako bychom jím byli prošli včera,
záhy jsem z něho už nic neviděl. (15)

A tu houf duší vynoří se z šera
u náspu říčky, k nám se přiřítí
a mžourá na nás jako za večera (18)

- se díváme, když luna nesvítí;
zrak napínají, přivírají brvy,
tak starý krejčí mžourá po niti. (21)
- A tu tváří v tvář té rodině sůví
mne jeden pozná, zvolá: „To je div!“
Za lem šatů mne chytne, cosi mluví. (24)
- A já, zatímco ke mně paže zdvih,
se zadívám v tvář, kterou hrůzy hnětou,
a snažím se číst z ožehnutých rýh, (27)
- až konečně se domyslím, kdo je to,
dlaň k němu vztáhnu, nejsem schopen slov.
„Ach, to jste vy,“ pak řeknu, „Ser Brunetto?“ (30)
- „Zlobil by ses,“ řekne, „kdybych si trouf,
já Brunetto Latini, jít jen chvíli
zpět vedle tebe a pak dohnat houf?“ (33)
- „Já o to prosím vás,“ řeknu, „můj milý,
a chcete-li, abych si tady sed,
rád pobudu tu s vámi, dovolí-li
můj průvodce.“ „Ne, leží pak sto let,
kdo zastaví se třeba na vteřinu,
a neví, jak by oheň s těla smet. (39)
- Ale jdi dál a já půjdu v tvém stínu
a pak zase svůj houfec dohoním
a budu věčně trpět za svou vinu.“ (42)
- Netroufal jsem si jít po písku s ním,
uctivě zato, jak ten, kdo měl štěstí,
jsem schýlil hlavu, viděl, že ho ctím. (45)
- „Co za milost anebo za neštěstí
sem před tvým posledním dnem vedlo tě
a kdo je ten, jenž dokáže tě vésti?“ (48)
- „Tam nahoře v zářivém životě,“
já odvětil, „jsem zbloudil v houšti stromů,
živ jsem byl dosud, ale v slepotě. (51)
- A včera zrána vyšel jsem dík tomu,
že přišel on, jinak bych bloudil víc,
a on mne touto cestou vede domů.“ (54)
- „Půjdeš-li,“ řekl, „dál své hvězdě vstříc,
dojdeš v tom slavném přístavišti cíle,
to v životě jsem poznal jako nic, (57)
- a kdyby smrt už nesčetla mé chvíle,
chráněnce nebe, s tebou chtěl bych jít
a rád bych ti byl nápomocen v díle. (60)

- Leč nevděčný a zlomyslný lid
 si z Fiesole přinesl drsné zvyky,
 má v sobě příkrost skal a jejich břit, (63)
 dobro ti splatí záštím a ne díky,
 a právem, proč by fíkovník měl nést
 uprostřed trpkých jeřábů své fíky? (66)
- Víš, jaká o nich po světě jde zvěst:
 zášť, pýcha, zištnost, to jsou jejich mravy,
 ty nebuď slepý a zachovej čest, (69)
 ty nevíš, co ti osud chystá slávy,
 po tobě bude na všech stranách hlad,
 ten zobák však ať nezobne si trávy. (72)
- Sebou se může fiesolská zvěř cpát,
 ať nesápe se nikdy po rostlině,
 vyrostla-li v tom jejich hnoji snad, (75)
 v níž ožívá to staré římské símě,
 rod Římanů, který tam kdysi dlel,
 než potomci se usadili v špíně.“ (78)
- „Ach,“ řekl jsem, „být všecko, jak bych chtěl,
 neskončil byste dodnes se svou poutí
 a v lidském těle byste světem šel, (81)
 vaše tvář otce, která mě teď rmoutí,
 laskavá, milá v paměti mi tkví,
 jak v časnosti má člověk, než se zhroutí, (84)
 k věčnosti stoupat, učil jste mne vy,
 za to vám budu nadosmrti vděčný,
 kéž je má vděčnost cítit pod slovy. (87)
- Co řek jste o mně, s ostatními řečmi
 mám vryto v mysli, která píše bdíc,
 vše objasní mi jedna žena, leč mi (90)
 k ní dojít bude dáno. Jen chci říct:
 za cenu, že mé svědomí je čisté,
 jsem připraven jít každé sudbě vstříc. (93)
- Už znám tu věštbu, kterou vyslovil jste,
 ať jak chce kolem točí Štěstěna
 jak sedlák motykou – jsem na svém místě.“ (96)
- Tu pootočil Mistr ramena
 a pohlédnuv zpět na mne, zašeptal mi:
 „Poslouchá dobře, kdo vše znamená.“ (99)
- Přitom jsem mluvil dál, jak kráčel s námi,
 se Ser Brunettim, chtěl jsem vědět zas,
 kdo je v tom žlebu význačný a známý. (102)

- A on: „Je dobré znát některé z nás,
o ostatních spíš mlčet přináleží,
na dlouhý výčet nezbyl by tu čas. (105)
- Jenom věz to, že všichni byli kněží,
učenci slavní, oblíbenci Múz,
týž hřích na nich jak škraloup špíny leží. (108)
- Priscian jde s davem popoháněn v klus,
i Francesco d'Accorso je v tom kruhu,
a kdybys měl chuť vidět vilný hnus, (111)
- spatřil bys toho, jejž sám sluha sluhů
k Bacchiglionu od Erna odvolal
a on v díle nečestných dobrodruhů (114)
- si strhal nervy. Dost však, nesmím dál,
víc neřeknem si, rozlučme se radši,
další mrak písku v dálce zadýmal, (117)
- nesmím se setkat s těmi, co sem kráčí.
Můj Poklad čti, v něm dál dýchá můj dech,
v něm dosud žiji, k štěstí mi to stačí.“ (120)
- Nato se otočil a dal se v běh
jak v závodě o kus zelené látky
u Verony a byl jak jeden z těch, (123)
- kdo vyhrají a nezůstanou zpátky.

ZPĚV ŠESTNÁCTÝ

Na okraji třetího pásma sedmého kruhu, odkud Flegeton padá do kruhu osmého, básníci potkávají další sodomity, mezi nimi i Florentány. Vergilius hodí do propasti provaz, jímž byl opáán Dante, načež se z hlubin vynoří příšera.

Zde temný hukot vody stoupal zdůli,
jak do dalšího žlebu u hranic
padala hučíc jako včelí úly. (3)

A tu tři stíny vyběhly nám vstříc
z dalšího houfu, který peklo trestá
tou hroznou mukou žhavých plískanic. (6)

Křik se jim z úst dral, křičela i gesta:
„Stůj, ty jsi podle šatů Florentán,
ty jsi z našeho zkaženého města.“ (9)

Ach, co na jejich údech bylo ran,
starých i nových jizev po plamenech!
Svírá mě bolest, když si vzpomínám. (12)

Můj Mistr stanul při úzkostných stenech,
vzhléd ke mně, šeptl sotva pohnuv rty:
„Bud' zdvořilý a utéci je nenech. (15)

Poradil bych ti: běž jim v ústrety,
nebýt toho, že písek ohněm střílí.
Zde pospíšit by sis měl více ty.“ (18)

Spustili zas, když jsme se zastavili,
svou písničku, došli pod naši hráz
a udělali kruh, jak když se schýlí (21)

zápasníci, než popadnou se v pas,
a nazí, kluzcí zkouší vhodné chmaty,
než chytanou se za namaštěný vaz: (24)

tak oni tváří ke mně s půlobraty
poskakovali v kruhu, takže týl
byl v jinou stranu nežli jejich paty. (27)

„Jestli to místo našich těžkých chvil
a černá tvář a ohořelé hlavy
tě odrazují,“ jeden promluvil, (30)

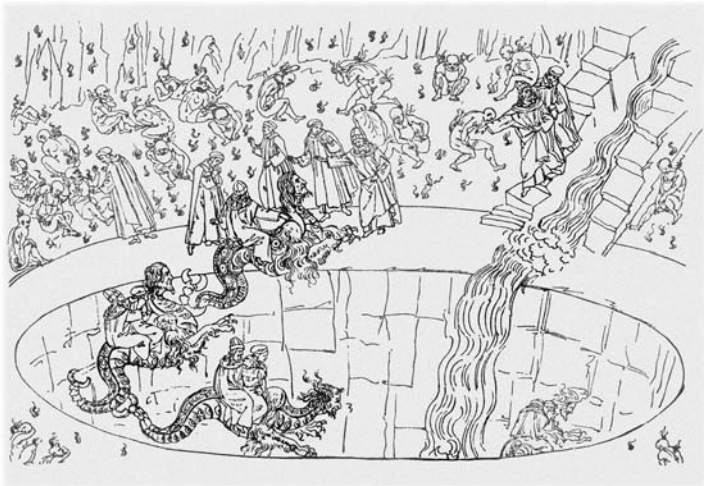
„kéž obměkčí tě odlesk naší slávy
a řekneš nám, kdo jsi, že procházíš
po živých nohou peklem bez obavy. (33)

- Ten přede mnou, dnes holý jako myš,
za kterým tady běhám, ještě včera
byl velký pán a nosil hlavu výš, (36)
- vnuk dobré Gualdrady, sám Guido Guerra,
ten postaral se vlasti o věhlas:
důvtip a meč, byla to velká éra. (39)
- A víš, kdo klusá v písku vedle nás?
Teghiao Aldobrandi za mnou skučí
a svět by měl mít v úctě jeho hlas. (42)
- A já jsem byl Jacopo Rusticucci,
ale popravdě víc než cokoli
mě vzpurná žena mučila a mučí.“ (45)
- Nebát se, šel bych mezi plápoly,
a zdálo se, že sám Mistr to schválí,
anebo aspoň mlčky dovolí. (48)
- Leč strach, že žár mne ožehne a spálí,
mne ochromil a i tu chuť mi vzal,
aby se se mnou dole zobjímali. (51)
- „Ne pohrdání,“ řekl jsem, „jen žal
nad vaším osudem mi srdce zkrušil
a bude krušit ještě dlouho dál, (54)
- než opadá, však jsem hned také tušil
už z toho, co mi naznačil můj pán,
že je to někdo moc blízký mé duši. (57)
- Jsem z vaší vlasti, já jsem Florentán,
chválil jsem vždy, co vyšlo z vaší ruky,
a slýchal o vás chválu ze všech stran. (60)
- Žluči jsem nechal a jdu za jablky,
jež průvodce mi slíbil v cíli cest,
musím však sejít až ke středu muky.“ (63)
- „Kéž má tvá duše dlouho údy vést
a sláva svítit nejen na chvilenu,“
promluvil znovu, „ale řekni: čest – (66)
- vskutku ji u nás mají za smyšlenku?
I samu slušnost od nás vyhostí,
to už má vážně přebývat jen venku? (69)
- I Guglielmo Borsiere s námi dlí,
ten krátký čas, co s houfem bloudí písky,
nás jeho slova mučí úzkostí.“ (72)
- „Přivandrovalci, pýcha, rychlé zisky,
to, Florencie, jsou tví upíři,
kvílej, že se ti zadírají třísky.“ (75)

- Křik jsem to s tváří vzhůru a ti tři
to vzali za své a jen rozpačitě
se změřili jak ten, kdo pravdu zří. (78)
- „Jestli tak mnoho věru nestojí tě,“
odpověděli, „druhým vyhovět,
pak můžeš být rád, mluvíš znamenitě! (81)
- A máš-li jednou z temnot vyjít zpět
a spatřit hvězdy tam, kde lidé bydlí,
nezapomeň i o nás vyprávět (84)
- řka: »Já tam byl, a mé oči to zhlídly.«
Rozbili kruh a pryč se každý hnal,
že jeho nohy zdály se být křídly. (87)
- Amen by sotva člověk zašeptal,
jak od náspu se rychle vytratili;
a Mistr uznal za vhodné jít dál. (90)
- A já jej následoval, šli jsme chvíli,
když nablízku tak zahřměl hukot vod,
že s námahou jsme se v něm domluvili. (93)
- Jako ta řeka mohutnící v proud,
jež od pramenů z Monte Visa stéká
zpod apeninských svahů na východ (96)
- a nahoře má jméno Aquacheta,
než do nížin si cestu prodrolí,
zburácí se skal u San Benedetta (99)
- a ztratí i to jméno u Forlì,
a místo aby vtekla v tisíc koryt,
jen jediným se hrne k údolí: (102)
- tak i zde srázem, snažíc se jej prorýt,
krvavá voda střemhlav padala.
Ohluchli bychom, chvíli tady pobýt. (105)
- Už tehdy, jak mne šelma potkala,
jsem provaz měl a byl jím opásaný,
chtěl jsem jím svázat toho pardála. (108)
- Odvázal jsem ho na Mistrovo přání,
a tak jak byl, i s uzly na konci,
jej podal jemu, trochu poskládaný. (111)
- On otočil se k vodě pravicí
a obloukem za napěněné srázy
jej hodil do tmy v hloubce zející. (114)
- Říkal jsem si: „Proč jej tak Mistr hází,
to musí být nějaké znamení,
že pozorně let zrakem doprovází.“ (117)

- Ach, jak musíš být v střehu před těmi,
kdo nevidí jen zvenčí naše činy
a jasnozřivě čtou ti v myšlení. (120)
- Řekl mi: „Počkej, brzy od hlubiny
vypluje to, co čekám nad strží
a co tušíš ty jenom z poloviny.“ (123)
- Takovou pravdu, která má tvář lži,
má člověk smlčet, nebo je to metla,
a nevinně s ní hanbu utrží. (126)
- Ale smím mlčet? Při té troše světla
v mé Komedii, já ti přísahám,
jako že chci, aby se dlouho četla: (129)
- tím hustým temným vzduchem plula k nám
podivná bytost, v temném hustém kouři,
statečné srdce děs by schvátil tam: (132)
- tak vyplouvá, pokud se nevynoří,
námořník, který ze dna kotvu zdvih,
zakleslou v škvíře či o něco v moři: (135)
- pokrčí nohy a udělá kmih.

ZPĚV SEDMNÁCTÝ

Zatímco Vergilius přemlouvá Geryona, aby je vzduchem snesl do osmého kruhu, Dante hovoří se skupinou lichvářů choulících se v ohnivém dešti. Geryon slétává s básníky temnou stráží.

„Hle, šelma s chvostem zahroceným vzadu,
zdi bortí, zbraně, zlézá pohoří.

Hle ta, po níž je v světě plno smradu!“

(3)

Tak můj průvodce ke mně hovoří,

jí kyne, ať jde blíž, tam, kde se táhne

kamenný chodník, ať se vynoří.

(6)

A hnusný obraz lži se přes kraj nahne

hlavou a hrudí, z tmy se vyvléká,

ale hrotitý ocas nevytáhne.

(9)

Vzhled poctivce má v tváři člověka,

vypadá mírně, ve tváři je hladký,

trup má však hadí, a to poleká,

(12)

pracky chlupaté má až po lopatky

a hřbet, hrud', boky samý klikyhák,

čáry a kruhy, tak strakaté látky

(15)

neměli Turci, až přechází zrak,

Tataři by je zbarvili tak stěží,

Arachné by je neutkala tak.

(18)

- Podobně plavou bárky u pobřeží,
když narážejí na písčinu dny,
a v kraji žravých Němců bobr střeží, (21)
- ponořen zpola, chvění hladiny;
tak se ta hnusná šelma povykloní
u kamenného lemu písčiny. (24)
- Nadarmo pleská chvostem, který roní
pod pozdviženou ostrou vidlicí
smrtné jedy jako škorpioni. (27)
- Průvodce řekl: „Pojďme k vzteklici,
musíme přejít kousek suchopáru
k té nestvůře na břehu ležící.“ (30)
- Deset kroků a přeběhli jsme spáru
písku a skal v krajíčku okruží
a vyhnuli se písčině i žáru. (33)
- A když jsme došli k té obludné lži,
tu o kousíček výš, hle, v písku stále
se choulí lidé přímo nad strží. (36)
- Tu Mistr: „Abys poznal dokonale,
v co pekelného změnil se jim svět,
jdi za nimi,“ řek, „půjdeme hned dále, (39)
- nemůžeš s nimi dlouho rozprávět,
a než se vrátíš, přemluvím tu stvůru,
aby nám poskytla svůj silný hřbet.“ (42)
- Tak jsem šel ještě po krajíčku vzhůru
tím sedmým kruhem a docela sám.
Ti lidé měli v tvářích hroznou chmuru. (45)
- Z očí jim tekla bolest jako z ran,
dlaněmi marně odháněli páru
a oheň, který pálil ze všech stran. (48)
- Tak mordami, tlapami v letním žáru
se ohánějí marně ohaři
zbodaní od blech, střečků, od komárů. (51)
- Nadarmo jsem jim pátral ve tváři,
bolestný oheň popálí je těžce
a k nepoznání líce znetváří, (54)
- na krku měli zavěšeny měšce
všech možných barev, na každém byl znak,
lačně viseli okem na té slejšce. (57)
- Tu upoutal můj pohled žlutý vak,
v žluti se cosi modrého v něm třáslo,
tvář lva to byla, tělo, a jak zrak (60)

- dál popocházel, moje oko žaslo,
jiný měšec byl celý krvavý
a na něm husa bělejší než máslo. (63)
- A jeden z nich měl váček bělavý
a na něm modrou vypasenou svini,
ten řekl mi: „Co děláte tu vy? (66)
- Ty vrátíš se, když jdeš živý už nyní,
Vitaliano, krajan, řekni tam,
bude tu jednou se mnou, jak se činí. (69)
- S Florentány jsem tu sám Padovan,
ohluchnu z toho křiku Florentánů:
Ten s třemi kozly v znaku buď náš pán,
rytíře chceme do našeho krámu!“ (72)
- Pokřivil ústa, jazyk vystrčil
zrovna jak vůl, když olízne si tlamu. (75)
- Já v obavě, abych se nezpозdil,
když on nabádal k spěchu, šel jsem zpátky
od duší, kterým nezbývalo sil. (78)
- Můj průvodce už sedal na lopatky
té nestvůře a řekl mi: „Jen klid
a odvalu, byť hřbet je trochu vratký,
musíme po těch schodech sestoupit,
pojď přede mnou, radši dál od bodliny,
aby tě nechtěl chvostem vzadu bít.“ (81)
- Jak v horečkách kdo cítí vlnu zimy
a pod nehty má promodralou běl
a třas dostane, jenom vidí stíny,
tak jsem se jeho slovy rozechvěl,
jak před pánem když sluha dělá směle,
stud okřikl mě, abych klidně šel. (87)
- A tak jsem sedl na ohavné plece
a chtěl naň křiknout (selhal mi však hlas,
jen v duchu křičel): „Obejmi mě přece!“ (93)
- On jako vždycky pomohl mi zas
a sotvaže jsem v duchu vyřk tu větu,
on pevnou paží ovinul mi pas
řka: „Geryone, teď se připrav k letu,
v širokých kruzích zvolna dolů kruz
a uvaž, koho neseš na svém hřbetu.“ (96)
- Jak člun když couvá, až konečně už,
už může vyplout přídí, i ta štíhlá
nestvůra couvla až nad prázdnou strž (102)

- a hrud' sklonila, ostrý ocas zdvihla
a mrskla jím jak úhoř ve vodách,
prackami k sobě prudce vzduchem švihla. (105)
- Faëthón myslím neměl větší strach,
když vyšlehl mu požár zpod kola,
jak o tom dosud svědčí hvězdný prach. (108)
- Ani Íkaros, když viděl, že klesá,
a rozhrátý vosk tekl s hrstmi per
a otec volal: „Nesmíš na nebesa!“ (111)
- Všude jen vzduch a jím plul praještěr:
a před očima jen tu stvůru štíří
snášejíci se do neznámých sfér. (114)
- Pomalou krouží, krouží, slétá, míří
do hlubiny a jen z toho to vím,
že kolem tváří vzduch mu zdola víří. (117)
- Zprava už slyším stoupat ze hlubin
strašlivý hluk, to voda hrozně ječí,
pohlédnu dolů, hlavu nakloním. (120)
- A posedne mne hrůza ještě větší,
pláč slyším, ohně dole zahlédám,
celý se schoulím strachem z nebezpečí. (123)
- Teprv teď vidím, pásma dalších ran
i to, že slétá v kruzích ke dnu dolu
a hrůzy že se blíží ze všech stran. (126)
- Jak sokolník, když řekne o sokolu,
jenž létal dost a spatřit nebyl s to
vnadidlo ani ptáka: „Ach, jdeš dolů!“ (129)
- a on zpět vzpurně krouží na místo,
kus od pána a zlostný že nic nemá,
a udělá těch kruhů nejmíň sto, (132)
- i Geryon slét, a tam čněla stěna,
skála jako by zrytá přílivy,
a když ucítil, že je bez břemena, (135)
- vystřelil vzhůru jak šíp tětivy.

ZPĚV OSMNÁCTÝ

Dante popisuje osmý kruh: je to okrouhlá pláň sklánějící se ke středu a rozdělená v deset soustředných žlebů, přes něž se klenou skaliska jako mosty. Uprostřed je obrovská kulatá studna, jejíž dno tvoří devátý kruh Pekla. V prvním okruží osmého kruhu jsou podvodníci a svůdci žen, v druhém pochlebovači a kuplíři.

Je v pekle místo nazvané Zlé žleby,
z kamene celé jak kruhová zeď
a barvu má jak zrezivělé hřeby. (3)

V zlověstné pláni právě uprostřed
zeje hluboká a široká studna,
o ní však dále, nejprv kde jsme teď: (6)

dokola skála, tvrdá, těžko schůdná
a od ní k studně kruhovitý pás
v devět okruží rozdělený u dna. (9)

A náspy pásem mají stejný ráz
jako pevnostní nebo hradní valy,
příkopy pod zdmi tvoří příkrý sráz (12)

a jako v tvrzích čnějí nad kanály
můstky, jež spojí jejich práh a břeh,
tak klenou se zde od úpatí skály (15)

přes příkopy a hráze jak krov střech
skaliska k studni, jsou vzepřeny o val
a k ní ústí jak příčle v kolesech. (18)

Zde Geryon nás shodil, než se schoval,
takový zvláštní strměl kolem kraj,
básník šel vlevo, já jej následoval. (21)

Po pravici jsem spatřil novou láj,
nové mrskače za děsivou hrází,
ten první žleb byl plný po okraj. (24)

A jeden proud jde proti nám, jsou nazí,
a druhý s námi či nás předhání,
tak proti sobě jdou, aniž se srazí. (27)

To v Milostivém létě Římani
udělali na mostě přes Tiberu:
v tom velkém sběhu lidí bez ptaní – (30)

- k hradu, k Svatému Petru v jednom směru
šel jeden proud a zpět na druhý břeh
k návrší táhl druhý od severu. (33)
- Zde kolem však na rzivých kamenech
rohatí ďábli velikými biči
šlehali krutě lidi po zádech. (36)
- Jak utíkají všichni před trapiči,
na druhou ránu nikdo nečeká,
z pat se mu kouří, utíká a křičí. (39)
- A jak jsem šel, můj pohled zdaleka
se setkal s jiným, řek jsem si: „Dost roků
jsem vídával tohohle člověka.“ (42)
- Stanul jsem zamyšlen a po mém boku
i Mistr zdvořile se zastavil
a dovolil mi vrátit se pár kroků. (45)
- Ten mrskaný by tvář nejraděj skryl,
marně ji skláněl přistižen v své bídě.
„Ty, co klopiš zrak,“ řekl jsem, „tys byl
Venedico Caccinemico jinde,
jinak by tvoje tvář musela lhát.
Jak jsi se octl v takovéhle bryndě?“ (51)
- A on mi řekl: „Neříkám to rád,
tvá jasná řeč mne přivádí však domů
a na zašlý svět musím vzpomínat. (54)
- Ghisolabellu přemluvil jsem k tomu,
ať udělá, co markýz poručí,
té špinavosti vděčím za pohromu. (57)
- Jen mne z Bologne tady nemučí,
mnoho nás přišlo za tu hroznou stěnu,
víc našinců se plouží v područí, (60)
- než je jich živých od Saveny k Renu.
A nemusím ti říkat, co jsme zač,
ta zištnost vždycky patřila nám k jménu.“ (63)
- Tu přes záda mu švihl karabáč
a ďábel křikl: „Chceš prodávat ženy,
ty kuplíři, už utíkej a plač.“ (66)
- Já k průvodci jsem došel zamyšlený.
V cestě stál útes jako vyhřezlý,
došli jsme k němu, čněl ze skalní stěny, (69)
- a dost snadno jsme na něj vylezli.
A když jsme prošli vpravo jeho drtí,
vzdálili jsme se od okružní zdi. (72)

- Vystoupili jsme na vrch vyklenutí,
v hloubce pod mostem táhli mrskaní,
a Mistr řekl: „Na zrozené k smrti (75)
- se nyní dívej v hloubce pod námi,
neviděls dosud v tvář těch vrtichvostů,
neboť šli směrem stejným jako my.“ (78)
- Dívali jsme se ze starého mostu
na dav, který se z druhé strany hnal,
a nad ním biče, těch jsem viděl spoustu. (81)
- A dobrý Mistr, aniž jsem se ptal,
řekl: „Pohleď na toho velikána,
přes všecku bolest nikdy neplakal. (84)
- On ještě tady má vzezření pána.
Jáson je to, vzal rouno z Kolchidy,
chytře i s citem Kolchům pod rukama. (87)
- Byl na ostrově Lemnu ve chvíli,
kdy smrt hrozila mužům, od roztržky
s nimi je ženy krutě vraždily. (90)
- Hypsipyloidě chytře srazil růžky,
stačilo na to trochu něžných lstí,
když ona předtím oklamala družky. (93)
- A těhotnou ji potom opustil
a to stačilo na pekelné hrůzy,
i za Médeu dočkal se tu msty. (96)
- Ti, kdo jdou s ním, jsou jedni jako druzí,
a teď už dost o prvním okružích,
ti svůdci v něm jsou všichni dobrodruzi.“ (99)
- Došli jsme tam, kde stezka nad strží
se kříží s náspem, po němž dál se sklápí:
zde vrchol náspu je jí výztuží. (102)
- V tom žlebu byli fňukající chlapi,
hekali, nosem vzduch frkali ven,
viděl jsem, že se sami dlaní trápí. (105)
- Na březích lpěla plíseň zhoustlá v hlen,
z výparů zdola, které se tu lepí,
že zrak i čich je jimi znechucen. (108)
- Dno je tu temné, byli jsme jak slepí,
museli jsme jít na vrch oblouku
či skaliska ostrého jako střepy. (111)
- Tu viděl jsem, co je to za stoku,
ti dole stáli ve výkalech, zřejmě
tekoucích z latrin s proudem patoků. (114)

- Tu jednoho jsem spatřil v lidském hejně
a nepoznal jsem, zda je laik či kněz,
měl celou hlavu oválenou v lejně. (117)
- On na mne křikl: „Proč slídíš jak pes
a proč jsi zrovna lačný jen mé muky?“
A já mu řekl: „Vidím tě jak dnes,
nemívals ale na hlavě ty klky,
prohlížím si tě proto nejvíce,
jsi Alessio Interminei z Lukky.“ (123)
- A on se plácl do té palice:
„Pochlebnictví, to bylo pro mne hlavní,
nedojed jsem se z toho krajíce.“ (126)
- Mistr mi řekl: „Maličko se nahní,
ještě víc, abys tváře rozeznal,
vidíš tu děvku, která se tam bahní,
rozcuchanou, i ve vlasech má kal,
teď hohnivými pařáty se sekla,
na bobek sedá, vstává a tak dál. (132)
- Thais je to! Milenci, běhna, řekla,
když zeptal se: »A vděčná umíš být?«
»Oprubuj si to!« řečí hodnou pekla.“ (135)
- Náš zrak už byl i toho žlebu syt.

ZPĚV DEVATENÁCTÝ

Ve třetím žlebu jsou ti, kdo zhřešili svatokupectvím, vězí hlavou v děrách a nohy jim olizuje plamen. Na dně žlebu Dante hovoří s Mikulášem III.

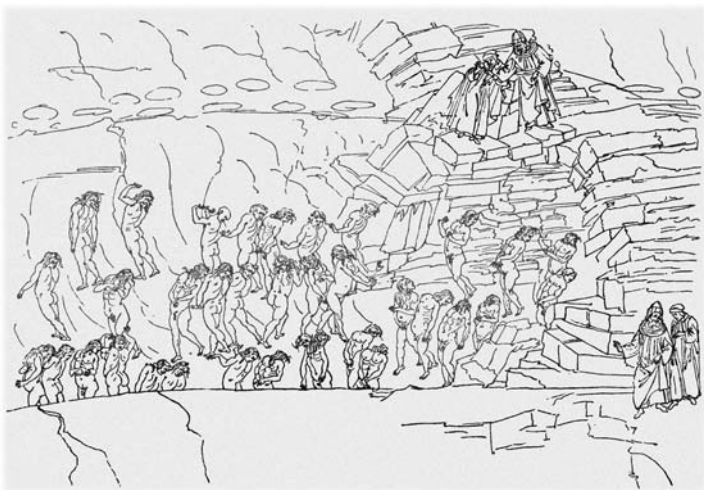
Šimone kouzelníku, hrozní žáci,
co boží svět naruby obrátí,
i dary ducha, ach vy darebáci, (3)
rozprodáváte těm, kdo zaplatí.
Ať hlaholí to trouby, co je s vámi,
že přebýváte v třetí vývrati. (6)
Už jsme k ní došli přes kamenné trámy
a scházeli po strmém skalisku,
jež příkře klesá právě k středu jámy. (9)
Ó moudrosti, jsi všude nablízku,
na zemi, v nebi, všude stejně svatá,
i sám zlý svět je ve tvém ohnisku. (12)
Viděl jsem v bocích, na dně vrstvy bláta
ve skalách plno děr, snad tisíce,
veliké díry, všechny dokulata, (15)
podobaly se tvarem velice
jamám, jež jsou v mém krásném Svatém Jánů
a nám tam slouží za křtitelnice. (18)

- Jedné jsem málem jednou srazil hranu,
 jak přiskočil jsem, když tam kdosi spad:
 to budiž důkaz, na čí patřím stranu. (21)
- A tady šlo o jiný, horší pád,
 hříšníku čněly z děr paty a lýtka
 až ke stehnům a oheň šlehal z pat,
 hořící nohy byly rudá kytka (24)
- a škubnutím se chtěly vyrvat z jam,
 že pouta z lýka by praskla jak nitka. (27)
- Tak olizuje plamen mastný trám,
 na mastných věcech hoří jenom kůrka,
 oheň se plazil od pat ke špičkám. (30)
- „Kdo je, Mistře, tamten, co se tak cuká
 a plamen je mu, zdá se, na obtíž
 víc nežli druhým, jeho zrovna srká.“ (33)
- Řekl mi: „Chceš-li, zanesu tě níž
 po břehu, který klesá do úvrati,
 víc od něho o jeho vině zviš.“ (36)
- A já: „Můj pane, zde tvá vůle platí,
 všude jdu rád, kam chceš, se se mnou ber,
 třebaže víš i to, co neříkám ti.“ (39)
- A tak jsme došli po okraji vzpěr
 na čtvrtou hráz a spustili se příčně
 doleva na dno, úzké, plné děr. (42)
- Mistr mne držel bokem u své kyčle,
 dokud u kraje jámy nestanul,
 u nohou, jež se třásly ustavičně. (45)
- Řekl jsem: „Duše, vražená jak kůl
 hlavicí v zemi, nic ti nepomáhá,
 mluv, můžeš-li, třebaže tě je půl.“ (48)
- Stál jsem jak mnich, který zpovídá vraha,
 jenž hlavu v díře, kněze přeje si,
 a chvíli zdrží smrt, jež po něm sahá. (51)
- A on vykřikl: „Cože, už tu jsi,
 ty už jsi tady, Bonifáci? Vskutku?
 O mnoho roků osud předběh jsi. (54)
- Brzy z těch soust je ti zle od žaludku
 a to's kvůli nim nedbal svědomí,
 a krásnou paní zprznil, ó ty smutku?“ (57)
- Stál jsem jak ten, ježž něco ohromí
 a on v té chvíli přešlapuje němý
 a neví z místa co, jak zpitomí. (60)

- „Pověz mi rychle,“ Mistr zašeptal mi,
 „»Já nejsem ten, za nějž mě máš, já ne!«“
 Rekl jsem to, duch zavrtěl se v zemi (63)
 a plačtivě zaskuhral z prohlubně
 s hlubokým vzdechem, který mu rval plíce:
 „A co tady chceš, když nehledáš mne? (66)
 Sešels-li srázem, abys viděl více,
 a jestli tě můj osud zajímá,
 tak věz, že jsem byl synem medvědice (69)
 a můj velký plášť skrýval zlosyna,
 který jen hrabal pro svá medvíďata,
 teď místo peněz vezím v pytli já. (72)
 Pode mnou jsou už jiní lační zlata,
 kupčili dřív než já a jsou už dál,
 těm ze škvíry nekouká ani pata. (75)
 I já sklouznu do rozsedliny skal,
 až přijde ten, jejž očekávám s touhou,
 už myslil jsem, že jde, když jsem se ptal. (78)
 Už drahně let mi oheň šlehá z nohou,
 a navíc trčím vzhůru nohama,
 on nebude tu plápolat tak dlouho: (81)
 a po něm přijde větší halama,
 kněz ze západu, zrůda nad vše jiné,
 a ten nás předčí v díle oba dva. (84)
 Bude to nový Jáson, o němž víme
 z knih Makkabejských, i francouzský král
 bezmocně nad ním vzdychne: »Ano, ždíme.«“ (87)
 Nevím, zda jsem si příliš netroufal,
 když jsem mu na to odpověděl slovy:
 „Ach, pověz, a co Pán od Petra vzal, (90)
 to chtěl úplatek také po Petrovi,
 když dal mu klíč, aby byl tam, kde je?
 »Pojď za mnou« jenom, jak známo, mu poví. (93)
 A měl snad Petr něco z Matěje,
 když nastupoval Matěj za proklatce
 kletějšího než duše zloděje? (96)
 A dobře ti tak, všecko ti šlo hladce,
 ty ukradené peníze teď střež,
 i Karlovi ses postavil, ty zrádce. (99)
 A nebránit mi, ano, ještě dnes
 má uctivost před nejvyššími klíči,
 jež tam v radostném životě jsi nes, (102)

- užil bych tvrdších slov o vašem chtíči
a zhoubu světa přibil na pranýři,
když zlé vynáší a ty dobré ničí. (105)
- Už Jan hovořil o vás, pastýři:
viděl, jak běhna ve vodách se páří,
a v smilstvu s králi život prohýří, (108)
- sedm hlav měla a sedmero tváří
a deset rohů, desatero vzpruh,
dokud měl její choť daleko k lháři. (111)
- Zlato a stříbro, to je ten váš bůh,
modlář má modlu, jednu, ale vy ne,
vy máte zlatých model jako much. (114)
- V tom nelze hledat vinu, Konstantine,
že obrátil ses na víru i ty,
z majetku, jejž's dal Otcí, to zlo plyne!“ (117)
- Zatímco jsem mu četl levity,
jemu se nohy chvěly vztekou křečí,
i svědomím byl možná ubitý. (120)
- Viděl jsem, že i Mistrovi to svědčí,
každou chvíli mu na rtech úsměv hrál,
sledoval slova mé horlivé řeči. (123)
- Potom mne znovu do náruče vzal
a k hrudi přitiskl a bez nesnází
se stejnou cestou vydal k vršku skal. (126)
- A svíral mne, než minuli jsme srázy
k hřebeni mostku, jehož oblínka
jde od čtvrtého náspu k páté hrázi. (129)
- Tam zlehka složil břímě, zlehýnka,
vždyť vrch je úzký, ostrý po vrcholík,
pro kozy je to úzká pěšinka. (132)
- Tu otevřel se zraku další dolík.

ZPĚV DVACÁTÝ

Ve čtvrtém žlebu jsou věštci, kouzelníci a astrologové, kteří chtěli vidět příliš daleko: nyní kráčejí pozpátku, tváře mají otočeny dozadu. Vergilius ukazuje Dantovi věštkyni Mantó a vypravuje, jak vzniklo město Mantova.

- O nové hrůze musím verše psát
a dodat látku k dvacátému zpěvu
prvního dílu, popsat hrozný pád. (3)
- Můj zrak už zase utkvěl u výjevů:
důl tonul v pláči, pláč byl bezhlesý,
přes všecku úzkost, dav příšerných zjevů (6)
- se sunul roklí mezi útesy
a mlčky plakal, dlouhá tichá řada,
tak v našem světě chodí procesí. (9)
- A jak můj pohled do hlubiny padá,
tu ohromí mne jejich zvláštní vzhled:
pod bradou mají ne hrud', ale záda, (12)
- krk překroucený nazad jako skřet,
a tahle vada je zpátky jít nutí,
protože nejsou s to dívat se vpřed. (15)

- Prý způsobí to někdy ochrnutí,
 neznám to však, neviděl jsem to dřív
 a neuvidím do nejdlejší smrti. (18)
- Dá-li ti Bůh být z plodů četby živ,
 sám, čtenáři, se představ před ohyzdy,
 a že jsem plakal, pak teprv se div, (21)
- když viděl jsem, jak lidskou tvář tu hyzdí,
 že zavzlykal jsem, když jsem viděl ty,
 jimž slzy z očí tekly žlábkem hýždí. (24)
- Plakal jsem, ano, stál jak přibitý
 u tvrdé skály, v nitru plno smutku,
 až Mistr řekl: „Jsi hloupý i ty? (27)
- Zde jen když zemře, soucit žije vskutku,
 a kdo je málem druhý satanáš,
 než kdo se plete Bohu do rozsudků? (30)
- Vzpřim hlavu, vzpřim, hle, tady třeba máš
 toho, který se před Thébany propad,
 až křičeli: »Kam z války utíkáš, (33)
- Amfiarée?« Ale šlo tu o pád,
 jímž padá se hluboko do Hádu,
 kde Mínós stáhne všechny do svých doupat. (36)
- Hřbet místo hrudi má až po bradu,
 chtěl vidět vpřed a zpět ho nohy ženou,
 nazpátek hledí, chodí pozadu. (39)
- A Teiresiás, který se stal ženou
 a změnil údy, všecko, celý vzhled,
 neřekl bys, že byl muž před proměnou, (42)
- a aby v muže proměnil se zpět,
 musel zas šlehnout dva spletené hady,
 aby mu začly vousy vyrážet. (45)
- A Aruns se mu k břichu lepší zády
 a bydlil v díře v horách u Luni,
 kde Carrařan chce úhor změnit v sady, (48)
- v mramoru měl sluj jako pro kuny,
 byl zavrtán pod bělostnými kusy,
 na hvězdy viděl, viděl na vlny. (51)
- A ta, jež hřívou zahaluje prsy
 a všecka místa, kde jí roste srst,
 to byla Mantó, a co teď ta zkusí. (54)
- Než došla tam, kde je má rodná prsí,
 moc krajů prošla, moc pozemských čtvrtí,
 rád bych ti řek, v čem já měl potom růst. (57)

- Protože otec odešel jí k smrti,
 Bakchovo město padlo, měla strach,
 a tak šla jinam hledat spočinutí. (60)
- Jezero leží na severu Vlach
 u paty Alp, jež v Tyrolích svůj kámen
 zdvíhají před Němci jak strmý práh. (63)
- Až k Apeninám je kraj samý pramen,
 k Val Camonice, Gardě, vyvěrá
 a k jezeru jde voda ze všech ramen. (66)
- Tam smí žehnat uprostřed jezera
 biskup z Tridentu, Verony i Bresce,
 kdyby tam šli. A je tam Peschiera, (69)
- Bergaman, Brescian do ní marně křeše,
 tvrz v místech, kde břeh klesá v mírný svah,
 tvrz podobá se krásné tvrdé střeše. (72)
- A zde ty vody dostávají tah
 a z Benaka se řítí po přepadu
 a slévají se v řeku na lukách, (75)
- ne Benaco už na povlovném spádu,
 tady je Mincio, Mincio vinoucí
 se ke Governu, kde přitéká k Pádu. (78)
- Brzy však mizí jako tonoucí
 a vsakuje do rozbahněné půdy,
 zvláště v létě je to líheň nemocí. (81)
- Když rozjívěná panna prošla tudy,
 viděla zemi zpola v močálech,
 kraj to byl holý, opuštěný, chudý. (84)
- A tady žila sama, stranou všech
 a prováděla čáry se služkami,
 až marné tělo vydechlo svůj dech. (87)
- Pak lidé, kteří kolem žili sami,
 se shlukli sem, tady neměli strach,
 nedostal se k nim nikdo bažinami. (90)
- Vztyčili město, kde tlel její prach,
 a nazvali je podle kouzelnice
 Mantova: co víc čisti ve věštbách. (93)
- A dřív tam žilo lidí mnohem více:
 Casalodi dal hloupě na faleš,
 od Pinamonta nechal napálit se. (96)
- Doufám, že jiný výklad odmítneš,
 dbej, aby jiné znění nepodvrhli,
 toto je pravda, vše ostatní lež.“ (99)

- A já: „Mistře, tvé výklady mě strhly
a nevím, proč bych jiným věřil víc,
vedle tvých budou pro mne zhaslé uhlí. (102)
- Jsou však v tom davu duší kajícnic
některé slavné také v této strži?
Vždyť víš, že to mne zajímá jak nic.“ (105)
- A on mi řekl: „Ten s osmahlou kůží,
s vousy na hřbetě, to je věštec, Řek,
když nebyli už v Řecku žádní muži (108)
- a sbírali je málem z kolébek,
s Kalchantem věštil na aulidské skále,
a přetli lodní lano, když on řek, (111)
- ten Eurypyl, a víš, co bylo dále,
v mé tragédii četl jsi to sám:
vždyť jsi ji celou přečetl dokonale. (114)
- Ten štíhlý v bocích, co se plouží tam,
byl Michal Skot, ten hubený jak bidlo,
ovládal dobře kouzelnický klam. (117)
- Guido Bonatti tu má taky sídlo,
pozdě lituje i Asdente švec,
teď by rád držel kůži nebo šídlo, (120)
- a pohleď na ten smutný babinec,
za čáry jehlu, člunek vyměnily,
za talismany, býlí, za kouř svěc. (123)
- Ale už pojď, Kain s trním se nám chýlí
k mezi dvou hemisfér a dotýká se vln,
za obzor záhy klesne u Sevilly, (126)
- včera jsme měli nejsvětější z lun,
jen vzpomeň si, jak rozlévala stále
v hlubokém lese záři do korun.“ (129)
- Tak hovořil a přitom šli jsme dále.

ZPĚV DVACÁTÝ PRVNÍ

V pátém žlebu se ve vařící smole koupou čachráři, kteří kupčili s veřejnými úřady. Dáblové, kteří je hlídají, se obracejí nevraživě na básníky. Vergilius je zkrotí, deset ďáblů má básníky doprovodit k šestému žlebu.

Tak šli jsme z mostu na most v rozhovoru,

ježž Komedie mlčky přechází,

a spatřili jsme svrchu další noru,

spáru Zlých žlebů vrytou pod srázy.

I tu zní marný pláč nad černou jámu,

tak zvláště černou, až to zamrazí.

Tak bublá v loděnicích Benátčanů

s příchodem zimy smola lepkavá

na zasmolení děr a správkou šrámů,

když nelze vyplout – ten bok ucpává,

ten staví novou, když stará loď sešla,

i na lodi z cest přijde únava,

ten plete lana, ten spravuje vesla,

ten plachtoví a ten přibíjí plech,

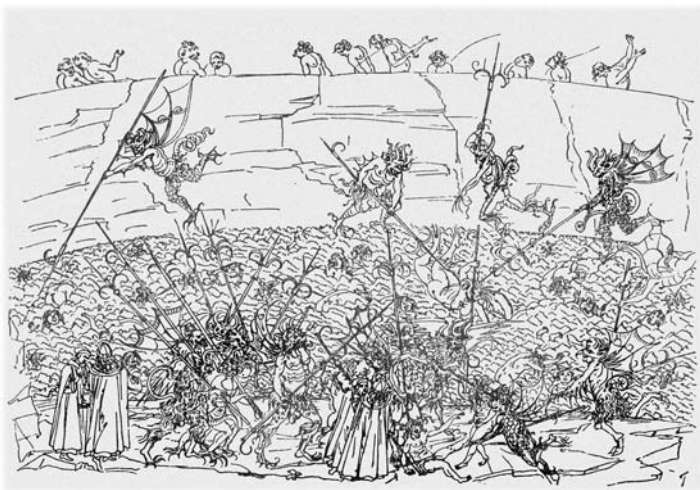
před, zád' je plná lidí od řemesla:

- tak vřela dole, ne jak na kamnech,
důmyslem božím hustá černá smola,
jež na všech stranách oblepila břeh. (18)
- Viděl jsem, jak se převaluje zdola,
jak nadýmá se žárem v bubliny,
jež praskají a udělají kola. (21)
- Tak díval jsem se na var doliny,
když Mistr křikl: „Pozor, pozor! Ke mně!“
a strhl mne z té vyvýšeniny. (24)
- Otočil jsem se, hleděl vyjeveně
jak ten, kdo honem neví kudy kam,
a třebaš vidí, že má běžet, stejně (27)
- se ohlíží až k smrti vylekán:
spatřil jsem ďábla zbarveného černě,
nahoru běžel po skalisku k nám! (30)
- Ach, jak se tvářil zle a rozhořčeně!
Co kruté vůle bylo pod vzmachy
rozpjatých křídel, sotva se dotk země! (33)
- Hříšníka nese mezi rarachy,
za hřbetem stehny zaklesnut se klátí,
on nad lýtky ho drží za šlachy. (36)
- „Tohle je radní,“ křikl, „Zlopařáti,
od svaté Zity, chce očmuchat dno!
Strčte ho dolů, já se ještě vrátím, (39)
- v tom městě je jich přímo nastláno,
každý tam čachruje, až na Bonturu;
ne za peníze změní na ano.“ (42)
- Svrhl jej, pádil po skalisku vzhůru,
za zlodějem se nikdo nehna víc,
kdyby byl buldok, utrhl by šňůru. (45)
- A handlíř zmizel, potom z matlanic
vystrčil hřbet, a tu pod mostním stropem
vykřikli ďábli: „Tady? Svatá Líc? (48)
- To není Serchio, tady jinak koupem,
a nevystřkuj hlavu ze smůly,
nebo ti drápy hřbet dočista sloupem.“ (51)
- Pak snad sto háků do něj zatnuli
s křikem: „Teď tancuj, vrť se, třeba plačky
a tajně lov i tady, zesnulý.“ (54)
- Tak kuchaři dají kuchtíkům háčky
a postaví se s nimi ke kotli,
aby strkali maso do omáčky. (57)

- „Radši ať ďábli neví, že tu jsi,“
Mistr mi řekl, „a kdyby sem vnikli,
schovej se někde mezi útesy (60)
a neboj se, i kdyby se mnou smýkli,
nic nestane se, na tu jejich zlost
a na takové jednání jsem zvyklý.“ (63)
A nato vstoupil na visutý most
a na šestý břeh mířil ze skaliska
a odvahy měl věru víc než dost. (66)
A neženou se na dobráka psiska
tak zuřivě, když ruku natáhne
a před ním leží jeho prázdná miska, (69)
jak vyrazili ďábli z prohlubně
a napřáhli své háky, on však zvolal:
„Ať nikdo na mne ani nesáhne! (72)
Ty háky pryč, jeden z vás ať jde zdola,
chci mluvit s ním, a pak se ukáže,
jestli bych taky škrábnout zasluhoval.“ (75)
Všichni křičeli: „Zlochvost ať tam jde!“
Jeden se pohnul – druzí znehybněli –
a prohodil: „Co mu to pomůže?“ (78)
„Myslíš, Zlochvoste, že bych byl tak smělý
a přišel sem,“ řekl můj učitel,
„a potýkal se takhle se svízeli, (81)
aniž by osud, aniž Bůh by chtěl?
Uvolni cestu, přejí si to v nebi,
abych jej vedl divným krajem zel.“ (84)
Viděl jsem, že se už ne pyšně šklebí,
vidlici sklonil a na druhé máv:
„Toho se nesmí dotknout naše hřeby.“ (87)
Mně Mistr řekl: „Přečkal jsi to zdráv
skryt za balvany, na kterých most drží,
už zase můžeš ke mně bez obav.“ (90)
Rozběhl jsem se k němu s husí kůží,
i ďáblové se hnuli tam, kam my,
až jsem se bál, že smlouvu nedodrží; (93)
tak pěšáci šli s bázní z Caprony,
že nepřítel nakonec sliby popře,
když kolem stály jeho kolony. (96)
Jak ten, kdo z hrůzy o druhé se opře,
tisk jsem se k Mistrovi, šel po mně mráz,
nevypadaly jejich tváře dobře. (99)

- Sháněli háky, zaslechl jsem hlas:
 „Nemám ho trochu plácnout po zadečku?“
 Odpověděli: „Jen mu jednu vraz.“ (102)
- Ale ten ďábel, jenž za celou smečku
 promluvil s Mistrem, rychle zavolal
 a pohrozil mu: „Přestaň, přestaň, Skřečku!“ (105)
- A nám řekl: „Už nemůžeme dál,
 skalisko mostu leží v propadlišti,
 šestý oblouk se zřítil pod úval.“ (108)
- A nechcete-li skončit v jeho tříšti,
 vyjděte vzhůru náspem přes útes,
 na druhou stranu vede most až příští. (111)
- Včera, pět hodin později než dnes,
 před dvanácti sty šestašedesáti
 dlouhými roky, most do hlubin kles. (114)
- Posílám tam pár ďáblů do úvrati,
 ať dohlédnou, kdo zas kde hlavu zved,
 můžete s nimi jít, vás neuchvátí.“ (117)
- „Peroutka, Sněhošlapka, Čubčík vpřed,“
 vybíral mužstvo do horoucích stezek,
 „a desátníkem bude Chluporet,“ (120)
- a s nimi půjde Drápal, černý Pejzek,
 zubatý Kančík, dále Dračí leb
 a Pudivítr a šílený Rezek. (123)
- A obhlédněte všude vroucí lep,
 ať tihle dojdou zdraví na útesy,
 co přemostují celý spodní žleb.“ (126)
- „Ach, Mistře,“ řekl jsem, „mne to tak děsí,
 nevěřím očím, proč nás musí vést?
 Ty cestu znáš a já je s sebou nechci.“ (129)
- Vždy jsi tak bledý, snad ses nechal splést,
 což nevidíš, jak strašně skřípou zuby
 a mrkáním si umlouvají lest?“ (132)
- A on mi řekl: „Nech je, ať se zubí,
 to platí těm, jimž nad hlavou vře lep,
 a ty se neboj, tebe nezahubí.“ (135)
- Vlevo se obrátili na násep,
 sevřeli jazyk v zubech: něco nařídí!
 měl jejich vůdci povědět ten škleb, (138)
- a on v odpověď mocně zadul na řiť.

ZPĚV DVACÁTÝ DRUHÝ

Cestou ďablové popadnou hříšníka – Ciampola Navarrese – který vystrkoval hlavu ze smoly. Chtějí ho mučit, on jim však lstivě unikne, ďablové se začnou vadit a dva z nich, jak ho chtějí dostihnout, spadnou také do smoly.

Já viděl jezdce polem v útok hnát,
řadit se k bitvě nebo na přehlídky
a někdy také z bitvy utíkat. (3)

Viděl jsem, jak k nám vpadly jízdni hlídky,
ó Arezzani, nájezdy a plen,
viděl jsem hry a turnajové bitky, (6)

zvonili při nich, bili na buben,
kouř vypouštěli z hradů, do trub duli,
podle toho, jak který zvyk má zem, (9)

neviděl jsem však, že by se kdy hnuli
jezdci či pěší na jek píšťaly,
či lodi k hvězdě nebo k souši pluly. (12)

A my s deseti ďábly spěchali.
Moc divná chasa, ale do kostela
za svatými, do hospod s ožraly. (15)

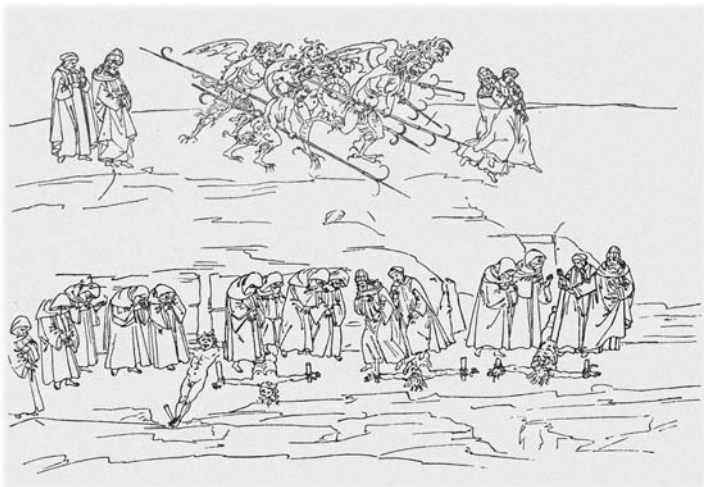
- Mne zajímala smola, která vřela,
a celý žleb, i jeho příkoří
a spřež, která se v smole převracela. (18)
- Jak delfíni, když z vod se vynoří
a varují loď obloukem svých hřbetů,
že neradno je zůstat na moři, (21)
- tak pro úlevu jako při přemetu
hříšníci zvedli záda nad smolu:
tak každou chvíli hřbety blýskly se tu; (24)
- a jak u kraje vody výmolů
ropuchy z bláta vystrkují huby
a břich i nohy mají v rigolu, (27)
- stáli i tihle, smolu u kotrby,
ale jak se k nim blížil Chluporet,
ponořili se do zvířených bublin. (30)
- A viděl jsem, srdce mi tuhne v led,
jak jeden pořád zpola trčí z vřídla,
jak žába, která včas neskočí zpět, (33)
- Drápal byl nejbliž, hákem svého bidla
hrábl po jeho vlasech od smůly
a vytáhl ho, vypadal jak vydra. (36)
- Znal jsem už jména všech, kdo s námi šli,
dával jsem pozor, když je volal ze řad,
sami si také jmény říkali. (39)
- „Ty, Zrzku, jen mu stáhni kůži ze zad
a pořádně mu nehty zvarhaň hřbet,“
jeden druhého překřikoval, neřád. (42)
- A já: „Mistře, mohl bys vyzvědět,
co je to zač, zeptej se nešťastníka,
který se ďáblům dostal do klepet.“ (45)
- Mistr šel k němu, slyšel jsem, jak říká,
odkud pochází, on mu pověděl:
„Jsem rodák z Navarry, syn podvodníka, (48)
- měla mne matka s lotrem bohužel,
dala mě sloužit, můj otec byl líný,
sám sebe zničil, všechno rozházel. (51)
- Pak mě král Tebald přijal do družiny
a tam jsem taky propad čachrářství,
teď za to pykám v žáru téhle špíny.“ (54)
- A Kančík, jemuž z huby ční dva kly,
vlevo i vpravo, zrovna jako kanci,
mu jedním předved, jak umí být zlý. (57)

- Chumel zlých koček hraboše bral k tanci,
 Chluporet ho však popad do pracek:
 „Dál od něho, svírám ho, nemá šanci,“ (60)
 jim povelal a mému Mistru řekl:
 „Ptej se ho, chceš-li, sedím na mrtvole,
 za chvíli z něho zbude mastný flek.“ (63)
 A Mistr: „Řekni, nepotkal jsi v smole
 nějaké jiné hříšné Italy?“
 On řekl: „Zrovna jsme tam s jedním dole, (66)
 byl ze sousedství, chvíli postáli.
 A vyhnul bych se těm vidlím i nehtům,
 kdybychom navrch nevyplovali.“ (69)
 A Pejzek řekl: „Tak už dost těch šplechtů!“
 A zabodl mu do ramene hák
 a sval mu vyrval, maso plné dehtu. (72)
 Dračí leb málem hákem zrovna tak
 mu roztrh nohu, nebýt desátníka,
 jemuž nad nimi zlostí sršel zrak. (75)
 Hříšník se díval, jak krev z rány stříká,
 a když pak trochu ztichly nestvůry,
 Mistr se rychle zeptal nešťastníka: (78)
 „Říkáš, žes neměl vyplout dohůry,
 a kdo byl ten, s kterým jste dole stáli?“ (81)
 „Fráter Gomita byl to, z Gallury, (81)
 snůška všech lstí a šakal nad šakaly,
 s odpůrci pána si dělal, co chtěl,
 a právě oni si ho nejvíc chválí. (84)
 Za úplatky prý vězně propouštěl,
 bez procesu, a co byl za potvoru,
 říká on sám, kdekdo mu naletěl. (87)
 Mluví s ním Michal Zanche z Logodoru,
 o Sardinii, melou jak houf bab,
 zaplétají ji pořád do hovorů. (90)
 Tamten se tlemí, mám strach z jeho tlap,
 a řekl bych ti víc, nebýt těch draků,
 tenhle mně myslím chce podrápat svrab.“ (93)
 Tu vojevůdce vzhlédl k Ohniváku,
 jenž krvelačně koulel očima,
 a řekl: „Jdi pryč, zpropadený ptáku!“ (96)
 „Jestli vás někdo jiný zajímá,
 Toskánec, Lombardan,“ jak schlíplé psisko
 zas chudák spustil, „přilákám ho já. (99)

- Ať Zlopařáci nechodí však blízko,
všichni se jejich pomsty bojíme,
a já si tady sednu na skalisko (102)
- a přijde jich sem sedm místo mne:
jeden je dole, druhý echo dá mu,
že může ven, když shora zahvívá. (105)
- Tu Čubčík kroutě hlavou zdvihl tlamu
a povídal: „Je to kus otrapy,
chce skočit dolů, nenaleťte klamu!“ (108)
- On nebyl z těch, jež něco překvapí:
„Jsem podlý,“ řekl, „padouch v jednom kuse,
jenom když to mé druhy potrápí.“ (111)
- Peroutka navzdor ostatním, už zhnusen,
jej okřikl: „Když skočíš do jámy,
pak pamatuj, že nepoběžím klusem, (114)
- nad smolou jen má křídla zašumí,
skryjme se za hráz, za záštitu trosek,
uvidíme, zmůžeš-li víc než my.“ (117)
- Ó čtenáři, sehrál mu pěkný kousek:
všichni pohlédli na protější hráz
a první ten, co mu tak prve odsek. (120)
- Navařan dobře vystihl svůj čas,
zapřel se nohou, příkrčil se k zemi
a prosmýkl se skokem kolem nás. (123)
- Každý to cítil jak své provinění,
Peroutka nejvíc, s křikem: „Chytnu tě!“
se vymrštil a skočil z příkré stěny. (126)
- Pomalé byly jeho perutě,
za strachem křídla nadarmo se plouží:
první žbluňk dolů, on vzlét mrzutě; (129)
- nejinak kachna najednou se hrouží,
když letí sokol, náhle je ta tam
a sokol zpátky pokořeně krouží. (132)
- Sněhošlapka, ježž dopálil ten klam,
se pustil za ním, vztekal se a zčásti
to uvítal, chtěl servat se s ním sám (135)
- a zatnout dráp, když čachrář vyklouz z pasti,
do svého druha, rozsápat mu plec,
popadl se s ním přímo nad propastí. (138)
- On byl však také starý krahujec
a rváč jak on, rvali se až krev stydla:
do vroucí tůně spadli nakonec. (141)

- Tam odtrhl je od sebe žár vřídla;
jak ze smoly se ale dostat ven,
úplně měli zasmolená křídla. (144)
- Chluporet stál tam s čerty, ohromen,
čtyři hned poslal na protější valy,
hákem je měli lovit z černých pěn. (147)
- Odtamtud po nich do klokotu hráblí,
podávali těm zasmolencům tyč,
do měkka s kůrkou propekli se ďábli: (150)
- Nechali jsme je lovit, šli jsme pryč.

ZPĚV DVACÁTÝ TŘETÍ

Básníci pokračují v cestě sami. Vrhnou se dolů do šestého žlebu, aby unikli ďáblům. Nalézají tam pokrytce, kteří ztěžka jdou v pozlacených olovených kutnách. Dante hovoří s Catalanem dei Malavolti a Loderingem degli Andalò. Na zemi, přibitý na kříži, leží Kaifáš.

- Osamělí, bez doprovodu, němí
za sebou šli jsme jak ti nejtišší,
jak Menší bratři když jdou ulicemi. (3)
- Napadlo mě, že se nic neliší
od Ezopa ten příběh s rvačkou zřejmě,
od bajky o žábě a o myši: (6)
- „ted“ s „nyní“ v čase nejsou více stejné
než svár a bajka, jen si v myšlenkách
začátek i ten konec porovnejme. (9)
- A jako jedna myšlenka je práh
k myšlence druhé, hned tu byla další
a ta zdvojila můj dřívější strach. (12)
- Uvažoval jsem: Zuří satanáši,
že přišli zkrátka, zesměšnil je klam,
a jestli jejich zlovůli vztek spláší, (15)

- obrábí všecku trpkost proti nám
a budou zlí jak psi nejhorší rasy,
když zajíc jim už nevyklouzne z tlam. (18)
- Cítil jsem, jak mi hrůzou vstaly vlasy,
a pozornost jsem zpátky napínal.
Řekl jsem: „Mistře, když před těmi ďasy
neutečeme, pak nevím, co dál, (21)
strach maluje mi v duchu houf zlých spratků,
že už jako by za zády mi stál.“ (24)
- A on: „Být sklo na olověném plátku,
nezrcadlil bych dřív tvou tvář a skrání
než obraz nitra. Tápu v stejném zmatku, (27)
mé myšlenky jdou vstříc tvým obavám
a velí jednat stejně, jsou už blízko, (30)
musíme z obav ukout jeden plán. (30)
- Svažuje-li se pravý břeh dost nízko,
k dalšímu žlebu dojdem po svahu,
štvát nedáme se, to je východisko.“ (33)
- A nedokončil svoji úvahu:
už na rozpjatých křídlech houf se řítí,
užuž jsme byli v jejich dosahu. (36)
- Můj průvodce mě beze slova chytil
jak matka, kterou vyburcoval hřmot
a ona vidouc, že se domek vznítí, (39)
popadne dítě a prchá skrz troud,
jen v košili, má ožehnuté skráně,
a chráníc děcko nedbá o život: (42)
- naznak se spustil s vršku tvrdé stráně,
po zádech klouzal dlouhým náklonem,
jenž uzavírá žleb na jedné straně. (45)
- Tak nežene se voda náhonem
roztočit kola podzemního mlýna,
když k lopatkám se řítí příkrým dnem, (48)
jak strhla Mistra dolů úžlabina,
a on mě pevně svíral v náruči
ne jako druha, ale jako syna. (51)
- Sotva se dotkl paty úbočí
a stanul na dně, ďábli na hřebeni
se zjevili, my byli v bezpečí; (54)
- Prozřetelností byli předurčeni
jen v pátém žlebu držet se svých práv
a nesměli dál sejít z jeho stěny. (57)

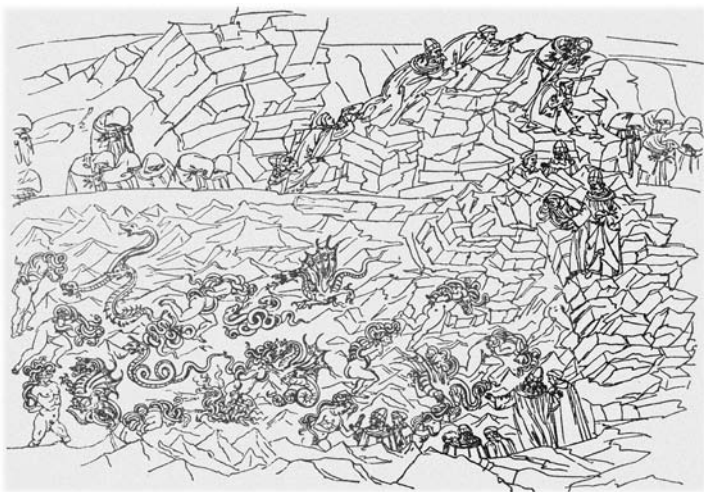
- Tam ploužil se podivný pestrý dav,
šel zvolna kolem kroky plouhavými,
skleslý a v pláči. A ten zvláštní háv! (60)
- Jakési dlouhé kutny měly stíny,
kapuce k očím, jak clunyjský mnich,
právě takové kutny šijí v Cluny. (63)
- Zlacené svrchu, až zrak bolel z nich,
z olova uvnitř a tak těžké nutně,
že Bedřichovy byly pouhý vích. (66)
- Ach, na věky být v tak únavné kutně!
My jako oni nalevo jsme šli
a poslouchali, jak kvílejí smutně; (69)
- div pod tou strašnou tíhou neklesli,
vlekli se zvolna zlomení a bídni,
že krok co krok jsme nové předešli. (72)
- I řekl jsem: „Jsou mezi těmi lidmi
ti, kdo svým činům vděčí za věhlas,
prosím tě se mi po nich porozhlídni.“ (75)
- Toskánsky mluvit jeden zaslech nás,
zezadu na nás křikl: „Kam tak honem
tmou povětří? Zastavte, prosím vás! (78)
- Snad stačil bych ti já.“ Hlas zněl mu stonem.
Mistr mi řekl: „Stůj, dojít ho nech
a pak jdi zvolna, jak jde ten a onen.“ (81)
- Dva spatřil jsem, jimž z tváří číšel spěch;
jak rádi by se ke mně porozběhli,
v tlačenici jim břímě bralo dech. (84)
- Když došli, zrakem ostrým jako jehly
úkosem pohlédli a ani muk
a po sobě, šeptnouce, okem šlehli: (87)
- „Je živý, zdá se, když ohýbá krk;
a jsou-li mrtví, proč nechodí v štóle,
co za výsadu zbavilo je muk?“ (90)
- „Ty Toskánče, jenž's přišel do řehole
nás pokrytců,“ jeden mě oslovil,
„řekni, kdo's byl, než ocitl ses dole?“ (93)
- Řekl jsem jim: „Já zrodil se a žil
ve velkém městě na nádherném Arně
a tělo mám, v kterém jsem vždycky byl. (96)
- Kdo však jste vy, že jak pot v strašném parně
bolest vám řine z tváří po kapkách?
Je trest ten třpyt, s nímž ploužíte se marně?“ (99)

- „Ty kutny tíží,“ vzdychl jeden, „ach,
jsou z olova a podlamují síly,
tak pod závažím skřípou misky vah. (102)
- Radostní bratři boloňští jsme byli,
on Loderingo, Catalano já
a ve tvém městě si nás vyvolili – (105)
- místo jednoho výjimečně dva –
za strážce míru, a my jejich vůli
splnili tak, jak vidět z Gardinga.“ (108)
- „Bratří, váš žal...,“ řekl jsem, zmlk jsem v půli,
spatřil jsem, jak tam kdosi leží, leč
– na kříž přibitý k zemi třemi kůly. (111)
- Uviděl mě, pokroutila ho křeč,
do vousů funěl, fňukal mezi chlupy.
Catalan viděl, že jsem ztratil řeč. (114)
- „Vidíš,“ řekl mi, „přibitého? Úpí,
on Farizeům radil pěkné lži,
prý lepší je, když za lid jeden trpí. (117)
- Přes cestu leží nahý na kříži,
má cítit tíhu všech, kdo projdou tudy,
a každý mu svou vahou přitíží. (120)
- I jeho tchán má tak přibité údy,
leží zde všichni z toho koncilu.
Moc draho přišly Židům jejich bludy.“ (123)
- Sám Vergilius zíral v údivu,
jak ten napjatý na kříži tu chátrá
tak žalostně ve věčném exilu. (126)
- A potom takto oslovil sám Bratra:
„Nebudete-li míti pro to zle,
můžete říct: lze vpravo vyjít z patra (129)
- po skále bokem nebo po čele
či někudy, kde není zapotřebí,
aby nás zdvihli černí andělé?“ (132)
- „Blíže než tušíš,“ řekl mu, „jsou klenby
mostu, jenž jde až od okružní zdi
a přemosťuje všecky hrozný žleby, (135)
- jen přes náš žleb je oblouk stržený,
můžete vyjít přes trosky a lávu,
jejíž tříšť stoupá od dna po stráni.“ (138)
- Mistr na chvíli mlčky sklonil hlavu.
„Ten, co s vidlemi hlídá nad louží,“
nakonec řekl, „nám dal špatnou zprávu.“ (141)

„Dábel prý někdy strašně usouží,
v Bologni o něm,“ mnich se rozpovídal,
„říkají, že je lhář a otec lži.“ (144)

Velkými kroky Mistr pryč se vydal,
ruměncem nevole mu v tváři vzplál,
pryč od těch v kutnách, já se k němu přidal, (147)
šel jsem v šlépějích drahých nohou dál.

ZPĚV DVACÁTÝ ČTVRTÝ

Po troskách můstku básníci vylézají na břeh nad sedmým žlebem. Žleb se hemží hroznými hady, mezi nimiž pobíhají zloději. Jeden hříšník uštknut hadem shoří na popel a hned znovu z popela povstává v dřívější podobě. Je to Dantův nepřítel Vanni Fucci z Pistoje, který Dantovi zlomyslně předpovídá porážku bílých.

Když mladičkový rok radostně se hlásí
a noc už trvá jenom půlku dne
a pod Vodnářem slunce suší vlasy (3)
a jinovatka zkouší na hlíně
jak bílý bratr kreslit čmáranice (6)
barvou, která se rychle rozplyne,
sedláček, jenž má nedostatek píce,
vstává a hledí na ten holomráz, (9)
v bok udeří se, jde zpět do světnice,
naříká si, že nemění se čas,
jak chudák, který neví, co si počít, (12)
pak vyjde ven a začne doufat zas:
svět novou tváří oslnil mu oči
ve chvíli změněn a on vezme hůl
a ovečky vyžene na úbočí. (15)

- Tak Mistr, když měl čelo plné chmur,
mi nahnal strach a rozptýlil je vbrzku,
potřeboval jsem útěchu jak sůl: (18)
- když došli jsme ke strženému můstku,
pohleděl na mne zas tak laskavě,
jak když jsme z lesa vyšli na obchůzku. (21)
- Po troskách přešel zrakem pátravě,
přemýšlel chvíli, oči k hrázi zvedna,
pak uchopil mne, stoje na lávě, (24)
- a jak ten, kdo dřív přemýšlí, než jedná,
že zdá se, že ví předem, jak jít kam,
začal mne zvolna pozdvihovat ze dna, (27)
- postrkovat z balvanu na balvan,
říkaje: „Pozor, zkus dřív, jestli drží,
a přitáhni se, pevně se chyť hran.“ (30)
- Sem nemohli ti v olověné skruži,
sám nehmotný mě strkal tříští mas
a jenom stěží stoupali jsme strží. (33)
- A nebýt toho, že z té strany hráz
je o dost nižší nežli z druhé strany,
nevím, jak on, já bych tam zlomil vaz. (36)
- Že se však půda ve Zlých žlebech sklání
k okraji studny na nejhlubším dně,
je každý žleb jak vykrojený v stráni (39)
- a každý žleb je v jiné rovině.
Konečně jsme se dotkli skalní špice
strmící na té vyvýšenině. (42)
- Úplně jsem měl vydýchané plíce,
když konečně jsem zdolal strmý svah,
sedl jsem si a nemohl jsem více. (45)
- „Jen nebuď líný, pohodlí je vrah,“
Mistr mi řekl, „k slávě na polštáři
nedojdeš nikdy, ani v peřinách, (48)
- kdo o ni nedbá, celý život zmaří,
beze stop zmizí, jak dým odvane,
splaskne jak pěna i s tou bílou září. (51)
- Neklesej, vzhůru, zlomit se, to ne,
bez ducha bychom všichni zahynuli,
jen duch ať s těžkým tělem neklesne. (54)
- Na cestě vzhůru nejsme ani v půli,
nepostačí, že zdolali jsme val.
Poradit dej si, zvítězíš jen vůlí.“ (57)

- I zdvih jsem se, ač dech jsem popadal,
a tvářil se, že jsem se vzpamatoval,
řekl jsem: „Jdi, mám sílu, chci jít dál.“ (60)
- Po mostku šli jsme, opíral se o val,
byl úzký, drsný, měl veliký spád,
tu a tam ostrý útes vystupoval. (63)
- Mluvil jsem, slabost byl bych zastřel rád,
když z další jámy hlas se ke mně vznesl,
hlas, jenž nebyl s to slova vykókat. (66)
- Nevím, co říkal, my jsme po útesu
došli doprostřed oblouku a hlas
či skřek byl plný zuřivého děsu. (69)
- Hleděl jsem ke dnu pod temnotný sráz,
živý zrak marně pátral temnotami.
Proto jsem řekl: „Pojď na druhou hráz
a zeď u žlebu zlezeme z té strany,
já sluch napínám, a neslyším nic,
a dívám se, a obrys uniká mi.“ (72)
- Odpověděl mi: „Neřeknu ti víc
než: ano, pojďme, počestnému přání
se beze slova musí vyjít vstříc.“ (75)
- Sestoupili jsme tam, kde most se sklání
k osmému břehu až na samu zeď,
odtud už bylo vidět na dno jámy: (81)
- A tu jsem spatřil hrůzostrašnou změť,
obrovský chumel hadů, vlhký, slizký,
že krev mi nad tím stydne ještě teď. (84)
- V Lybii se prý cenchři plazí písiky,
chelydři, jakulové, fareje,
amfíbény s rozeklanými pysky, (87)
- tohle se tam však nikde neděje,
a v Rudomoří, v ethiopské poušti
není tolik zlých odrůd, co jich zde je. (90)
- Tou pustinou bez jediného houští
běhají lidé, nazí, zoufalí:
a nikde únik, nic se neodpouští. (93)
- Hadi jim vzadu ruce spoutali
a svázali je jako do provazů,
když hrud' a ocas zády prorvali. (96)
- Tu po komsu se vrhl jeden z plazů
a uštkl jej do obnažených zad,
do místa, kde plec ustupuje k vazů. (99)

- I ani O nelze rychleji psát,
 jak hříšník vzplál a shořel v hrozném žáru
 a proměnil se v popel, sotva pad. (102)
- A tu na zemi proměněný v škváru
 se znovu začal sbírat takřka hned
 a proměňovat do předešlých tvarů. (105)
- Tak umřel Fénix, tvrdí znalci věd,
 a znovuzrozen z popela se zdvíhá
 a obnoví se každých pět set let. (108)
- Ten za semínky travou nepobíhá,
 jí slzy smol a vzácné amony,
 poslední rouškou jsou mu nard a myrha. (111)
- A jako ten, kdo ztratí vědomí
 tou démonickou silou sražen k zemi,
 či po záchvatu, který podlomí, (114)
- vyjeven vstává, vnímá první vjemy
 s úzkostí ještě, bílý jako sníh,
 a vzlyknuv hrůzou, rozhlíží se němý, (117)
- tak počínal si hříšník, když se zdvih.
 Ó boží soude, i takovou ránu
 tvrdého trestu zasluhuje hřích! (120)
- „Kdo jsi?“ řek Mistr. On odpověď dal mu:
 „Jsem z Toskány a nedávno to je,
 co smrt mě spláchla do hrozného chřtánu. (123)
- Nebyl jsem člověk, byl jsem bestie,
 mezek, já zvíře, já jsem Vanni Fucci,
 udělal jsem si pelech z Pistoje.“ (126)
- Mistru jsem řek: „Zeptej se, proč ho mučí,“
 když viděl jsem, že by se schoval rád,
 „pořád je to ten člověk plný žluči.“ (129)
- Hříšník to slyšel, ne, nechtěl nic hrát,
 zdvih ke mně tvář a pohled málem drzý,
 třeba se začal hanbou červenat, (132)
- a roztrpčeně řekl: „Víc mě mrzí,
 že jsi mě přistih v mizérii ty,
 než že jsem přišel do pekelné hrůzy. (135)
- Já kdybych moh, neotevřel bych rty,
 a mluvím jen, že musím přiznat viny:
 v sakristii jsem kradl klenoty, (138)
- a odsouzen byl kvůli tomu jiný.
 Aby tě míň má bída těšila,
 vyvázneš-li kdy z temné prolákliny, (141)

poslechni si, co předpovím ti já:

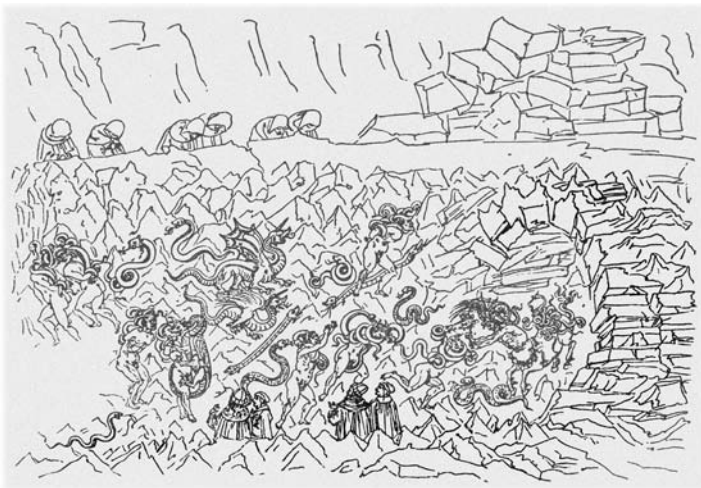
Ve Florencii vše se změní značně,
až po svých Černých zhubne Pistoja. (144)

Z údolí Magry Mars pošle blesk v mračně
a v černých vírech bouřky ukrytý,
a ten šlehaje v mraku krvelačně (147)

se nad Picenské pole přiřítí
a švihne z mlh a všechny Bílé skolí,
do jednoho tam budou pobiti. (150)

To jsem chtěl říct, a doufám, že to bolí!“

ZPĚV DVACÁTÝ PÁTÝ

Vanni Fucci uráží Boha obscénním gestem, jež vyvolá hněv hadů a kentaura Caca. Další Florenťané se proměňují, když je uštknou hadi.

- Zloděj, než zmlkl, složil z obou dlaní
kosočtverec a křikl zavile:
„Vidíš ji, Bože, jen si na ni sáhni!“ (3)
Teď byli krásní hadi při díle,
když jeden se mu svinul kolem krku,
jako by řekl: »Mlč, ty žvanile.« (6)
Jiný mu semkl paže do svých klků
a na hrudi se mu zdrh na uzel,
že nebyl s to pozvednout ani ruku. (9)
Ó Pistojo, ach vyhoř na popel,
sama se upal, touži po rozpadu,
když je tvým synem tahle snůška zel. (12)
Snad není v žádném z temných žlebů Hádu
vzpurník, jemuž je tak odporný Bůh,
ach, kdežpak ten, jenž z thébských hradeb spadl. (15)
Nepromluvil, otočil se a prch.
A tu hle: kentaur běží sem a vyje:
„Kde je darebák? Kde je zpupný duch?“ (18)

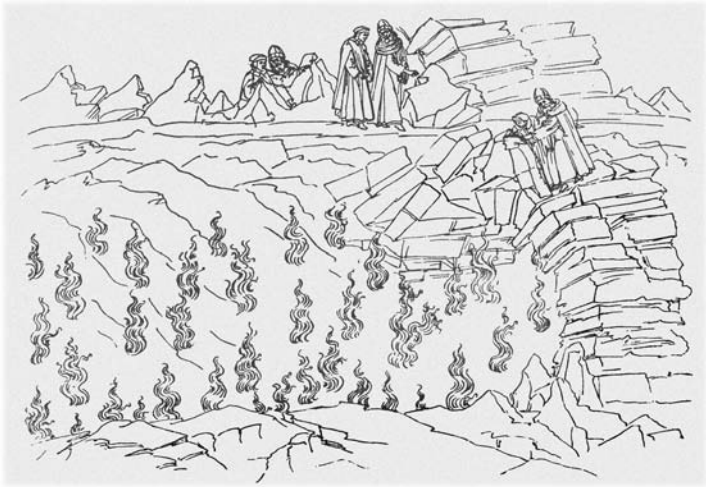
- V Maremmě by se nenašly ty zmije,
co viselo jich jemu z ploských zad,
tam, kde mu z hřbetu roste lidská šíje. (21)
- Pod zátylkem mu křídly třepal had,
který vzezřením připomínal draka,
uhořel, kdo by na kentaura pad. (24)
- Mistr mi řekl: „Tady vidíš Caca,
ten prolil už u Aventinských skal
jezera krve a kradl jak straka. (27)
- Šel jinudy než bratrové a dál,
za lstivou loupež se i jinak trestá,
a on sousedům lstivě stádo vzal. (30)
- A teprve pak s těmi kousky přestal,
když vyplacen byl kyjem Herkula,
byť necítil víc než deset ran ze sta.“ (33)
- Jak se ta stvůra kolem hrnula,
tři duchové se až k nám přiblížili,
a nevším si jich Mistr ani já, (36)
- teprv až řekli: „Kdo jste?“ až v té chvíli
jsme zmlkli, Mistr přestal vyprávět
a pozornost jen k nim jsme obrátili. (39)
- Neznal jsem je či nepoznal je hned,
až náhodou, jak se to stává zhusta,
že čísi jméno zazní v proudu vět, (42)
- jeden z nich řekl: „Kde ten Cianfa zůstal?“
Pozor, nemluvme, na Mistra jsem kýv,
ukazováčkem překřížil jsem ústa. (45)
- A zaváháš-li věřit, žádný div,
já, čtenáři, sám nad tím v duchu trnu,
nezapomenu na to jaktěživ. (48)
- K těm třem jsem mhouřil oči v povětrnu,
když vymrštil se šestinohý had
a do jednoho vřal šestero trnů. (51)
- Dvě střední nohy do břicha a zad,
okolo paží svinul přední hnátky
a pak mu prohryz tvář a začal sát, (54)
- a zadním párem, aby nemoh zpátky,
mu roztáh stehna a tou skulinou
prostrčil ocas kousek pod lopatky. (57)
- Břečťan se stromem takhle nesplynou,
jak stín byl údy vpleten do příšery,
stali se jednou strašnou rostlinou. (60)

- A tu jak vosk rozměklý těmi svěry
začali splývat, barvou, tvarem těl,
až nedalo se poznat, kdo je který: (63)
byli jak papír, který ohořel,
hořící papír, jenž před ohněm hnědne:
nezčernal ještě, hasne jeho běl. (66)
- Když viděli ti druzí dva, jak bředne,
vykřikli: „Ty se měníš, Agnelo!
Jste jeden, dva?“ Dvě hlavy byly v jedné, (69)
a jak se kladlo tělo na tělo
a prolínalo hrůzně se vším všudy,
z dvou podob v břechku jedné zbytnělo. (72)
- Z čtyř hnátů vznikly dva pařáty zrůdy,
stehna a nohy, ruce, břicho, hřbet,
všecko to srostlo v nevidané údy. (75)
- Ztratili oba svůj původní vzhled,
podobu měli obou dvou a ničí,
a tak se plouhal pryč ten zrůdný skřet. (78)
- Jak ještěrka pod ukrutnými biči
parných psích dnů, když k plotu pospíchá
a blýskne tělem, křivolace smýčí, (81)
tak lačný hádek mířil na břicha
dvou dalších, černý, s šedým poskvrněním
jak zrnko pepře, které prosychá, (84)
do toho místa, jímž v nás před zrozením
jde potrava, a uštk jednoho z nich
a nato sklouz a rozvinul se před ním. (87)
- Uštknutý na něj hleděl, náhle ztich,
dokonce stoje na tomž místě zíval
jak ospalý či při zlých zimnicích, (90)
on na hada a had se na něj díval,
kouř mu šel z rány, hádek dýmal z úst
a hustý černý dým z obou dvou splýval. (93)
- To není nic, co říká Lucanus
o Nassidiovovi a Sabellovi,
i Ovidius popsal jen část hrůz: (96)
změnil se v hada, říká o Cadmovi,
a Arethusa v pramen, bohužel,
nezávidím, když řeknu: žil jen slovy. (99)
- Tak daleko však nikdy nedospěl,
že by dvě bytosti si vyměnily tvary
a přelévaly do nich hmotu těl. (102)

- Dle regulí, jež znají jenom čáry,
ocas hadí se rozpolcoval v dva
a uštknutému bez jediné spáry (105)
srůstaly nohy, stehna, chodidla,
dolní část těla se úplně spekla
a ocas podle téhož pravidla – (108)
zatímco půlka člověčí se semkla –
se štěpil v údy, v lidské přítělí,
a jedna kůže tuhla, druhá měkla. (111)
- V důlcích podpaží paže mizely
a zároveň i krátké pracky zrůdy
se dloužily a v nohy zbujely. (114)
- Když zadní pár tlap spletený a rudý
se stával údem, mužským ohanbím,
chudákův úd se rozštěpil v dva údy. (117)
- A dál se z obou valil hustý dým,
a zatímco stín rychle vlasy ztrácel,
druhému rostly vlasy ze šupin, (120)
jeden se zdvihl a druhý se skácel,
a byť se jim přelával i tvar úst,
zrak plný záští nikdo neodvracel. (123)
- Vztyčenému až po vlasy a srst
tvář protáhla se a z přebytku látky
v propadlých lících začly uši růst (126)
a z toho, co se neshrnulo zpátky,
vyrazil nos a z puklé pokožky
vyhřezly rty jak dva nalité faldky. (129)
- A ležící dme tlamku do hrušky
a uši vsává, jako v nebezpečí
hlemýžď do hlavy vtáhne parůžky; (132)
rozštěpuje se jazyk schopný řeči,
a když sroste ten rozeklaný dřív,
dým dodýmá a ten vzniklý skřet ječí (135)
a s funěním, víc mrtev nežli živ,
se žene žlebem, klopýtá a padá;
a druhý křičí. Ještě za ním pliv (138)
a ukázal mu zbrusu nová záda.
- Druhovi řekl: „Ať zas on je had,
jen ať zas Buoso za mne dělá hada.“ (141)
- Tak sedmý žleb byl samý hrozný zvrat,
a novost látky omluvou buď mi tu,
že pero občas skřípnouc nechce psát. (144)

Byť můj zrak těkal zmaten po korytu
a úžas mi až kalil vědomí,
přec jen ti dva nemohli prehnout vskrytu: (147)
jeden byl jistě Puccio Kolomý,
jen jeho z těch tří nepostihla změna,
druhému vděčíš za své pohromy, (150)
byl, Gaville, tvá úzkost zkrvavená.

ZPĚV DVACÁTÝ ŠESTÝ

Dante ironicky chválí Florencii za to, že mezi zloději našel pět urozených Florentanů. Básníci přicházejí k osmému žlebu, hemžícímu se plameny. Tak hoří ti, kdo lstivě škodili jiným. Vergilius hovoří s Odysseem, ptá se jej, jak zahynul na poslední plavbě.

- Buď, Florencie, šťastná, hle: tvá křídla
přes souš i moře obletěla svět,
i peklem zní tvé jméno přes mučidla! (3)
- Vždyť mezi těmi lupiči jich pět,
pět bylo od nás, ach, jak mě to mrzí,
že se tak všude musíš zostouzet. (6)
- Spíš než že pravda se zdá k ránu, brzy,
brzy se dočkáš všech těch hrůz a běd,
které ti přeje Prato a s ním druzí. (9)
- Pozdě by bylo, kdyby přišly hned.
Má-li trest přijít, ať dál neotálí,
tím hůř to nesu, čím víc je mi let. (12)
- Vyšli jsme vzhůru po výstupcích skály,
po nichž jsme předtím sešli v úžlabí,
Mistr mi pomoh stoupat přes úskalí (15)

- tou pustou cestou, která oslabí,
přes balvany a zlomky, jež se drolí,
nepřidržit se, noha sklouzla by. (18)
- Bolelo to a ještě teď to bolí,
když na to, co jsem viděl, vzpomínám;
a krotím ducha více než kdykoli, (21)
- aby bez ctnosti nikam nešel sám,
jestli mi hvězdy rozsvítily v duši,
ba snad sám Bůh, kéž všechno neprohrám. (24)
- Když odpočívá oráč na návrší
v čas, kdy je nejmíň skrytá ve šláři
tvář světla světa a když hudbu musí (27)
- vystřídá večer hudba komáří,
u vinic, polí, na té cestě k chlebu
tolik světlušek nikdy nezárí, (30)
- co plamenů hořelo v osmém žlebu,
dno plápolalo v celém úvoze. (33)
- Jak ten medvědy mstěný za pár šklebů,
co Eliáše viděl na voze,
když vyjel vzhůru a byl při zázraku,
když vzepjali se koně k obloze (36)
- a řítili se, až zmizeli zraku,
až viděl v dálce k smrti zděšený
stoupat jen plamen zahalený v mraku, (39)
- tak ústím žlebu táhly plameny,
své lupy vlekly v plápolavou zkázu,
v každém byl hříšník ohněm vězněný. (42)
- Na mostku stál jsem, na krajíčku srázu,
a nedržet se škvíry v úpatí,
zřítíl bych se tam k nim i bez nárazu. (45)
- Když Mistr viděl, jak jsem napjatý,
řekl: „V těch ohních chodí nebožtíci
a plameny jim slouží za šaty.“ (48)
- „Však přemýšlím, co je to za hranici,“
řekl jsem, „vida, tak to tedy je,
a mohl bys mi ještě, Mistře, říci, (51)
- kdo je v tom ohni, jenž se zdvojuje,
v tak rozštěpeném hořel Eteoklés
a jeho bratr, ty dvě fúrie.“ (54)
- „S Diomédem v něm,“ Mistr hlasem pokles,
„Ulysses hoří, až do našich dnů,
a boží trest i hněv je stíhá dodnes, (57)

- v plamenech křičí za tu pohanu,
za léčku s koněm, který se stal bránou,
jíž vyšlo vzácné símě Římanů. (60)
- Za Déidameiu trpí s její ránou,
lká pro Achilla mrtvá, v očištění,
za Palladium taky oba planou.“ (63)
- „Mohou-li v jiskrách mluvit hříšníci,“
řekl jsem já, „je to mým vroucím přáním,
natisíckrát tě prosím, moc to chci, (66)
- dovol mi počkat nad tím plápoláním,
až parohatý plamen přijde k nám,
vidíš, jak se k nim touhou celý skláním!“ (69)
- A on mi řekl: „Prosbu přijímám
a shledávám ji přímo hodnou chvály.
Ale ty nemluv, oslovím je sám, (72)
- a nestrachuj se, vždyť vím, co tě pálí,
ti pyšní Řekové mají svůj styl
a tvou řečí by možná pohrdali.“ (75)
- A když se k nám plamen přiblížil
natolik, že jej mohl jakžtakž zblízka
oslovit, Mistr takto promluvil: (78)
- „Ó vy, z nichž obou jeden plamen tryská,
může-li co z mých zásluh zde mít vliv,
a snad jsem něco zásluh o vás získal, (81)
- když psal jsem vznosné verše, ještě živ,
ať jeden z vás teď mluvit neodmítá
a řekne mi, kde zemřel zabloudiv.“ (84)
- Ten vyšší hrot, planoucí do koryta,
na dávném plameni se rozetřás
a zasykal, jak když jím vítr zmítá, (87)
- sem a tam po něm běžel zvláštní třas,
že byl jak jazyk, který hledá slova,
až konečně vyrazil z ohně hlas: (90)
- „Prchl jsem Kirké, byl jsem volný znova,
když po roce jsem ujel z Gaety,
jak Aeneas ji potom pojmenoval. (93)
- A neplatilo na mne dojetí,
syn ani otec, ani dluhy lásky,
dluh Penelopu sevřít v objetí (96)
- mě nedokázal odvést od otázky,
jaký je svět, svět s láskou, se žaly,
neřestmi, ctnostmi, odvěkými svazky; (99)

- tak do šíra jsem vyplul do dáli,
s jedinou lodí štíhlou jako treska,
s hrstkou lodníků, kteří zůstali. (102)
- Ten dvojí břeh jsem viděl u Španělska,
ostrovy Sardů, břehy Maroka
a jiné, jiné, kde táž voda pleská. (105)
- Když přivedla nás k ústí zátoka,
byli jsme staří, tížila nás léta,
tu připluli jsme k mezi člověka, (108)
- Héraklés vztyčil meze jeho světa;
po pravici nám byla Sevilla,
nalevo předtím zůstala nám Ceuta. (111)
- »Tisíckrát, bratři, cesta sklíčila,«
řekl jsem, »západ je před naší přídí,
z těch bdělých chvil už moc nám nezbývá, (114)
- dopřejte smyslům, ať se ještě pídí,
nebraňte tomu, co nás pohání,
jít za Sluncem, tam, kde už nejsou lidi. (117)
- Uvažte, k čemu jste to přizváni,
člověk tu není, aby žil jak zvíře,
je naším cílem ctnost a poznání.« (120)
- Těmi pár slůvky v nebývalé míře
jsem touhu plout dál v družích roznítíl,
že stěží bych klad meze jejich víře. (123)
- Záď k východu jsem tedy obrátil,
pro dravý let se křídly stala vesla
a stále vlevo stáčel se náš kýl. (126)
- Noc už o hvězdy jižní točny křesla,
před naší stále rostla vodní hráz,
až nakonec nám pod hladinu klesla. (129)
- Pětkrát se zažeh, pětkrát zhasl jas
na spodku, ježž nám ukazuje luna,
až objevil se v moři další pás, (132)
- veliká hora, zdálky hnědá skvrna,
a zdálo se mi, že jsem nespatrił
tak vysokou kdy čnět z mořského lůna. (135)
- Měli jsme radost, z níž jen smutek zbyl,
náhle se přihnal vichr od pevniny
a se smrští se přes příď převalil. (138)
- Tříkrát nás mrštíł kolem prohlubiny,
pak nám zdvih příď a v jícen vyvřelý
za záď nás vtáhl dolů, jak chtěl Jiný. (141)
- Pak nad námi se vody zavřely.“

ZPĚV DVACÁTÝ SEDMÝ

V jiném plameni básníci nacházejí Guida da Montefeltro, který se vyptává na Romagnu. Guido vypráví, jak po svém obrácení znovu hřešil a došel zatracení vinou papeže Bonifáce VIII. Básníci přicházejí k devátému žlebu.

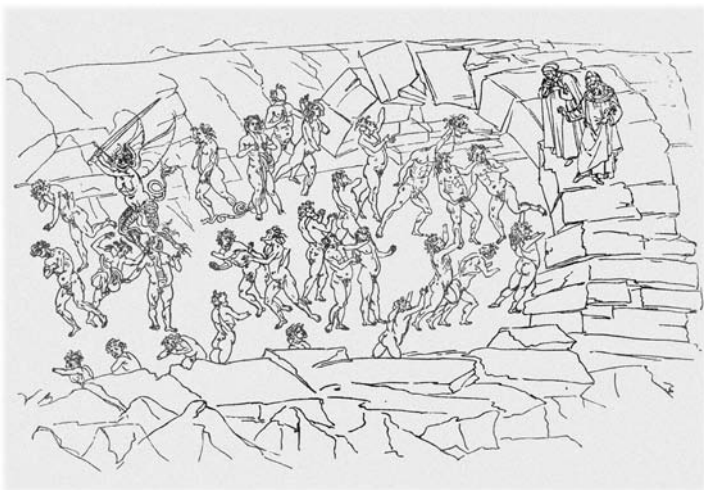
Už doplápolal plamen, hořel klidně,
když domluvil a od nás odcházel,
laskavý básník propustil ho vlídně, (3)
tu jiný oheň, který za ním šel,
nás upoutal svým hrotem, který chrčel
či zvláštním stenem z nitra ohně zněl, (6)
jak sicilský býk, v němž kvílivě bučel,
a poprávu, ten, kdo ho vynalez
a vypiloval právě pro ten účel, (9)
a tím bučením vyřvával svůj děs,
takže se zdálo, že tou hrůzou vzlyká
sám měděný býk, a ne hrdlořez, (12)
tak i zde plamen oběť obemykal,
že nebyla víc než řeč praskotu
udušená řeč toho nešťastníka. (15)

- Potom však našla cestu po hrotu
a roztrásla jej stejně prudkým třasem,
až ozvalo se z jeho sykotu: (18)
- „Ó ty, k němuž se prodírám svým hlasem,
tys řekl v mém lombardském nářečí:
»Jdi, nechám tě,« řekni, že nezmeškal jsem, (21)
- slib mi, že se dáš se mnou do řeči,
já také mluvím tak, jak mluví stíny,
a v tom ohni mi zrovna nesvědčí! (24)
- Když tě z latinské sladké domoviny
hřích do slepého světa vyhání,
z té svědkyně mé nejstrašnější viny, (27)
- řekni: je mír, je válka v Romagni?
Jsem od Urbina, Tibera tam vzniká,
jsem z kopců, kde má pramen v kořání.“ (30)
- Sklonil jsem se a poslouchal, co říká,
když dotkl se mi boku učitel,
řekl: „Mluv ty, máš tady Latiníka.“ (33)
- A tak jsem mu hned řekl, co jsem chtěl,
vždyť odpověď jsem měl už na jazyku:
„Ó duše skrytá dole, bohužel, (36)
- válka v Romagni to je síla zvyku,
když odcházel jsem, byl klid napohled,
válka však doutná v srdci násilníků. (39)
- Ravenna je, jak byla řadu let,
orel z Polenty v městě stále hnízdí,
i nad Cervii své perutě zved (42)
- a onu tvrz, jež rozdrtila při zdi
v krvavou kaši i francouzský šik,
zelené spáry pořád ještě hyzdí. (45)
- Vrahové Montagně, buldok i psík,
by pořád chtěli těmi zuby dlabat,
jak nebozecem vrtat, zvyk je zvyk. (48)
- A lvíček v bílém hnízdě, jiné z hrbat
z měst na Lamone, ze santerských měst,
odkládá stranu jako zimní kabát. (51)
- A na Saviu? I tam město jest,
půl v rovině, půl v horách, všecko zpola,
i tyranství i život na svou pěst. (54)
- Teď ty kdo jsi, ať hlas tvůj zaplápolá,
mluv, jak já mluvil, vzdorování nech,
jinak tvé jméno času neodolá.“ (57)

- Zaskučel plamen, syklo v jeho rtech,
ten ostrý hrot se chvíli semtam kmital,
až konečně se z něho vydral vzdech. (60)
- „Kdybych ti věřil, že jsi živý Ital,
který má jednou znovu spatřit svět,
můj plamen by se vůbec nezazmítal, (63)
- z pekla však nikdo živ nemůže zpět,
nemám strach z hanby, jestli svého času
mi nelhali, a budu vyprávět. (66)
- Nosil jsem meč, pak provaz kolem pasu
a myslil jsem, že jím odpykám hřích,
a jistě by mi víra dala spásu, (69)
- papeže neznat (co s ním věděl bych!),
jenž strhl mě do starých proradností,
a řeknu, proč a jak jsem uváz v nich. (72)
- Dokud já duch byl formou masa, kostí,
jež matka dala mi, prznil jsem čest,
z lva měl jsem málo, žil jsem lišáckostí. (75)
- Podvody, pletky, spleť proradných cest,
uměl jsem hloubit podkopové šachty,
až na kraj světa došla o tom zvěst. (78)
- Ale jen chvíli se tak člověk pachtí,
pak přijde věk, že chceme už mít klid,
vytáhnout kotvu, nechat klesnout plachty, (81)
- mrzelo mě, že mohl jsem tak žít,
a pokál se a chtěl žít usmířený,
já nešťastník, a jak jsem se moh mít! (84)
- Nebýt knížete farizeů, feny,
u Laterana válčil, klnu mu,
ne se Židy a ne se Saracény, (87)
- vždyť nepřátele dělal z křesťanů,
a nebyli z těch, jimž podlehla Akra,
nekšeftovali v zemi sultánů, (90)
- i na svůj svatý úřad hleděl spatra,
nevadilo mu papežství, tím mín
můj mnišský provaz, pod nímž člověk chátřá. (93)
- Když dostal lepru, našel Konstantin
Silvestra na Soracte, a mne mnicha
si našel on a žádal po mně čin, (96)
- jeho horečkou byla hrozná pýcha,
chtěl radit, já jsem radit neměl chuť,
opilstvím hlas mu čišel, byl jsem zticha. (99)

- Pak řek: »Tvé srdce už se nezarmuť,
jsi zproštěn vin, jen rad, chci jen tvůj nápad,
jak Palestrinu rozbít na padrt'.« (102)
- Zamykám nebe, víš, na jaký západ,
a odmykám, je to na dvojí klíč,
můj předchůdce to pořád nechtěl chápat.« (105)
- Pochopil jsem, že nade mnou je bič,
že mlčením se do záhuby hrnu,
řekl jsem: »Otče, dobře, ať jsou pryč,« (108)
- když už teď smýváš s hříchy každou skvrnu,
slyš: hodně slibuj, méně plň, cos řek,
a budeš slavit triumf na svém trůnu.« (111)
- A když jsem zemřel, přišel František,
ale jeden z těch černých cherubínů
řekl: »Nech mi ho, to by nebyl vděk,« (114)
- on patří mezi moji člověčinu,
on dal komusi pár proradných rad,
a od té chvíle chodím v jeho stínu,« (117)
- nedojde spásy, kdo se nechce kát,
hřešit a přitom dělat kajícíka,
to je nesmiřitelný protiklad.« (120)
- Já nebožák, protklo to jako dýka,
když popad mne a zvolal: »Myslíš sis,
že narazíš i tady na logika?!« (123)
- Pak před Mínóse! Pro něj jsem byl sliz,
osmkrát ocas svinul kolem hřbetu
a ze vzteku si ještě do něj hryz:« (126)
- »Do zlodějského ohně toho sketu,«
zvolal, a proto zde mne čekal zmar,
jdu v šatech ohně, hrozně smutno je tu.« (129)
- Když vylíčil svůj těžký vnitřní svár,
plamen odcházel se záchvěvy stesku,
ostrý hrot šlehal, prskal, měnil tvar. (132)
- A my vstoupili s Mistrem na svou stezku
a po útesu spěli k vrcholu
na vyklenutou skalní mostní desku, (135)
- pod níž trpěli strůjci rozkolu.

ZPĚV DVACÁTÝ OSMÝ

V devátém žlebu ďábel mečem mrzačí rozsévače různic a rozkolů. Dante vidí Mohameda, Piera da Medicina a Bertrana de Born, který nese v ruce vlastní useknutou hlavu

- Kdo by byl s to, byť nevázanou řečí
a nejednou se o to pokusiv,
vyličít krev a rány s hrůznou křečí. (3)
- Ať říkal by co říkal, jaktěživ
by v lidské řeči na to neměl síly
a nevěděl by, co povědět dřív. (6)
- Kdyby se znovu všichni shromáždili,
kdo v minulosti vycedili krev
v té dlouhé válce za svou Apulii, (9)
- a zbylo po nich prstenů jak plev,
získaných jako kořist u Trójanů,
viz Livius, jež nezavede hněv; (12)
- a být tu ti, kdo utržili ránu,
když nechtěli Roberta Guiscarda,
ti, jejichž kosti leží v Ceperanu, (15)
- kde co apulský voj, to prorada;
ti z Tagliacozza, pobití tam v klusu
a jenom lstí od starce Alarda, (18)

- málo by bylo těl a jejich kusů
vedle toho, co zde způsobil hřích
a co v devátém žlebu bylo hnusu. (21)
- Sud, který ztratil dno či jednu z dých,
nezeje tak, jak jeden rozpáraný
od brady k řiti: měl rozřatý břich, (24)
- střeva vyhřezla mezi nohy z rány,
osrdí bylo vidět, hnusný vak
zlejnovatělou stravou pýchovaný. (27)
- A když jsem k němu lačně upřel zrak,
rukou hrud' roztáh, rudě mokvající,
řka: „Podívej, jaký je ze mne vrak! (30)
- Mohameda rozetli v polovici!
A přede mnou jde Ali se vzlyky,
tvář rozřatou od vlasů po sanici. (33)
- A všichni, kdož jdou těmi dolíky,
jsou strůjci schizmat, seli símě různic
a rozetli je jako hříšníky. (36)
- Ďábel po řadě nelítostně przní,
co pod meč přijde, nehledí, kam pad,
jdou kruhem pryč zohavení a hrůzní (39)
- a musí zas a zase kolovat,
protože každá rána znovu sroste,
než přijdou pod meč, jímž seká ten kat. (42)
- Kdo však jsi ty, že civíš na tom mostě
a nechce se ti k nám do žlebu slézt
a trpět, jak ti předurčili? Kdo jste?“ (45)
- „On není mrtev, nevede ho trest,“
odvětil Mistr, „k vám ho nezaženou,
já mrtvý jsem a mám jej tudy vést, (48)
- do kruhů pekla vyšel na zkušenou
a peklo jej hrůzami netrestá;
tak tomu je, jako že mluvíš se mnou.“ (51)
- Když slyšeli mne, duchů snad dvě sta
se zastavilo v příkopu a žasli
a zapomněli na žal dočista. (54)
- „Pak řekni venku, slunce spatřit máš-li,
ať fra Dolcin se dobře zásobí,
nechce-li už tu se mnou chodit zhaslý: (57)
- došlo by jídlo, sněhu spadlo by
a Navařan by vyhrál! Mít dost šatů
– pak si ho biskup stěží podrobí.“ (60)

- Už držel nohu zdviženou a v chvatu
ten podivný vzkaz zašeptal a zmlk
a teprv potom došlápl i patu. (63)
- A jiný, jenž měl rozpáraný krk
a místo nosu až k obočí díru
a jedno ucho uťaté jak suk, (66)
- civěl v tom hloučku zkrvavených výrů
a před druhými jícen poroztáh,
na vrchu rudý, a šept skrze škvíru: (69)
- „Ty, jenž jsi přešel bez rozsudku práh
a říkáš, že tě nevede sem vina,
neklame-li mě podobnost, jsi Vlach: (72)
- vzpomeň si, kdo byl Pier da Medicina,
spatříš-li kraj, jenž má v svém klínu Pád
a od Marcabò k Vercelli se vzpíná. (75)
- Jdi dva nejlepší z Fana varovat,
Guida s Angiolellem, ačli se hodí
a není marné v pekle předvídat, (78)
- že oba dva je zrádný tyran shodí
před Cattolicou kdesi na hloubce
v pytlích s kamením z jejich vlastní lodi. (81)
- A neviděl od Kypru k Mallorce
sám Neptun páchat takováhle zvěrstva
ani piráty ani Argolce. (84)
- Vrah jednooký, jenž se zmocnil města
jednoho z těch, s nímž jsme tu trestáni
a lituje, že k Rimini šla cesta, (87)
- ten vrah oba dva pozve k jednání
a zařídí, že spadnou do tišiny,
kde plout fokarské větry nebrání.“ (90)
- A já mu řekl: „Ukaž, vysvětli mi,
chceš-li si být mým vyprávěním jist,
kdo tady mluví hořce o Rimini.“ (93)
- Tu jednomu z nich sáhl na čelist
a otevřel mu ústa stáhnuv bradu.
„To je on,“ křikl, „je němý jak hlíst, (96)
- dal Caesarovi ve vyhnanství radu,
že vyzbrojený nemá otálet,
že čekání je prohra pro armádu.“ (99)
- Jak se mu jenom úzkostí chvěl ret,
když vyřízli mu jazyk vzadu v chřtánu,
a Curio byl tím největším z brebt! (102)

- Bez rukou jiný, plný hrozných šrámů,
 pozdvihoval nad hlavu pahýly
 a krev z nich přímo na tvář stříkala mu: (105)
- „Na Moscu vzpomeň,“ křik, „jenž zpozdilý
 řek: »Nemůže to zůstat nepomstěné!« –
 Toskánci za to draze platili.“ (108)
- A já dodal: „Vy smrtí svého kmene...!“
 – že ještě víc z těch zpráv byl bolavý
 a odběhl jak ten, jejž úzkost žene. (111)
- Já jsem se dále díval na davy
 a viděl věci, které bez důkazu
 tu vypravovat bych měl obavy, (114)
- svědomí nemít, druhá bez všech kazů,
 to brnění, jež nezná potupu
 a všude dá nám projít bez úrazu: (117)
- kdosi tam šel bez hlavy na trupu,
 viděl jsem, vidím, jak ten trupel, jde si
 jak ostatní v děsivém zástupu (120)
- a vlastní hlavu nese za pačesy
 jak svítilnu, věc víc jak příšerná,
 a křikne: „Běda!“, sám sebe se děsí, (123)
- že sám musí být sobě lucerna,
 jak je to možné, ví jen ten, kdo drtí:
 ve dvou byl jeden, v jednom byli dva. (126)
- Když došel k mostu, k patě vyklenutí,
 zdvih hlavu z paží, aby byla blíž
 a přiblížil nám její zasyknutí: (129)
- „A teď se dívej, jaký já mám kříž,
 ty živý jdoucí k mrtvým s jejich žaly,
 větší trápení nikde nespatriš. (132)
- Chtěl bych, aby mne skrze tebe znali:
 Bertran de Born jsem, jsem ten nelida,
 co zášť probudil k otci v mladém králi (135)
- a ponoukl ho, ať se do něj dá.
 Achitofel neznesvářil tak skvěle
 Absolona a otce Davida. (138)
- A že jsem dělal z přátel nepřátele,
 musím tu nosit mozek odřatý
 od jeho zdroje, jenž je v tomto těle. (141)
- Na mne dolehl zákon odplaty.“

ZPĚV DVACÁTÝ DEVÁTÝ

Dante hovoří s Vergiliem o svém příbuzném, trestaném v devátém žlebu. Potom přicházejí nad desátý žleb, kde se trápí falšovatelé. Alchymisti Griffolino a Capocchio jsou trýzněni svrabem.

- Ten dav trápený nepřebornou trýzní
jak opilství mi stoupal ke zraku,
že cítil jsem, jak po pláči už žíznil. (3)
- „Co pořád hledíš na roj přízraků?“
řekl Vergil, „a jak zarputile
sleduješ stíny smutných mrzáků! (6)
- Neprojevili jsi nikdy tolik píle,
věz, chceš-li všechny duše spočítat,
že v obvodu má žleb dvacet dvě míle. (9)
- Pod nohama nám luna začla plát,
čas, jenž nám zbývá, ke konci se chýlí,
a my musíme dál a ne tu stát.“ (12)
- „Kdyby sis všim, když jsme se zastavili,“
řekl jsem mu, „proč jsem se zahleděl,
nechal bys mě tu postát ještě chvíli.“ (15)

- Dál ubíral se a já za ním šel,
odpovídal jsem Mistrovi už v chůzi
a dodal ještě: „Mezi změtí těl (18)
- jsem v žlebu spatřil, a moc mě to mrzí,
jednoho z členů naší rodiny,
jenž odpykával hřích v dolíku hrůzy.“ (21)
- Mistr mi řekl: „Pyká za činy,
nelituj ho a už nevrašti čelo.
Ať je, kde je, však není jediný, (24)
- všiml jsem si, co pod mostem se dělo,
hrozil ti prstem, jak když ti chce lát,
kdos jménem na něj křik: Geri del Bello. (27)
- A tys byl právě jiným zaujat,
zadíval ses na pána Hautefortu,
a on mezitím odešel, buď rád.“ (30)
- „Ta násilná smrt, Mistře, bezesporu,“
řekl jsem, „hanba po mstě volajíc,
jej napřimuje k takovému vzdoru, (33)
- a proto pyšně šel a neřek nic,
jak předpokládám, i na mne se zlobí,
je mi ho za to líto ještě víc.“ (36)
- Tak došli jsme až na visuté klouby,
z nichž by byl jinak vidět celý žleb,
být tam dost světla, celý žleb až k hloubi. (39)
- Poslední klášter Zlých žlebů či sklep
se pod námi táh, takže řeholníky
jsme mohli dole vidět přes násep, (42)
- a tu mne bodly nářky jako dýky,
dýky, jež měly spíš hrot ze žalu,
a já si zacpal uši před výkřiky. (45)
- Jak sešly by se hrůzy špitálů
Valdichiany v červenci a v září,
puch Maremmy snad čísel z kanálů, (48)
- dech Sardinie vanul z děsných tváří,
z té velké stoky stoupal stejný puch
jak z hnisajících ran, které se paří. (51)
- Sešli jsme níž, tou strání končil kruh
vroubený můstky, šli jsme v levou stranu,
hle, na tom dně má zmocněnku sám Bůh, (54)
- spravedlnost tam drtí strůjce klamu,
ty, kdo prznili falší boží řád,
už na světě zanáší do seznamů. (57)

- S Aiginou se to nedá srovnávat,
mor kosil všechny, tleli jako listí,
když povětřím se nesl zhoubný smrad, (60)
zvířata pošla, i nejmenší hlísti,
a noví lidé, dejme na pověst,
o které aspoň básníci nás jistí, (63)
z mravenčích kukel začli potom lézt;
co však za hrůzy se to dělo tady,
změť duchů v tmě a bolest na bolest! (66)
- Ten na břichu, ten na něm ležel zády
a ten se snažil vylézt po čtyřech,
když našel temnou škvíru z živé haldy. (69)
- Krok za krokem jsme šli tajíce dech,
zrak a sluch napjat na malátnou kupu
bezmocných těl. Dva bedra na bedrech (72)
se namáhali vzepřít tíhu trupů,
jak rendlíky když sušíš při ohni,
a byli plní svrabovitých strupů; (75)
- a neviděl jsem, že by podkoní
tak rychle mával hřeblem, když pán čeká,
i kdyby zaspal, tak se nehoní, (78)
jak často se tu každý drápal, sekal
po sobě nehty, tady štíp, tam škráb
a bezmocně se nad svrběním vztekal, (81)
- a tak si nehty slupovali svrab,
jak nůž když cejna dře či rybu ještě
šupinatější; byli samý škráb. (84)
- „Ó ty, který se po kouscích rveš třeště,“
Mistr jednomu řekl po chvilce,
„že z vlastních prstů děláš dvoje kleště, (87)
najdu tam uvnitř taky Latince?
Pověz mi to, a kéž ti nehty stačí
na konejšivou práci bez konce.“ (90)
- „Latinci jsme my oba,“ řekl v pláči,
„kdo jsi, že hledíš na nás oteklé?
Je nám, jak bychom lehli do bodláčí.“ (93)
- A průvodce mu odpověděl: „Hle,
kruh za kruhem jdu s tímhle živým svrchu
a provázím ho všude po pekle.“ (96)
- Pukla společná vzpěra těch dvou duchů
a ten i onen s chvěním ke mně vzhled,
i s jinými, jimž hlas dolehl k sluchu. (99)

- „Zeptej se sám, co se chceš dovědět,“
 Mistr zašeptal ke mně a ta věta
 mi stačila, že vyhrkl jsem hned: (102)
- „Ať z lidských myslí prvotního světa
 vzpomínka na vás nikdy nesejde
 nebo ať ještě trvá dlouhá léta. (105)
- Co vy jste zač, jak žili jste a kde?
 Ten hnusný trest, kterým jste potupeni,
 mne neděsí, všechno mi povězte.“ (108)
- „Jsem z Arezza, Alberto ze Sieny,“
 odpovětil jeden, „dal mne upálit,
 proto jsem ale nešel na mučení, (111)
- že, přiznávám, jsem před ním žertoval:
 »Uměl bych lítat,« ano, moje vina,
 a on zvědavý blázen si to přál, (114)
- chtěl, ať se před ním vznesu jako třtina,
 a že se nestal Daidalem on sám,
 mne upálit dal tím, kdo měl v něm syna. (117)
- Jsem však v poslední z desatera jam
 za alchymii, kvůli marné touze,
 trest neomylně Mínós určí nám.“ (120)
- Já básníkovi řekl: „Není nouze
 o pošetilce v téhle Sieně!
 Největší z bláznů, až snad na Francouze!“ (123)
- Tu jiný mrzák z davu zaslech mě
 a odpověděl: „Vyjímaje Striccu,
 a vyhazoval málo poměrně, (126)
- a Niccolu, zakladatele zvyku
 péct na hřebíčku, což byl drahý zvyk,
 a přece kvetl, nebo mimo kliku, (129)
- s níž prohýřil ten známý útratník
 Caccia d'Ascian svou vinici a háje
 a Abbagliato přišel na svůj trik. (132)
- A víš, kdo ti tu Sieňanům hraje?
 Sem na tvář pohleď, mluví beze slov,
 jsem Capocchiův stín a z jejich kraje (135)
- a falšoval jsem u nás drahý kov,
 znáš mne, jako že můj zrak tebe vidí,
 na zlato jsem si s alchymii trouf, (138)
- jak opice jsem imitoval lidi.“

ZPĚV TŘICÁTÝ

V divokém úprku příběhnou a hryzají do druhého dva, jejichž faleš spočívala v tom, že se vydávali za někoho jiného: Myrrha a Gianni Schicchi. Penězokaz Mistr Adam hovoří o sobě a obviňuje ty, kdo jej k penězokazectví přiměli. Představuje dva proslulé lháře, falšovatele pravdy: Putifarovu ženu a Řeka Sinona. Vergilius vytýká Dantovi, že jim naslouchal s přílišným zájmem.

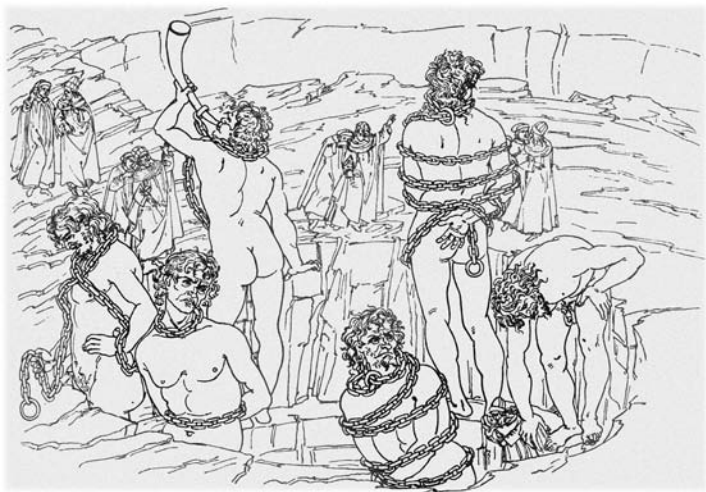
- Nenáviděla Juno thébskou krev,
kvůli Semele hýbala jí žlučí
a nejednou tak drtil její hněv, (3)
že Athanás ze šílenství až zvlčil,
a jednou když šla žena se synky
a oba dva je vzala do náručí, (6)
křik: „Sítě nahnout kolem pěšinky!
Lvice s lvíčaty!“ – a dřív než se hnula,
ta krutost byla dílem vteřinky, (9)
chyt Learcha, ježž k sobě přivinula,
zatočil jím a rozbil o hranu
a ona s druhým děckem utonula. (12)
Osud srazil i pýchu Trójanů,
však Trója už moc pyšně hlavu nesla,
že král i s říší byl prach v průvanu. (15)
Hekuba zdeptaná, ubohá, skleslá
z Polyxeiny smrti, v mysli děs,
Polydórovu smrt už neunesla, (18)
když viděla, jak mrtvý na břeh kles,
to rozpoutání hrůzy zlomilo ji,
že pomatená zavyla jak pes. (21)
Však člověk či zvěř v Thébách nebo v Tróji
nedošli nikdy k strašné krutosti,
jež posedla dva stíny v téhle sloji, (24)
dva nahé stíny, jen stín na kosti,
co jako kdyby měli v ústech pilku,
jak když se prase z chlívku vypustí: (27)
jeden z nich zařal zuby do zátylku
Capocchioví, že ho povláčí
na břicho po dnu, po skalnatém smirku. (30)

- Arezzan vzhlížel s hrůzou k naháči,
zavzlykal: „Blázen tenhle Gianni Schicchi,
vždycky tak vztekle druhé mrzačí.“ (33)
- „Ach, než ti druhý,“ řek jsem mezi vzlyky,
„pohryže záda, mluv, kdo je tvůj druh,
než odtud zmizím.“ „S otcem měla styky,
Myrrha to je,“ řekl mi, „hříšný duch,
s otcem vstoupila do hříšného svazku
a dokonala, co zakázal Bůh, (36)
když v přestrojení ukojila lásku,
tak dokonalá byla prorada;
ten prchající měl také svou masku, (42)
měl za to první mulu ze stáda,
když předstíral, že je Buoso Donati
a napsal závěť, jak se napsat má.“ (45)
- Ó jak ten žleb byl jimi vrchovatý,
rozhlídl jsem se po jiných proklatecích,
když tamti dva nám ukázali paty. (48)
- A hle, tam jeden měl tak tlustý břich,
že byl jak loutna, loutna do rozkroku,
na nohách nestát či spíš na špalcích. (51)
- Vodnatelnost, jež brání šťavám v toku,
takže jsou údy strašně nadmuty,
až tvář se ztrácí nad štoudvemi moku, (54)
jej nutila mít rozchlípené rty,
jak souchotinář, když je chlípí žízni
k bradě a vzhůru, zprahlý záchvaty. (57)
- „Ó vy, kdož jdete, nevím jakou přízni
bez trestu světem, kde panuje tma,“
oslovil nás, „pohledte, čím tu trýzní (60)
na věčné věky Mistra Adama,
teď, běda, prahnu po jediném doušku,
a bývala mi žízeň neznámá. (63)
- Říčky tekoucí ze zelených vršků
Casentina až k Arnu mezi kři,
ty strouhy, chladné ve svém měkkém lůžku, (66)
co chvíli se mi v mysli vynoří,
ne nadarmo, vždyť víc trápí ta voda
než nemoc, při níž hubnu ve tváři. (69)
- To spravedlnost mě tak krutě bodá
připomínkou míst mého zločinu,
abych vzdychal tím víc: ach, jaká škoda! (72)

- Tam v Romagni jsem podvrh slitinu
i s Křtitelem, a proto trpím tady,
tělo spálili brzo po činu. (75)
- Ach, potkat tu stín někoho z té bandy
od Alexandra s bratrem po Guida,
chtěl bych je vidět spíš než pramen Brandy. (78)
- Je tu už jeden, jak se povídá,
mluví-li pravdu rozhněvané stíny.
Nikdo se však tím dolem nevydá (81)
- na ztěžklých údech, ach, být trochu jiný
a lehčí, šel bych píd' i století,
už bych se plazil stezkou úžlabiny (84)
- a hledal ho v té hnusné havěti
s nadějí, že těch jedenáct mil přeжду,
vždyť půl míle má žleb jen v rozpětí. (87)
- Ach, kvůli nim jen odsud neodejdu,
přemluvili mě razit dukáty
a v každém byly tři karáty šmejdu.“ (90)
- „Kdo jsou,“ řekl jsem, „ti dva proklatí,
z nichž kouří se jak v zimě z mokrých dlaní,
ti vpravo k sobě jako přísátí?“ (93)
- „Tak našel jsem je,“ řekl, „pod tou strání,
leželi bez hnutí, když já jsem prch,
a myslím, že se nehnou do skonání. (96)
- Josefa křivě nařkla jedna z mrch,
Řek Sinón v Tróji platil za potvoru,
žhnou horečkou a od toho ten puch.“ (99)
- Tu jeden z nich, snad v uraženém vzdoru
za těch pár málo lichotivých jmen,
pěstí Adama praštil do batoru, (102)
- zaznělo to jak rána na buben.
Neméně tvrdou pěst měl však i Adam,
po bradě mu jí smýkl, řekl jen: (105)
- „Nehnu se sice, na těch nohou padám,
ale mám, doufám, dosud pádnou pěst,
a neřekneš snad, že ji neovládám.“ (108)
- Řekl: „Když's musel na hranici vlézt,
musels i ruku nechat na pokoji,
zato když's razil, vlád's jí o sto šest.“ (111)
- A břicháč: „Pravda, i teď svrbělo ji,
a pravdomluvný čerte rohatý,
proč's neřek pravdu, když se ptali v Tróji?“ (114)

- „Byla to faleš, jak tvé dukáty,
za jeden klam však,“ řekl, „pykám navždy,
dábel však tolik neklamal jak ty!“ (117)
- „Na koně vzpomeň, na všechny ty vraždy,“
odpověděla tlustá ropucha,
„a trap se tím, že o tvé lži ví každý!“ (120)
- „Ať od žízně ti jazyk popuká,“
vykřikl Řek, „a břich ti vzdují splašky,
ať vidíš jenom val, jenž opuchá!“ (123)
- Penězokaz: „Je zvyklé na urážky
to rozchlípené tvoje klapadlo,
puchnu a žízním, dělej si však šašky (126)
z toho, že sáláš a máš v hlavě mdlo,
když dvakrát by tě nemusel zvat, zdá se,
abys jak Narcis lízal zrcadlo.“ (129)
- Sál jsem ta slova, když tu s hněvem v hlase
Mistr mi řekl: „Tak dost, co je ti?
Jen poslouchej je dál a rozhněvám se!“ (132)
- Rozhněval jsem ho víc než tihleti:
vzhlédl jsem k němu s tak palčivým studem,
že utkvívá mi dodnes v paměti. (135)
- Jak ten, kdo ve snu klesá pod osudem
a sní, aby ten pád se jenom zdál,
a skutečnost vysnívá zmaten bludem, (138)
tak já chtě mluvit mlčky jsem jen stál
a nebyl schopen omluv za svůj skutek,
ač nevěda jsem se už omlouval. (141)
- „Stud odčiní víc než nejhorší z důtek,
a tvůj čin,“ řekl, „nebyl tolik zlý,
aby se studem nesmyl, odlož smutek. (144)
- Jsem s tebou, ať se děje cokoli,
ve všem, co úděl dá ti poznat zblízka,
i tam, kde lidé hnusně blábolí: (147)
odlož však touhu slyšet to, je nízká.“

ZPĚV TŘICÁTÝ PRVNÍ

Básníci směřují k široké studni, která zeje ve středu Zlých žlebů. Je slyšet mohutné troubení na roh, Dante spatří giganty, stojící kruhem v spárách na okraji studny. Vergilius přiměje Antea, aby je snesl na dno studny.

Týž jazyk, jenž mne uštkl nejprve,
dal mi i lék, po němž se člověk vzchopí:
však jsem se v tváři zarděl do krve. (3)

Achillovo i Péleovo kopí
touž moc prý mělo, uštknout ranami
a pak zahladit šťastně vlastní stopy. (6)

Napříč okružím a pryč od jámy
bez řeči šli jsme, dosud mne to hnětlo,
smutné údolí bylo za námi. (9)

Nebyla tma a nebylo tam světlo,
že zrak pronikal málo vpřed, když vtom –
strašné zadutí rohu z šera vzlétlo, (12)

tak silně nikdy neburácel hrom,
upřel jsem oči k zešeřelé hloubi,
za sebou vedl hřímající tón. (15)

- Tak strašně ani Roland nezatroubil,
když přišel o voj Karel Veliký
a svatá vojska dočkala se zhouby. (18)
- Chvíli jsem hleděl mezi dolíky,
v nichž, zdálo se mi, stála řada věží,
řekl jsem: „Mistře mezi básníky, (21)
co je to za město?“ „Tvé oči běží,“
řekl, „tmou dodaleka přespřílíš,
že domyslíš si, co jsi viděl stěží. (24)
- A poznáš sám, až budeš trochu blíž,
jak klame zrak, když bloudí po daleku,
především však už pojď a uvidíš.“ (27)
- Pak laskavě mi sevřel dlaň a řekl:
„Věz však – a nic se neboj, říkám ti,
přiblížit se k nim můžeš bez úleku – (30)
nejsou to věže, ale giganti,
všichni vsazení v břehu do své spáry,
po pupek vězí v skále čerchmanti.“ (33)
- Jak když se mlha zvolna trhá v cáry
a zrak si skládá v celek po troškách
to, co halily povětrné páry, (36)
tak hustým vzduchem v potrhaných tmách
břeh vyplouval i s postavami đasů,
klam rozplýval se, ale vzrůstal strach; (39)
jako svou hradbu v kruhovitém pásu
Montereggione věncí věžemi,
tak hrozní obři, zarostlí až k pasu, (42)
jak věže čněli kruhem u studny,
a těm obludám dosud ve vysoku
Jupiter hrozí, když hněvivě hřmí. (45)
- Bylo je vidět takřka do rozkroku,
velký kus břicha, záda, mocná hrud'
a sem tam, tvář a paže podle boků. (48)
- Příroda plodit přestala rod zrůd,
a dobře tak, byli jen na pohromy
a v službách Marta rozsávali smrt. (51)
- Plodí-li stále velryby a slony,
pak uvážíš-li dobře, musíš říct,
že usměřňuje správně svoje sklony: (54)
kde krutou sílu a chuť do pranic
podpoří rozum, důvtip bazilišků,
tam lidé proti nim nesvedou nic. (57)

- Připomínal svatopetrskou šišku
 tou dlouhou tlustou tváří lotrasů
 a hnáty měl tak právě na svou výšku, (60)
 jak zástěra ho břeh kryl do pasu,
 vzhůru však čněly tak mohutné plece,
 že nedosáhli by mu do vlasů (63)
 tři Frísové, či alespoň ne lehce,
 přes třicet pídí dlouhý připadal mi,
 jen do místa, kde plášť nám splývá k přezce, (66)
 „Raphel mai amech zabi aalmi,“
 rozeřvala se ta divoká huba,
 nebyla s to pět lahodnější žalmy. (69)
 A Mistr řekl: „Duše hloupá, hrubá,
 když vášeň se ti pohne v osrdí,
 popadni roh, ať vztek tě nerozškubá! (72)
 Ke krku sáhni, už se nedurdi,
 na řemenu, ty duše plná křečí,
 ti jak pás bečky sedí na hrudi.“ (75)
 A mně řekl: „Sám proti tobě svědčí,
 je to jen Nemrod, jemuž vděčí svět,
 že se v něm mluví tisíceroú řečí. (78)
 Ale dost slov, nechme ho tu a vpřed,
 každá řeč je mu cizí, to byl účel,
 tak jako jemu nelze rozumět.“ (81)
 Šli jsme dál vlevo, ohromen jsem mlčel,
 na dostřel luku další kolohnát
 výše a ještě hrozivěji trčel. (84)
 A těžko říct, kdo moh jej opásat
 takovým řetězem či těmi pruty,
 levici vpředu, pravou ruku vzad, (87)
 a obě paže k tělu přitisknuty,
 byl pouty, jež mu prsa zakryla,
 od krku k pasu pětkrát ovinutý. (90)
 „Ve své pýše si troufal na Dia,
 sáhnout na jeho moc se opovážil,“
 řekl můj průvodce, „a teď to má. (93)
 Efialt jmenoval se, moc se snažil,
 když giganti strach bohům nahnali,
 a dnes se nehne, natož aby vzpažil.“ (96)
 A já: „Moc rád bych viděl, možno-li,
 Briarea, prý většího než druzí,
 poměřil si ho vzhledem k okolí.“ (99)

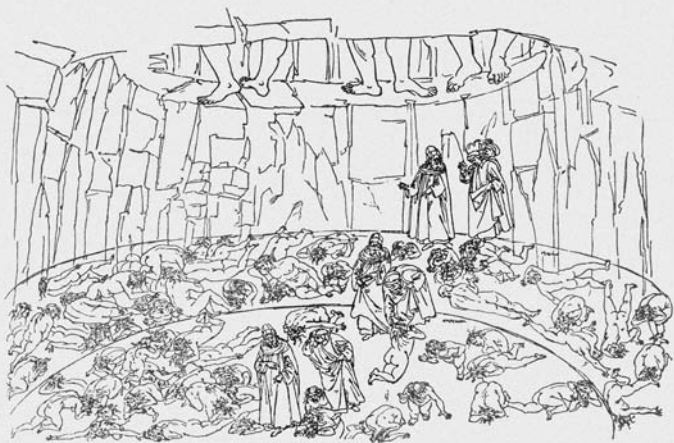
- Odpověď: „Antea spatříš brzy,
je bez pout, mluví a ten kakabus
nás musí odnést na dno zla a hrůzy. (102)
- Za tamtím bys šel ještě velký kus,
je spoutaný a má stejný tvar těla,
má jen hroznější tvář než Anteus.“ (105)
- Zemětřesením zem se nezachvěla
nikdy tak silně jak Efialtés,
jako by ta věž užuž puknout měla. (108)
- Smrt jako nikdy nahnala mi děs,
k ní jen ta hrůza už by stačila mi,
nevědět, že je sevřen do želez. (111)
- A šli jsme dál, pryč od zkřivené tlamy,
blíž k Anteovi, který k obloze
pět loktů, mimo hlavu, trčel z jámy. (114)
- „Ó ty jsi žil v tom slavném úvoze –
kde Scipio podědil všecku slávu,
když Hannibal už prchal uboze – (117)
- tys tisíce lvů schystal pro potravu,
a kdybys býval s bratry šel i ty,
když rozpoutali velkou vzpurnou vřavu, (120)
- synové země vyhráli by prý;
ke Kokytu nás snes, ne, nevrť tělem,
tam, kde proud stojí mrazem semknutý. (123)
- Mám za Titiem jít či za Tifeem?
Ten zde ti může splnit jednu z tuh,
nos neohrnuj a splň, co si přeješ. (126)
- Může tvým činům v světě získat sluch,
je dosud živ a žít má dlouho ještě,
když předčasně jej neodvolá Bůh.“ (129)
- To řekl Mistr a obr své kleště
vztáh rychle k němu, až užuž byl v nich,
sám Herkules poznal ty tvrdé pěstě. (132)
- Tu Vergilius, ještě než je zdvih,
mi řekl: „Pojď, vezmu tě k sobě, honem!“
A jak kdyby nás spletli v jeden vích. (135)
- Tak Garisenda – když jsme pod náklonem
a nad špicí jde oblak směrem k nám –
jako když padá strhována sklonem: (138)
- a s Antem to byl přesně týž klam,
už nakláněl se, zdálo se, tak vratce,
že byl bych raděj nikdy nešel tam. (141)

Kde Lucifera a Jidáše zrádce

**dno hltalo, tam skloniv mocný týl
nás lehce snes a byl skloněn jen krátce
a jako stěžeň hned se napřímil.**

(144)

ZPĚV TŘICÁTÝ DRUHÝ

Dno studně tvoří zamrzlé jezero vytvořené Kokytem. Ve čtyřech okruzích se nalézají zamrzlí zrádcové. První okruží se jmenuje Kaina a jsou tu zrádci pokrevných příbuzných. V druhém okruží, v Antenoře, jsou političtí zrádcové.

Kdybich měl drsné a chraplavé rýmy,
jež chtěla by ta nejchmurnější z děr,
k níž tíhnou srázy s kruhy pekelnými, (3)
já vymačkal bych z představ ber kde ber
poslední kapku, jdu však do neznáma,
a mám strach mluvit, strach, že ztratím směr: (6)
to není jen tak říct, co je ta jáma,
dno všeho světa, jak je popíši
tou řečí, která volá táta, máma. (9)
Kéž i můj verš ty dámy vyslyší,
s nimiž Amfión kolem Théb zdvih hráze,
kéž skutečnost se od slov neliší. (12)
Ó proklatci, co je to za nesnáze
jen říct, kde jste a jak jste ostudní,
být stádem ovcí, ušli byste zkáze! (15)

- Byli jsme ve tmě, dole ve studni,
i obr jistě stál ve vyšším patru,
rozhlížel jsem se temnou prohlubní, (18)
- tu čísi ústa, jak jsem hledal chátru:
„Dívej se, kudy jdeš!“ v tmě zahlesla,
nešlap po hlavách svých ubohých bratrů.“ (21)
- Otočil jsem se a hle, jak pláň skla
přede mnou všude, i od místa stonu,
zmrzlá hladina tůně zableskla. (24)
- Proud nevytváří si tak hustou clonu
ani v Rakousku v zimě v Dunaji,
ani pod chladným nebem kdesi v Donu, (27)
- na tuhle kdyby skály padaly,
Tamberník třeba s celou Pietrapanou,
nepraskla by snad ani na kraji. (30)
- Jak žába když má tlamku rozkvákanou
nad vodou, v dnech, kdy venkovanka sní,
že nasbírání si klasů spadlých stranou, (33)
- tak stíny sinalé až k ohanbí
byly tu vrostlé pod ledovou kůru
a čapí hudbu hrály na zuby. (36)
- Každý byl tváří dolů, týlem vzhůru
a zima ústy, srdce proudem slz
vykřikovaly nekonečnou chmuru. (39)
- Rozhlédl jsem se po té pláni hrůz,
hle: tu se dva tak k sobě tiskli zkřehlí,
že vlasy se jim spletly v jeden trs. (42)
- „Kdo jste, že jste si hrudí k sobě lehli?“
zeptal jsem se. Krk otočili, hle,
a v té chvíli, kdy ke mně tváře zvedli, (45)
- z očí, jež byly uvnitř zavlhle,
se slzy vylily a zmrzly mezi víčky
a mráz kapkami ledu semkl je. (48)
- Pevněji nikdy hřeb nespojil tyčky;
a tu se vztekle hlavou napadli,
jak kozli, když se dají do potyčky. (51)
- A jeden, jemuž uši upadly,
když mráz je zžeh, tvář k zemi, hrozně sešlý,
řekl: „Co chceš? Jsme tvými zrcadly? (54)
- Ti dva kdo jsou? A proč se tu tak sešli?
Kraj s Bizenziem ve středu
jim otec Albert zanechal a vzešli (57)

- z jednoho těla, není v dohledu
a možná v celé Kaině jiná duše,
jíž tak patřilo zarůst do ledu, (60)
ani ten, který dostal od Artuše
ránu, že díru v prsou měl i stín,
i Focaccio je nic proti té mrše, (63)
i ten, přes jehož hlavu nevidím,
ten Mascheroni, co odved svou práci:
jsi Toskánec a sám znáš jeho čin. (66)
Chčeš-li se ptát, jsem Camicion de' Pazzi,
Carlina čekám, ten zmenší můj hřích,
před jeho vinou má vina se ztrácí.“ (69)
Tisíce tváří chladem zmodralých
jsem viděl kolem, je mi k uzoufání,
když spatřím zmrzlou tůň či jenom sních. (72)
Ke středu šli jsme, k němuž se vše sklání
a tíhne všecko, co má hmotu těl,
a já se třás v mrazivé věčné tmáni. (75)
Štěstí to bylo, osud, já to chtěl?
Nevím, bylo tam plno hlav, já v chůzi
do jedné kop, až kdosi zachroptěl: (78)
„Proč do mě kopeš?“ vyhrkly mu slzy,
„nebyla-li to rána v odvetu
za Montaperti, proč množíš mé hrůzy?“ (81)
A já: „Můj Mistře, nech mě chvíli tu,
chci si být jist, že tohohle znám z domu,
a potom mě nuť, jak chceš, ke spěchu.“ (84)
Průvodce stanul a já řekl tomu,
jenž spílal dál, jak spílá prchlivec:
„Co ty jsi zač, že nadáváš kdekomu?“ (87)
„A ty,“ řekl, „že kopeš tvář jak věc
a prohlídnout si přijdeš Antenoru,
zabil by mě, být živ, tvůj kopanec.“ (90)
A já: „Jsem živý, měj se na pozoru,
chčeš, abychom tě v světě znali líp,
ještě víc slávy chčeš u živých tvorů?“ (93)
A on: „Jen to ne, a už odtud syp,
už bez tebe tu člověk sám dost úpí,
zle zní nám v jámě tvůj lichotný slib!“ (96)
Za vlasy v týle chyt jsem ho, ať trpí,
a křikl: „Řekni, jak se jmenuješ,
nebo ti vyrvu s hlavy všechny chlupy!“ (99)

- A on řekl: „Škubej si mě, jak chceš,
 nic neřeknu a budu jako němý,
 a tisíckrát mě kopej, bij a řež.“ (102)
- Už měl jsem je na prsty natočeny
 a chomáč vlasů vyrval vzápětí
 a on skučel jak pes s očima k zemi, (105)
- když kdosi křikl: „Bocco, co je ti?
 To musíš tak výt a drkotat zuby?
 Co za ďasa tě bere v objetí?“ (108)
- „Už můžeš mlčet, mne teď jazyk svrbí,
 ty padouchu a zrádce,“ já mu řek,
 „všem povím, jak tě zde k tvé hanbě hubí.“ (111)
- „Táhni, mluv si, co chceš,“ zalomcoval jím vztek,
 „a jestli odtud vyjdeš, můžeš říci,
 že je tu se mnou tenhle žvanílek, (114)
- co oplakává hrst francouzských mincí.
 »Taky,« můžeš pak doma vykládat,
 »ten z Duery je v chládku se zločinci. (117)
- Kdo ještě tam je?« až se budou ptát,
 máš vedle sebe toho z Beccherie,
 ve Florencii sťal mu hlavu kat. (120)
- Gianni de' Soldanieri zamrzlý je
 s Ganelonem a Tebaldellem, s tím,
 co otevřel Faenzu v noci, zmije.“ (123)
- Už jsme šli pryč, když tu co nevidím!
 dva zmrzlí v jedné díře, jeden výše
 a jako klobouk kryje druhý stín, (126)
- a jak ten, jemuž hladem kručí v bříše,
 ten vrchní tomu dole lačně sál,
 ach, mozek, v místě, kde se pojí k míše. (129)
- Melanippa Týdea pohryzal,
 posedlý hněvem pokousal mu skráně,
 tenhle však začal lebkou a šel dál. (132)
- „Ó ty si tady vedeš bestiálně,
 ty ze zášti ho dokážeš i jíst,
 pověz,“ řekl jsem, „spolehni se na mě, (135)
- chováš-li k němu právem nenávist,
 zvím-li kdo jste a čím vina je větší,
 řeknu to v světě, budou o vás číst, (138)
- neochrne-li hrůzou nástroj řeči.“

ZPĚV TŘICÁTÝ TŘETÍ

*Ugolino della Gherardesca představuje sebe a toho, jemuž po-
žírá hlavu: arcibiskupa Ruggiera. Vypráví, že arcibiskup jej
mučil hladem. Básníci vcházejí do třetího okruží zvaného Pto-
lemea, kde jsou zrádci prohrěšivší se na těch, jimž byli po-
vinni pohostinstvím. Dante hovoří s Alberigem dei Manfredi.*

- Od děsných žvanců ústa oddálil
a utřel je o hříšnickovy vlasy,
o hlavu, které ohryzával týl. (3)
- A začal: „Mám si připomínat časy
těch úzkostí a nekonečných hrůz,
jež rvou, když mlčím a jen vzpomínám si? (6)
- Zplodí-li však má slova větší hnus
ze zrádce, ježž tu hryžu šíle hladu,
pak promluvím a vypláču proud slz. (9)
- Nevím, kdo jsi a jak ses octl tady,
jsi Florentňan, ten tón mi zní jak sten,
já, jenž jsem přišel mezi strůjce zrady, (12)
- byl Ugolino, hrabě, tenhleten
byl arcibiskup, prohnaný Ruggieri,
a povím, proč jsem nad ním nakloněn. (15)

- Já netušil, že je to padouch, který
nastraží past a zatčení a smrt,
já jednal s ním bez stínu nedůvěry; (18)
- ledacos víš, nevíš, že neměl stud,
a kdyby šlo jen o surovou zradu,
krutě mě týral, zlomil mě jak prut. (21)
- Klec je v té věži, po mně věži hladu,
v níž ne jeden má přijít o rozum
a jako já se ploužit do úpadu, (24)
- co škvírou ve zdi viděl jsem tam lun
a co zlých snů mi zvěstovalo muku,
snů, které strhly roušku příštím dnům. (27)
- V těch snech štval vlka s houfem mladých vlků,
pán štvanice a štval je do kopců,
kvůli nimž z Pisy není vidět Luccu. (30)
- Houf lačných fen, cvičených zběhlých psů
s Gualandy táh a se Sismondy, čuby
s Lanfranchy táhly v čele poklusu. (33)
- Viděl jsem, že se otec znaven hrbí,
i synky po pár krocích znavil chvat,
psi do boků jim zatli ostré zuby. (36)
- Procit jsem k ránu, slyšel jsem je štkát,
slyšel jsem plakat ze spaní ty děti,
byly tam se mnou, měly strašný hlad. (39)
- To jsi tak krutý, všecko jedno je ti,
nechápeš, co mi věstil vnitřní hlas?
Kdy pláčeš, když teď stojíš bez dojetí? (42)
- Už byly vzhůru a blížil se čas,
kdy obyčejně nosili nám jídlo,
sen nás však zviklal, běžel po mně mráz: (45)
- tlouct začli do vrat, zatloukali křídlo,
a já jen mlčky zíral na děti,
stál jako kámen, srdce ve mně stydlo. (48)
- Já neplakal, já pil to prokletí,
plakaly děti, Anselmuccio vzlykl:
„Ty se tak, tati, díváš! Co je ti?“ (51)
- Já beze slov a jediného vzlyku
stál den a noc, až slunce novou zář
vytilo na svět, a v tom okamžiku (54)
- kdy proužek světla tryskal přes žalář
a hroznou kobkou dopadal i na ně,
v těch čtvero tváří spatřil jsem svou tvář, (57)

- z bolesti jsem si začal hryzat dlaně,
a tu synci, v domnění, že mám hlad,
se vztyčili a řekli odhodlaně: (60)
- »Méně nám bude, otče, srdce rvát,
když nás budeš jíst, vem si naše těla,
tys oblékl je, svleč ten teskný šat.« (63)
- Přemohl jsem se, duše se mi chvěla,
dva dny jsme byli němí, byl v nich děs,
ach, tvrdá země, otevřít ses měla! (66)
- Čtvrtý den ráno Gaddo zlomen kles,
padl mi k nohám, umíral tak mladý,
»Proč nepomůžeš, otče?« ještě hles (69)
- a skonala a já, jak mě vidíš tady,
viděl po jednom ty tři umírat
pátý a šestý den a slepý hlady (72)
- jsem po tvářích jim hmatal, nutil vstát
a dva dny mrtvé vyvolával jmény.
A spíš než bolest přemohl mne hlad.“ (75)
- Když domluvil, zas – oči vytřeštěny –
tesáky zařal, lačné, ostré, psí,
do lebky vhryzl dravé zuby feny. (78)
- Ó Piso, hanbo země, v níž zní sí,
když ze sousedství nikdo nepospíší
a nepotrestá za to vše, čím jsi, (81)
- ať Gorgona s Capraiou břehy zvýší
a srazí se před ústím Arna v hráz,
a všichni od vás utonou jak myši. (84)
- A třebaže šel o hraběti hlas,
že vydal tvoje tvrze nepříteli,
nechat trýznit ty chlapce nemělas. (87)
- Vy nové Théby, co s tím oni měli,
Brigata, Uguccione, hošící,
či ti dva, jež mé verše připomněly. (90)
- A šli jsme dál a další zmrzlíci
zarostlí stáli v tom ledovém poli,
tvář nahoru a zmrazky na líci, (93)
- neboť sám pláč jim plakat nedovolí
a když nemá kam vytrysknout proud muk,
vráží se dovnitř a o to víc bolí, (96)
- slzy se zprvu v důlcích srazí v klk,
jenž ztuhne v hledí ze skla před očima
a v očních jamkách sedí jako suk. (99)

- Už necítil jsem, jak tam bylo zima,
tvář znecitliví jako mozoly,
a netušil jsem, že chlad ještě vnímá, (102)
- a tu hle, jak když vane ze štoly.
Řekl jsem: „Mistře, kdo to způsobuje,
což jsou tu někde páry v okolí?“ (105)
- A on: „Už budem v oněch místech sluje,
kde zodpoví ti zrak tvou otázku,
až uvidí sám, proč a čím to duje.“ (108)
- Tu jeden chudák křikl zpod zmrazků:
„Kam jdete, vrazi, na dno vystát zkoušku?
Za jakou krutost nebo nelásku? (111)
- Pojďte mi strhnout s tváře tvrdou roušku,
ať může bolest z nitra vyvěrat,
než zas pláč zmrzne, na chvílku, jen trošku.“ (114)
- A já: „Když řekneš, kdo jsi, půjdu rád,
a neutřít tě potom jaksepatří,
ať musím na dno ledu putovat.“ (117)
- „Jsem Alberigo, člen Veselých bratří,“
řekl, „ten s plody ze zlé zahrady,
teď místo fíku datle jím a za tři.“ (120)
- „Ach,“ řekl jsem mu, „jsi mrtev i ty?“
On odpověděl: „Nemám zpráv stran těla,
patrně žije, jsou to výsady, (123)
- jichž požívá dost často Ptolemaea,
duše sem do ní klesne mnohem dřív,
než Atrópos jí cestu uzavřela. (126)
- A prozradím ti, má-li to mít vliv
na to, že utřeš ty mé slzy ze skla,
že duše zradí, a třeba jsi živ, (129)
- čas tělo schvátí, sotva duše klesla,
a posedá je jako hříčku vin,
dokud je smrt v svou chvíli neodnesla. (132)
- A tak se duše zřítí do hlubin
jako ta za mnou, tělo chodí zemí
a věčný mráz tu svírá jeho stín. (135)
- Znals Brancu d'Oria, to je on, ten němý,
jestli jdeš shora, všechno víš líp sám,
už řadu let je tady uvězněný.“ (138)
- „Lžeš! Branca? Zde?“ řekl jsem. „To je klam,
ten nezemřel a nesvlékl se z šatů,
ten spí a jí a pije dosud tam.“ (141)

- A on: „V hořejším žlebu Zlopařátů,
tam, kde lepkavá smola klokotá,
nesmočil ještě Michel Zanche patu, (144)
když udělal si peklo z života
a s příbuzným – i ten měl v těle ďábla –
spáchali hroznou zradu, holota.“ (147)
- Už aby dlaň tu mázdru ledu shrábla!
Hrubost však byla tady na místě:
nestrhl jsem ji a kéž by ho zábla! (150)
- Ach, Janovani, takoví vy jste!
Proč nezmizíte ze světa? Jste tupí
a všechno snad je ve vás nečisté. (153)
- I jeden od vás patří do té tlupy,
s nejhorším duchem z Romaně tam stál,
v Kokytu jeho duše dávno trpí, (156)
a tělo chodí jako živé dál.

ZPĚV TŘICÁTÝ ČTVRTÝ

Poslední okružní pekelného dna se jmenuje Giudecca. Celí zamrzlí v ledu jsou tu ti, kdo zradili dobrodince. Ve středu země po pás zamrzlý v ledu stojí Lucifer, z jeho tří tlam trčí Jidáš, Brutus a Cassius. Vergilius vezme Danta do náruče, leze po srsti Luciferově, mine střed Země. Podzemní slojí stoupají básníci k očistci: konečně znovu spatří hvězdy.

- „Vexilla regis prodeunt Inferni –
nám vstříc,“ Mistr mi řekl, „napni zrak,
jestli jej vpředu rozeznáš v té černi.“ (3)
- Jak hustá mlha když se shlukne v mrak
a obzor ztemní a mlýn víří sviště,
jak roztáčí jej v dálce severák, (6)
- jakýsi kolos prosvít z tmy, jak klíště
já k Mistru přimk se, dulo úžasné
a nebylo tam jiné utočiště. (9)
- My byli – strach mám dát to do básně –
tam, kde vězely stíny v ledu zcela
a prosvítaly jako pleva v skle. (12)
- Ty ležely, ty stály, všude těla,
nohama vzhůru, hlavou, jiný dřík
jak luk, že nohou dotýkal se čela. (15)

- Když byli jsme už blízko natolik,
že Mistr shledal vhodným ukázat mi
tvora krásného ve svůj okamžik, (18)
- zastavil mne a řekl: „Zuby zatni,“
a zády k němu dodal, „to je Dis,
jsme tam, kde se ti hrůzou v očích zatmí.“ (21)
- Hlas selhával, jsem sám ledový křís,
co psát, čtenáři, nechtěj po mně divy,
slova jsou málo, nepochopil bys. (24)
- Já neumřel a nezůstal jsem živý,
ne živ, ne mrtev, dovtípíš se sám,
jak musil jsem být hrůzně mátoživý. (27)
- Ten, který vládne bolesti a tmám,
od polou hrudi ční z ledové kůry
a spíše já se obru podobám (30)
- než obři jemu, paže zplihlé shůry,
a představ si, jak celek vypadá
v úměře k pažím, a jestli tvář stvůry (33)
- byla tak sličná jak teď ohyzdná,
než zdvihla k Tvůrci oči plné jedu,
musí být nutně zdrojem všeho zla. (36)
- Ten div vylíčit, ne, to nedovedu,
on měl tři tváře, neklamal mě zrak,
jednu, zbarvenou dokrvava, vpředu (39)
- a druhé dvě s ní spájely se tak,
že zprava zleva rostly zprostřed ramen
a splývaly tam, kde má hřeben pták; (42)
- ta vpravo byla žlutobílá, kámen
a vlevo černá, černá jako ti,
kdo zrodili se tam, kde Nil má pramen. (45)
- Pod každou jsou dvě velké peruti,
obrovité jak sám pták na pranýři,
plachty na jistě děsné vanutí, (48)
- křídla ne z per, holá jak netopýří,
blanitá křídla pozdvihuje đas
a trojí víchr každým vzmachem zvíří: (51)
- a proto svírá celý Kokyt mráz.
Z šesterá očí přes rty trojí huby
pláč vytéká mu a krvavý maz. (54)
- Hříšníka v každé tlamě drtí zuby
a vtahuje ho jako do trdlic
a tak zároveň tři pozvolna hubí. (57)

- To kousání však ještě není nic,
 prvnímú drápe do živého masa,
 strhne strup ze zad, zatne ještě víc. (60)
- „Ta duše vpředu, kterou nejvíc drásá,
 je Jidáš Iškariot,“ Mistr řek,
 „jen lýtka už mu trčí z huby ďasa. (63)
- Jeden z těch dvou s hlavami navenek
 je Brutus, mlčí, škubá sebou vztekle,
 tím druhým hřmotným také cloumá vztek, (66)
- Cassius je to, vyšly jim ty kejkle.
 Vstává však noc, je svrchovaný čas
 odejít, všechno viděli jsme v pekle.“ (69)
- Přál si, abych mu pevně objal vaz
 a on na vhodném místě v pravou chvíli,
 když co nejvíce křídla rozpřáh ďas, (72)
- na chlupatý bok přimk se ze vši síly
 a začal zvolna slézat po srsti,
 opíraje se zády o střechyly. (75)
- Pak Mistr, když jsme slezli ke kosti,
 kterou se stehno v kyčli s trupem kloubí,
 otočil hlavu, těžce, s úzkostí, (78)
- hle: byl teď hlavou k nohám strůjce zhouby,
 a jak když stoupá zpátky do pekla,
 po srsti šplhá do pekelné hloubi. (81)
- „Jen aby se mi noha nesmekla,
 a ty se drž,“ zasupěl unaveně,
 „jen tyhle schody vedou z tůně zla.“ (84)
- Konečně vyšel dírou v skalní stěně
 a posadil mě na kraj otvoru;
 pak opatrně udělal krok ke mně. (87)
- Čekal jsem vzhlednuv na tu nestvůru
 pohled jak dřív, však hle, tou dírou v lávě
 ďablovy nohy čněly nahoru. (90)
- Ze všeho jsem měl strašný zmatek v hlavě,
 a nepochopí jenom zpozdilí,
 jaký bod Země jsem tam minul právě. (93)
- „Vstaň,“ řekl on, „je čas, abychom šli,
 dlouhá a špatná cesta ještě čeká,
 v půl terci bude slunce za chvíli.“ (96)
- Síň paláce, obydlí pro člověka
 to nebylo, jeskyně v nitru skal,
 šero tu bylo a podlaha měkká. (99)

- „Můj Mistře,“ řekl jsem mu, když jsem vstal,
 „trochu mi pomoz vyjít z toho klamu,
 než od propasti vydáme se dál: (102)
- kde zůstal led? proč Dis na druhou stranu
 teď trčí hlavou? jak mám rozumět,
 že slunce přešlo od večera k ránu?“ (105)
- A on: „Zapomněls, že jsi přešel střed,
 než jsem se chytil toho červa v kříži,
 zločince, který provrtává svět, (108)
- ke středu jsem se pořád ještě blížil,
 otočil jsem se, když jsme přešli bod,
 k němuž se sbíhá působnost všech tíží. (111)
- Teď octl ses pod polokoulí vod,
 ležící proti polokouli souše,
 pod jejímž vrchem přišel o život (114)
- ten bez hříchů, ten čistý, jenž tak zkoušel,
 tady, kde stojíš, je rub Giudekky,
 na téhle malé kruhovitě ploše. (117)
- Když svítá zde, je tam den daleký,
 a ďábel, z jehož srsti máme schody,
 je stále tam, kam padl před věky, (120)
- sražený z nebe jako shnilé plody;
 zem, jež tu byla dřív, se zalekla
 a přikryla se před ním pláštěm vody (123)
- a přišla k nám, k té souši u pekla,
 a tahle sloj je možná po té, která
 na jižní stranu světa utekla. (126)
- A dole v tmách nejdál od Lucifera
 vyvěrá potok z konce jeskyně,
 vidět ho není, jenom zurčí z šera, (129)
- s balvanu stéká, prýští v trhlině,
 kterou si prorval v nachýlené skále,
 a klikatí se zvolna k dolině.“ (132)
- Mistr a já jsme vyšli po kanále
 k jasnému světu, jen jsme prolézali
 bez odpočinku pořád výš a dále, (135)
- on vepředu, já za ním, jsme se brali,
 až uviděl jsem jako dírou ve zdi
 ty krásné věci na nebesích v dáli. (138)
- I vyšli jsme a zas viděli hvězdy.

POZNÁMKY

ZPĚV PRVNÍ

1. Dante se narodil r. 1265 a polovinu života, období největší zralosti, klade do pětatřicátého roku „životní pouti“; toto období pro něho tedy začíná rokem 1300. – Vergilius Maro (70–19 př. Kr.), narozený v Mantově, když Caesarovi bylo třicet let, je autorem Dantem obdivované Aeneidy a Eklog. – 100. Chrt, který zardousí vlčici a osvobodí Itálii, je vykládán nejrozličnějším způsobem. Jeho vlastnostmi jsou ctnost, láska a moudrost a je zrozen (v. 105) „tra feltro e feltro“, doslova mezi plstí a plstí, což někdo vykládá jako oblast mezi Feltrem v Benátsku a Montefeltrem v Romagni, Boccaccio chápe doslova: „druh látky ubožejší než kterákoli jiná“.

ZPĚV DRUHÝ

13. Silviův otec – Aeneas, v šestém zpěvu Aeneidy sestupuje do podsvětí. – 52. „Z řad těch, kdo žijí čekáním, jak dál“ – „tra color che son sospesi“, kdo jsou odročeni, v nejistotě, kdo žijí na hranici mezi blaženými a zatracenými. – 78. Malé nebe, nebe Měsíce, obkružované Lunou – podle Ptolemaia je pod malým nebem jenom Země.

ZPĚV TŘETÍ

59. Dante má na mysli papeže Celestina V., který se r. 1294 zřekl papežství, vrátil se ke klidu rozjímavého života, a uprázdnil tak místo Bonifácovi VIII., jež Dante považoval za politického nepřítele, který mu připravil osud vyhnance.

ZPĚV ČTVRTÝ

51. Kristus. – 55. Praotecův stín – Adam. – 118. Zelený smalt – trávník. 121. Élektra – dcera Atlantova, její syn Dardan založil Tróju; Hektor – obránce Tróje; Aeneas – Trójan, zakladatel římského národa. – 124. Panthesilea (Penthesileia) – bojovala proti Řekům u Tróje; Camilla – podle Aeneidy bojovala proti Aeneovi. – 125. Lavinie – dcera krále Latina, s níž se Aeneas oženil; Lukrécie – žena Lucia Tarquinia Collatina, spáchala sebevraždu, když ji Sextus Tarquinius znásilnil; Lucius Junius Brutus – založil římskou republiku, když vyhnal posledního římského krále Tarquinia Superba; je to tedy jiný Brutus než ten, který zabil Caesara (a je v devátém kruhu

pekla). – 128. Cornelia – matka obou Gracchů; Julia – dcera Caesarova, manželka Pompeiova. – 128. Martia – manželka Catoa Utického; Saladin – egyptský sultán (zemřel r. 1193), známý svou velkodušností ke křižákům. – 140. Linus – prý učitel Orfeův; jiní čtou jako Titus Livius. – 141. Tullius – Cicero. – 144. Arabský filosof Averroes napsal komentář k Aristotelovi.

ZPĚV PÁTÝ

4. Mínós – mýtický krétský král, přísný zákonodárce, potom soudce v podsvětí (Aen. VI.). – 52. Semiramis – královna asyrská, manželka Ninova, která se prý dopouštěla incestu se synem. – 61. Dídó – manželka Sychaeova, podle pověsti zakladatelka Kartága, v Aeneidě milenka Aeneova, skončila prý sebevraždou. – 63. Kleopatra – královna egyptská. – 64. Helena spartská – dala podnět k trójské válce. – 67. Paris – zabil Achilla; Tristan – hrdina středověkých románů, miloval královnu Izoldu. – 73. Francesca da Rimini, provdaná za Gianciotta Malatestu. R. 1284 ji manžel zavraždil, když ji přistihl se svým bratrem Paolem Malatestou. Dante žil ke sklonku života v Ravenně u Guida Novella da Polenta, synovce Francesky. – 107. Kaina – první oddíl devátého kruhu pekla (Peklo XXXII). – 127. Lancelot – jeden z rytířů Kulatého stolu, milenec královny Ginevry. – 137. V originále doslova: „Galeotto byla kniha i ten, kdo ji psal.“ V románě navedl Galeotto Ginevru, aby políbila Lancelota; jméno Galeotto se ve středověku stalo synonymem kuplíře.

ZPĚV ŠESTÝ

64–72. Po dlouhém boji mezi guelfy a ghibelliny, který trval takřka celé 13. století, byli ghibellini definitivně poraženi; v posledním desetiletí je Florencie definitivně guelfská. Nato se však guelfové rozdělili na „bílé“ a „černé“, přičemž Dante patřil k bílým guelfům. – 72. Spravedliví jsou dva – není jisté, které dva má Dante na mysli, dva (due) může znamenat i několik málo, a Dante se k nim snad počítá. – 78–80. Farinata degli Uberti – ghibellin, je v 6. kruhu pekla; Teghiao – guelf; Arrigo – neví se, kdo to byl; Mosca dei Lamberti – dal podnět k vraždě, která rozdělila Florencii na guelfy a ghibelliny, je v 8. kruhu pekla; Iacoppo Rusticucci – rytíř, člověk velmi vážený; Teghiao i Rusticucci jsou v 8. kruhu.

ZPĚV OSMÝ

19. Flegias (Flegyás) – král Lapithů, známý z Aeneidy, rozhněval se na Apollóna, že mu svedl dceru, a zapálil jeho chrám v Délu. – 36. Filippo Argenti – pyšný Florentňan, který si dal okovat koně stříbrnými podkovami, černý guelf. – 67. Dis, Ditis – jedno z jmen pohanského krále podsvětí Plútóna (Aeneis VI, 127, 260), zde je po něm pojmenováno město.

ZPĚV DEVÁTÝ

23. Erichtho – Lucanus v básni Pharsalia vypráví, že čarodějnice Erichtho oživila mrtvého, aby šel oznámit Sextu Pompeiovi výsledek bitvy u Farsala r. 48 př. Kr., a Dante totéž vypráví o Vergiliovi. – 38. Tři lítice – Fúrie, Erínye (Megaira, Alléktó a Tísifoné). – 44. Královna věčného pláče – Proserpina, žena Plútónova, panující se svým manželem v podsvětí. – 52. Medúsa – v řecké mytologii nejkrutější ze tří sester Gorgon, proměňující v kámen každého, kdo na ni pohlédl. – 53. Théseus vstoupil do pekla, aby osvobodil Proserpinu, byl tam zadržán a Héraklés ho osvobodil. – 98. Héraklés vyvekl Kerbera z podsvětí na řetěze, když osvobodil Thésea. – 112. Arles v Provenci, bylo u něho velké pohřebiště, Rhône tam zvolňuje tok a vytváří močály. – 113. V Pulji, v Istrii, bylo také veliké pohřebiště, ale nedochovalo se; Quarnaro, Carnaro – záliv v Istrii, hranice Itálie, není však blízko Pulji.

ZPĚV DESÁTÝ

14. Epikúros – řecký filosof (341–270 př. Kr.), představitel atomismu, navazující na Démokrita; podle něho je blaho podmínkou klidu duše. Epikúros nemůže být dobře považován za heretika, žil v předkřesťánské době, ale ve středověku byl podle ciceronské tradice považován za filosofa „popírajícího nesmrtelnost“ (jak říká Boccaccio v Dekameronu I, VI, 9). Ghibellini jako odpůrci papeže jsou „epikurejci“, tj. „kacíři“, kteří nevěří v nesmrtelnost duše. – 33. Farinata degli Umberti († 1264), od r. 1239 vůdce florentských ghibellinů, r. 1248 vyhnal z města guelfy, později, r. 1258, byl spolu se svým rodem rovněž vyhnán, v Sieně zorganizoval vojsko a v Montaperti na řece Arbiu r. 1260 porazil vojsko guelfů a vrátil se do Florencie, po smrti byl odsouzen pro kacířství. – 79. Než padesátkrát vzplá luna – než uplyne padesát měsíců (čtyři roky a dva měsíce). Dante se po odsouzení bílých guelfů r. 1302 pokoušel až do r. 1304 o návrat do Florencie, a když jeho naděje selhaly,

stranu bílých guelfů opustil. – 119. Bedřich II. Hohenštaufský (1194–1250), známý zápasy s papeži Řehořem IX. a Innocencem IV.; kardinál – Ottaviano degli Ubaldini, arcibiskup boloňský, později kardinál († 1273), byl ghibellin. – 131. Z očí Beatrice – oči lásky jej provázejí všude.

ZPĚV JEDENÁCTÝ

8. Anastasius II. – papež v l. 496–498; soluňský jáhen Photinus jej seznámil s kacířskými myšlenkami biskupa Acacia, který věřil jen v lidskou podstatu Krista. 78. Jiný vzduch – názor stoiků nebo středověkých sekt, podle nich Bůh nenávidí všechny hříchy stejně; proti nim Tomáš Aquinský zastával názor o odstupňování trestů podle provinění; Vergilius se tu však dovolává Aristotela. – 79–90. Etika – Aristotelova, tzv. Etika Nikomachovská. – 97–105. Fyzika – Aristotelova, Vergilius parafrázuje Vergiliovu větu (Fyzika II, 2): „Umění napodobuje přírodu, jak jen může.“ Přitom „arte“ je ve významu úkon, práce; a je-li příroda „úkonem božím“, lidský úkon je – boží vnučkou.

ZPĚV DVANÁCTÝ

12. Hnusné monstrum z Kréty – Mínótauros, zplozený Pásifaou, ženou krétského krále Mínóse, poté, co byla zavřena do dřevěné krávy a oplodněna býkem. Mínótaura zabil Théseus za pomoci netvorovy sestry Ariadny. – 37. Stejně jako ve zpěvu V, 34 narážka na Kristův sestup do pekel. – 67. Nessus (Nessos) – jeden z Kentaurů, který chtěl unést Déianeiru, ženu Hérakleovu, Héraklés ho však postřelil jedovatým šípem. Umírající Nessos dal Déianeire své šaty zbrocené krví a namluvil jí, že jí ty šaty získají zpátky manželovu lásku, kdyby ji ztratila; Déianeira později Héraklea do šatů oblékla a nejslavnějšího řeckého hrdinu zachvátila zuřivost a zahynul. – 71. Chirón – syn Saturna a Philiry, byl vychovatelem Achillovým. – 107. Alexander – patrně Alexander Makedonský (356–323 př. Kr.); Dionýsios Syrakuský (407–367 př. Kr.). – 109. Ezzelino da Romano – padovský tyran († 1259). – 110. Obizzo d'Este – ferrarský tyran († 1293). – 119. Guido z Monfortu zavraždil při mši („v božím lůně“) v kostele ve Viterbu Jindřicha, synovce anglického krále Richarda; srdce zavražděného bylo pak vloženo do zlaté schránky a vsazeno do sloupu mostu nad Temží. – 134. Atilla – vůdce Hunů, nazývaný „metla boží“ († 453); Pyrrhos – buď král epirský (319–272 př. Kr.), nebo syn Achil-

leův a Déidamein, jenž zabil Políta před očima jeho otce Priama. – 135. Sextus – patrně syn Pompeiův, který se po otcově smrti stal pirátem a škodil Římanům. – 138. Dva italské šlechtici z 13. století – přepadali pocestné v Toskánsku.

ZPĚV TRINÁCTÝ

9. Od města a říčky Ceciny, jižně od Livorna, se táhne na jihovýchod neúrodný bažinatý a křovinami zarostlý kraj. – 10. Harpyje – starověké mytologické obludy; když Aeneas zakotvil u Strofád, ostrovů v Jónském moři (dnes Strivali), Harpyje Trójanům rvaly jídlo a kálely na stoly, až je vypudily. – 58. Pier della Vigna (asi 1190–1240), stal se kancléřem, pronotářem a důvěrníkem Bedřicha II. a po dvacet let byl nejvlivnější osobou na sicilském dvoře, držitelem klíče k moci světské a duchovní; r. 1249 jej dal císař uvěznit a oslepit, Pier della Vigna spáchal ve vězení sebevraždu („na čistém spáchal nespravedlnost“). – 115. Lano Maconi ze Sieny – promrhal majetek jako člen družiny sienských zhýralých mladíků (Brigata Spenderaccia, viz Peklo XXIX), rovněž podle Boccaccia prý zbládnělý vyhledal smrt v bitvě u města Pieve del Toppo („turnaj u Toppa“ 1287), historie však říká, že byl zabit na útěku, ironicky na to naráží druhý zatracenec Giacomo (Jacopo) da Sant’Andrea: kdybys byl tehdy tak utíkal, nemusels být zabit; Giacomo byl marnotratník. – 143. Patronem Florencie byl před Janem Křtitelem bůh války Mars, jak říká anonymní sebevrah, a ustavičné války jsou následkem pomsty boha Marta; sebevrah ironicky dodává na vrub florentských pseudokřesťanů, že kdyby se na Ponte Vecchio nebyla zachovala socha Martova (zničila ji povodeň až v r. 1333), Florencie by už byla dávno zničena a bylo by marné pokoušet se ji postavit znovu, když ji Attila prý roku 458 pobořil (ve skutečnosti to byl Totila).

ZPĚV ČTRNÁCTÝ

15. Marcus Porcius Cato, odpůrce Caesarův, r. 47 př. Kr. převedl přes Lybijskou poušť zbytky Pompeiova vojska k numidskému králi Jakobovi I. – 31. Vojáci Alexandra Velikého při výpravě do Indie prý rozšlapávali ohnivý déšť, legendu šířil spis Alberta Velikého De Meteoris. – 46. Capaneus, jeden ze sedmi řeckých králů; účastnil se výpravy proti Thébám, jako první prý vylezl na hradby, rouhal se Bakchovi a Hérakleovi, ochráncům Théb, a Jupiter ho za to zabil bleskem, jedním z těch, jež pro něj ukul Vulkán. – 56. Mongibello, středověké

jméno sopky Etny, v níž podle mytologie byla kovárna Vulkána a jeho pomocníků Kyklopů. – 58. U Phlegry v Tesálii se podle mytologie strhla bitva mezi bohy a giganty, kteří chtěli dobýt Olymp; Capaneus se posmívá Jupiterovi, který volá na pomoc Vulkána. – 78. Jedno rameno Flagetónu, krvavé řeky. – 79. Bulicame – jezírko horké vody poblíž Viterba, podle jednoho výkladu bylo jedno rameno z něho vytékajícího potoka přiděleno nevěstkám, jež si z něho odváděly vodu do svých domků; druhý výklad vychází ze zjištění, že na jednom rameni bylo dovoleno máčet len a konopí – odtud červená voda potoka. – 92. Kréta byla podle bájí kolébkou lidstva, za vládců bohů Saturna (Krona) lidstvo žilo svůj zlatý věk. – 100. Rhea (Kybelé) porodila na hoře Idě Jova (Dia) a schovala ho před manželem Saturnem (Kronem), který požíral vlastní děti. – 103. Kmet v hoře – symbol lidstva a jeho postupné degradace (věk zlatý, stříbrný, bronzový, železný). – 103. Dammiata v Egyptě – stařec je k ní obrácen zády, světovláda přešla z Egypta do Říše římské. – 136. Léthé – řeka zapomnění vyvěrá jinde, ve středu Země (Peklo XXXIV, 128), a teče k očištcí.

ZPĚV PATNÁCTÝ

30. Brunetto Latini (1220–1294) – právník, v guelfské Florencii byl notářem, kancléřem a tajemníkem městské republiky, r. 1260 vedl poselstvo ke kastilskému králi Alfonsovi X., aby jej požádal o pomoc proti sicilskému králi Manfredovi, na zpáteční cestě se dověděl, že Manfred porazil Florencii a ve městě se ujala vlády strana ghibellinů, a proto se nevrátil domů a zůstal ve Francii. Obdivoval se francouzské kultuře, ve svém veršovaném díle Tesoretto (Malý poklad) napodoboval Román o růži, své hlavní dílo Poklad napsal francouzsky. Dante si Brunetta velice váží, vykává mu, oslovuje jej „ser“ (signore, pane), nazývá jej učitelem a otcem, a přesto jej zařazuje mezi sodomity. Podle nejnovějších výkladů (André Pézard) to Dante činí proto, že Poklad, jakási encyklopedie středověkého vědění, jíž si Dante zřejmě váží, je napsána francouzsky. Brunetto Latini psal francouzsky v době, kdy Dante svým dílem zakládá spisovnou italštinu; to podle Pézarda muselo Dantovi připadat jako duchovní sodomie, „hřích proti duchu“ a jeho milosti jazyka. – 61. „Nevděčný a zlomyslný lid“ – podle pověsti byla Florencie, zničená Římany za to, že se podílela na Catilinově spiknutí, znovu osídlena potomky Římanů a venkovany, kteří přišli z Fiesole, z kopců severně od Florencie. Brunetto Latini

se považuje za potomka Římanů a pohrdá venkovany z Fiesole; varuje je, aby se nedotýkali „rostliny“ (verš 74) vyrůstající ze starého římského semene. – 109. Priscian – Priscianus Caesariensis, gramatik žijící v 6. století, je podle Pézarda mezi sodomity proto, že dával přednost řečtině před latinou a chválil byzantské císaře. – 110. Francesco d'Accorso (1225–1294) – právník, profesor boloňské a oxfordské univerzity; mezi sodomity je snad proto, že považoval právo za jedinou opravdovou filosofii, zahrnující v sobě i teologii. – 112. „Spatřil bys toho...“ – Andrea de'Monzi, do r. 1295 biskup ve Florencii (na Arnú); papež („sluha sluhů“) Bonifác VIII. ho přeložil do Vicenzy (na říčce Bacchiglione). – 121. První postní neděli se konaly u Verony závody v běhu, jejichž vítěz byl odměněn kusem zeleného sukna (tzv. zelené palium).

ZPĚV ŠESTNÁCTÝ

37. Guido Guerra (1220–1272) – vůdce florentských guelfů, vnuk Gualdrady, pověstné svou ctností. – 40. Teghiao Aldobrandi († 1266) – guelf, politik, voják; Dante připomíná, že Florentané měli poslechnout jeho hlasu a nepodnikat výpravu proti Sieně, která skončila porážkou u Mantaperti (1260). Na jeho osud a na osud Jacopa Rusticucciho se Dante už ptal Ciacca (Peklo VI, 79). – 43. Jacopo Rusticucci – guelf, měl prý zlou, vzpurnou nebo zvrácenou ženu, kvůli níž zanevřel na ženy vůbec a upadl do sodomie. – 70. Guglielmo Borsiere – neví se přesně, kdo to byl, snad florentský světák. – 94. Řeka Montone; dnes se Aquacheta považuje za přítok Montone. – 128. Dante přísahá při své Komedii – ve středověku je „komedií“ nazývána skladba napsaná „nízkým“ stylem; není jisto, chtěli tímto skromným titulem označit celou báseň, nebo jen tuto část (v Ráji ji několikrát označuje za „posvátnou báseň“, poema sacro).

ZPĚV SEDMNÁCTÝ

1. Geryon – strážce osmého kruhu, symbol klamu a zloby, „hnusný obraz lži“, netvor s lidskou hlavou a hadím tělem, jeho jméno Dante převzal z řecké mytologie, klikyháky atd. (v. 14–15) na jeho těle jsou zřejmě symbolem pletich. – 21. Žraví Němci – za Dantových časů o nich šla pověst, že jsou jedlíci a pijani. – 52. Dante nepoznává z lichvářů nikoho, jsou zbavení tváře, ale z jejich znaků lze vyčíst, o koho jde: modrý lev v žlutém poli – rodina Gianfigliuzzi, florentští černí guelfové;

bílá husa v červeném poli (v. 62) – rodina Ubriacchi, ghibellini; modrá svině (v. 65) – padovská rodina Scrovigli. – 68. Vitaliano – patrně Vitaliano del Dente, který byl r. 1307 v Padově vysokým úředníkem republiky. – 72. „Ten s třemi kozly v znaku...“ – Florentňané netrpělivě očekávají v pekle Gianniho Buiamonta z florentské rodiny Becchiů, kteří měli ve znaku tři kozly ve zlatém poli, r. 1308 souzeného pro krádež a podvody.

ZPĚV OSMNÁCTÝ

28. Dante připomíná jubilejní rok 1300, vyhlášený papežem Bonifácem VIII., kdy, jak říká, davy poutníků byly na Andělském mostě (mezi Andělským hradem a „návrším“ Monte Giordano) rozděleny na dva proudy. Dante byl snad toho roku v Římě. – 40. Venedico Caccianemico (nar. asi 1228) – boloňský šlechtic, který prý přiměl sestru Ghisolabellu, aby byla po vůli markýzovi Obizzovi d'Este (viz Peklo XII, 110). – 83. Jásón (Iásón) – mýtický král, který vedl Argonauty do Kolchidy (v severovýchodním Černomoří) pro zlaté rouno a svedl Médeu z Kolchidy a Hypsipylidu z Lemnu; na ostrově Lemnos se zastavil ve chvíli, kdy se ostrov stal dějištěm zločinu: ženy potrestané Venuší „kozlím puchem“, kvůli němuž se jim muži vyhýbali, povraždily celé mužské pokolení, jen mladá Hypsipylé oklamala své družky a zachránila krále Thoanta, a tu pak Iásón svedl a opustil. – 115. Alessio Interminei z Lukky – šlechtic, žil ještě v prosinci 1295. – 129. Thais – buď nevěstka z Terentiovy komedie Eunuchus (která na milencovu otázku, umí-li být vděčná, odpovídá vyumělkovaně), nebo, podle novějšího výkladu, Thais symbolizuje římskou kurii a její pochlebenství.

ZPĚV DEVATENÁCTÝ

1. Šimon kouzelník – svatokupec ze Samaří (Skutky apoštolů 8, 9) chtěl koupit od apoštolů moc udělovat Ducha svatého. – 17. Kostel sv. Jana Křtitele ve Florencii – Dantův současník Ottimo tvrdí, že v kostele bylo pět úzkých jam, v nichž kněží křtili ponořením do vody; Dante prý jednu z těch křtitelnic málem rozbil, aby zachránil tonoucího chlapečka. – 31. Giovanni Gaetano Orsini (orso – medvěd, proto „syn medvědice“) – byl papežem v letech 1277–1280 pod jménem Mikuláš III. – 53. Bonifác VIII. byl papežem v letech 1293–1303. – 57. Krásná paní – Církev. 70. Velký plášť – plášť papeže. – 82. Papež Klement V. (1305–1314) – vlastním jménem Bertrand de Got, Francouz (podle středověkých představ se Francie rozkládá na

západ od Itálie); Dante k němu chová silnou antipatii, přirovnává ho k biblickému Jásonovi, který si od Antiocha Syrského koupil hodnost židovského velekněze. – 94. Apoštol Matěj vystřídal apoštola Jidáše. – 99. Karel I. z Anjou, král Sicílie. – 106. Zjevení sv. Jana. – 109 – 111. Ve Zjevení sv. Jana se říká, že nevěstka (sedící na vodách mnohých – tj. na mnoha národech) je unášena šelmou se sedmi hlavami a deseti rohy, jež jsou zde znakem obludnosti; Dante obojí přisuzuje nevěstce jako symbol síly v časech, kdy choť Církve (papež) měl zalíbení v ctnosti (sedm darů Ducha svatého, desatero přikázání). – 115. Císař Konstantin (vládl 306–337) podle Danta daroval Řím papeži Silvestrovi, a tak založil světskou moc papežů.

ZPĚV DVACÁTÝ

28. Qui vive la pietà quand'è ben morta – Zde je dobré, aby milosrdenství bylo mrtvo. – 31. Amfiaréos – jeden ze sedmi králů, kteří se účastnili války proti Thébám, předvídal, že v boji padne, a proto se ukryl. Jeho žena Erifýla jeho úkryt prozradila, Amfiaréos musel do války, věštba se naplnila, blesk rozčlil zemi a Amfiaréos spadl do podsvětí. – 40. Teiresiás – otec věstkyně Mantó; proměnil se v ženu, když udeřil do dvou propletených hadů. – 46. Aruns – etruský věstec; měl žít za časů Julia Caesara. – 74. Luni – město u ústí řeky Magry, blízko Carrary. – 52. Mantó – thébská věstkyně, dcera Teiresiova, odešla po otcově smrti z Théb a usadila se v Lombardii, kde založila Mantovu, rodiště Vergilia. – 65. Garda – město na Lago di Garda, které se latinsky jmenuje Benacus. – 67. Uprostřed jezera – Dante má patrně na mysli ostrov Isola dei Frati (nyní Lechi). Dodnes na něm stojí kostelík sv. Markéty, který byl umístěn na rozhraní tří diecézí, a proto tam všichni tři biskupové (pastýři) mohli žehnat, pokud tam ovšem šli (biskup může žehnat jen na území své diecéze). – 70. Peschiera – město na jižním výběžku Gardského jezera; za Dantových dob z něho veronští Scaligeriové udělali pevnost proti Bresce a Bergamu. – 93. Věštba měla rozhodnout o jménu města. – 95. Alberto Casalodi – mantovský guelf, který uposlechl měšťana Pinamonta a vyhnal z města mnoho šlechtických ghibellinských rodin, neoblíbených v lidových vrstvách; nato se vlády zmocnil Pinamonte a vyhnal Casalodiho, a město se takřka vylidnilo. – 106. Eurypylos – řecký kněz a věstec, který spolu s Kalchantem určil, kdy mají řecké lodě vyplout (přetnout kotevní lano) do války v Tróji. – 115. Michal Skot – lékař a astrolog na

dvoře císaře Bedřicha II. († kolem 1290). – 118. Guido Bonatti z Forlì – lékař, fyzik, astrolog ze 13. století. – 119. Asdente – švec z Parmy. – 124. Kain s trnín – v měsíčních skvrnách byla spatřována podoba Kaina nesoucího otep roští; měsíc zapadá u Seilly; podle komentáře Porenova je asi půl sedmé ráno, sobota 9. dubna 1300, a básníci putují už dvanáct hodin.

ZPĚV DVACÁTÝ PRVNÍ

38. Svatá Zita – patronka města Lukky. – 41. Bonturo Dati – úplatkář, politický činitel z Lukky, byl členem krutého triumvirátu, žil ještě r. 1324. – 48. Svatá líc – Santo Volto, krucifix z černého dřeva, na němž měla Kristovu podobu vyřezat nebeská ruka, dosud v kostele sv. Martina. – 49. Serchio – říčka u Lukky. – 94. R. 1289 se Florentánům vzdala posádka pisánského hradu Caprony u Arezza; Dantovi bylo tehdy čtyřia dvacet let, takže je to snad osobní vzpomínka. – 112. Dante vychází z nesprávného výkladu Lukášova evangelia a usuzuje, že Kristus zemřel v poledne, a ne o třetí hodině odpoledne, jak říká Matouš a Marek („hora nona“); Lukášův údaj „hora sexta“ vykládá jako „vrchol dne“, tj. poledne – odečteme-li pět hodin, můžeme určit chvíli, kdy Dante tímto místem prochází: je Bílá sobota r. 1300, sedm hodin ráno; most nad šestým žlebem se zřítíl při zemětřesení po Kristově smrti. – 118. Ve jménech dáblů Dante pitvoří jména soudobých rodin.

ZPĚV DVACÁTÝ DRUHÝ

5. Válka florentských guelfů proti ghibellinskému Arezzu. Dante se snad jako jezdec účastnil bitvy u Campaldina 11. 6. 1289. – 31–54. Staří komentátoři uvádějí, že hříšník se jmenoval Ciampolo nebo Giampolo, jinak o něm není nic známo, král Tebald (Thibaut II.) vládl v Navaře v l. 1253–1270. – 76. „Ze sousedství“ – ze Sardinie. – 81. Fráter Gomita – místodržitel Nina Viscontiho z Pisy v tzv. gallurském judikátu (jeden ze čtyř správních okrsků Sardinie). Nino ho dal r. 1293 pověsit. – 88. Michel Zanche z Logodoru – správce logodorského judikátu na Sardinii, zavraždil ho jeho zeť Branca d’Oria r. 1275 (shledáme se s ním v 33. zpěvu Pekla).

ZPĚV DVACÁTÝ TŘETÍ

3. Menší bratři – františkáni, řád založený sv. Františkem z Assisi; měli chodit za sebou a meditoval. – 5. V bajce připisované Ezopovi čteme: Žába lstivě nabízí myši, že ji přenese přes vodu,

chce ji však utopit. Přiváže si ji provázkem k noze, uprostřed vody, když se chce s myší ponořit, se mezi nimi rozpoutá zápas, který přiláká pozornost jestřába. Jestřáb se snese nad vodu a sežere žábu i myš. – 62–63. Cluny – slavné benediktinské opatství ve Francii; starší výklady namísto Cluny (v originále Clugni) četly Colonia, Cologna, Kolín. – 66. Císař Bedřich II. za urážku majestátu dával viníky upalovat v olovených pláštích, v nichž se olovo rozpouštělo na tělech trýzněných; protipekelným kutnám byly však kutny Bedřichovy, jak říká Dante, lehké jak sláma, jak vích. – 91–93. „Ty Toskánče, jenž s přišel do řehole nás pokrytců...“ – podle Yvonny Batarďové jediný projev zkroušenosti odsouzených v celém Pekle. Zdá se však, že i ten je projevem pokrytectví. – 103. Radostní bratři – Frati Godenti, řehole založená v Bologni r. 1261. Chtěli být „radostní“ v sebeobětování, v dobrých skutcích, v projevech víry, jedním z jejich cílů bylo také urovnávat spory; z „radostných“ bratří se brzy stali bratři „veselí“, žijící světským způsobem. Do řehole patřili také Catalano z boloňské guelfské rodiny Malavolti a Loderingo z boloňské ghibellinské rodiny Andal; v r. 1266 je Florentňané pozvali do Florencie, aby utvořili koaliční vládu, která by urovnala florentské spory (jejich rozdílná politická orientace měla být zárukou spravedlnosti), radostní bratři však na úlohu nestačili, a kromě toho potají podporovali florentské guelfy. Ve městě vypukly nové bouře, na které doplatila zvláště florentská rodina Ubertinů, jejichž domy na místě zvaném Gardingo (nedaleko Palazzo Vecchio) byly vypáleny a srovnány se zemí. – 111. Kaifáš, židovský velekněz, který zastával názor, že je třeba Ježíše obětovat, třebas by byl nevinný, a zachránit tak celý národ. Sám je teď ukřižován. – 121. Jeho tchán – židovský velekněz Annáš. – 140–141. Dábel v předešlém žlebu tvrdil, že mostní pásy zůstaly neporušené. – 142. Radostný bratr pokrytecky cituje názory Bologňanů a Vergilius, rozhněván jeho pokrytectvím, odchází.

ZPĚV DVACÁTÝ ČTVRTÝ

1. Období mladičkého roku mezi 21. lednem a 21. únorem, kdy Slunce je ve znamení Vodnáře. – 85–87. Údaje o víceméně vybájených afrických hadech převzal Dante z Lukiánovy Pharsalie. – 93. Otočník – v originále elitropia, latinsky heliotropium; komentáře říkají, že jde o rostlinu, jíž se přisuzovala moc učinit neviditelným toho, kdo znal zaříkávací formuli, nebo také o kámen (druh smaragdu s červenými tečkami, viz

Dekameron, VIII, 3). – 125. Vanni Fucci de' Lazzari z Pistoje – pistojský černý guelf, který se dopustil násilností a vražd. R. 1293 skupina zlodějů odcizila z pistojského dómu relikvie a chrámové nádoby a z krádeže byl obviněn Rampino di Rannuccio Foresi, pravda však vyšla najevo a notář Vanni della Monna, Fucciho spoluviník, byl oběšen (1296); vina Fucciho byla shledána až po jeho smrti, zemřel před březnem či dubnem 1300. – 143. V květnu 1301 přišli v Pistoji k moci bílí guelfové, ve Florencii se dostali k moci guelfové černí a bílí guelfové museli opustit město; bleskem rozumí Vanni Fucci markýze Moroella Malaspinu, pána ve Val di Magra, který má porazit Bílé na „Picenském poli“ (Dante mylně vztahuje Salustiův výraz „Ager Picenus“ na Pistoju, a ne na Picenum); bílí guelfové skutečně podlehli svým protivníkům v l. 1305–1306.

ZPĚV DVACÁTÝ PÁTÝ

10. Na Pistoju Dante zvláště nevraží jako na město, které přispělo k rozpolcení italských měst; podle středověké tradice byli zakladateli Pistoje spiklenci proti římské republice, vedení Luciem Sergiem Catilinou. – 15. Z thébských hradeb spadl Capaneus (Peklo, XIV, 46). – 19. Maremma na pobřeží Toskánska – za Dantových časů kraj plný hadů. – 25. Cacus – podle mytologie krvelačný obr, syn Vulkánův, bydlící v jeskyni ve skále Aventina (nad Tiberou v jihozápadní části Říma), který ukradl Herkulovi několik kusů dobytka; jako lstivý zloděj se dostal až k sobě rovným, dál než jeho bratři, podle Danta kentauři, kteří jsou strážci prvního pásma sedmého kruhu (Peklo, XII, 55). – 43. Cianfa Donati – o něm, stejně jako o ostatních zlodějích, mnoho nevíme; Cianfa se vzápětí objeví jako šestinohý had. – 68. Agnelo (Agnolo) – Agnello Bruneleschi, zastával významnou funkci v městské florentské správě. – 82. Černý hádek – Francesco Cavalcanti, jak vyplývá z verše 151: zabili ho obyvatelé obce Gaville, jeho příbuzní se pomstili mnoha vraždami, takže Gavillaniové mají čeho litovat. – 94. Lucanus (Pfarsalia, 761) vypravuje o dvou vojácích uštknutých v Lybijské poušti; Nassidius opuchl, až na něm praskl pancíř, Sabellus prý shořel na popel. – 97. O Cadmovi a Arethuse vypráví Ovidius v *Metamorfózách* (IV, 563 d.). – 141. Buoso – Florentán z rodiny Abati. – 148. Puccio, řečený sciancato, vykloubený z kyčlí, kulhavý, chromý, z rodiny Caligai. – 150. O Francescovi Cavalcantim viz poznámku k verši 82.

9. Prato – buď město Prato, ležící nedaleko Florencie, jíž bylo poddáno (6. 4. 1309 Florentňané tvrdě potlačili jeho vzpouru); nebo kardinál Nicolo degli Alberti da Prato, který se r. 1304 na popud papeže Benedikta XI. pokusil uklidnit politické sváry ve Florencii a přál jí všechno zlé, když se mu to nepodařilo. – 21–22. „A krotím ducha víc než kdykoli, aby bez ctnosti nikam nešel sám...“ – Dante se blíží k osmému žlebu, kde jsou tres-tány bytosti inteligentní, ale nevedené „ctností“, ti, kdo spojili důvtip se lstí: Dante napomíná svého ducha, aby se měl na pozor. – 26. V letních dnech, kdy je nejdelší den. – 33. Biblický prorok Eliseus – Eliš (Druhá Král. 2, 23–24) prokrel děti z města Bételu, že se pošklebovaly jeho pleši, objevily se dvě medvědice a roztrhaly dvaatřicet dětí; Eliš byl svědkem, jak prorok Elijáš vyjel do nebe na „ohnivém voze“. – 53. Eteoklés a Polyneikés – bratři, kteří se navzájem zabili v boji o thébský trůn; když jejich těla položili na hranici, i oheň se rozdvojl na znamení jejich nesmiřitelné nenávisti. – 55–63. Ulysses (Odysseus) a Diomédés – řečtí králové, jimž jsou připisovány lsti a úskoky v době trójské války: úskok s dřevěným koněm, který způsobil pád Tróje a stal se tak „bránou“, jíž unikl Aeneas, zakladatel Říma; Achillova smrt – Achilleus se skrýval v ženských šatech na dvoře skytského krále Lykoméda a miloval jeho dceru Déidameiu, Odysseus ho lstí – pomocí vojenské trubky, meče a štítu – přiměl, aby se prozradil a odešel do války, v níž potom padl; krádež tzv. Palladia, sochy bohyně Pallady Athény, která byla pro Trójaný zárukou nedobytnosti města. – 79–84. Mnohem pravděpodobnější než mínění jiných dantologů je výklad Jozefa Felixe: Dante nemíní řeckého Odyssea heroizovat a Vergilius prosebný tón jen předstírá, když oslovuje „pyšné“ Řeky; potom je i smysl Odysseova vyprávění (v. 91–142) jiný, než by se na pohled zdálo: Dante v Odysseově „cestě za poznáním“ vidí jen projev titánské pýchy; nasvědčuje tomu i rozpor v Odysseově řeči – Odysseus vyjíždí za poznáním světa a lidí, a přitom vyzývá námořníky k plavbě „tam, kde už nejsou lidi“, na druhou stranu zeměkoule, která platila za „říši záhrobní“, tj. Odysseovi jde o to proniknout pod falešnou záminkou „ctností“ do „tajemství božích“, do hlubin života a smrti, a proto je potrestán smrtí a věčným plamenem (viz komentář Jozefa Felixe k slovenskému překladu Pekla). – 91. Kirké – čarodějnice, která proměňovala lidi ve zvířata a u níž v Gaetě musel Odysseus zůstat přes rok. Jméno Gaeta vytvo-

řil po Odysseově odchodu Aeneas podle své pěstounky Caiety. – 103–111. Odysseus se plaví mezi Španělskem a Afrikou směrem k Gibraltarské úžině, kde Héraklés postavil sloupy s nápisem „Non plus ultra“ – Už ne dále! Byla to mez antického světa. – 133. Veliká hora – Hora očistcová, která se podle Danta tyčila na druhé straně Země, na opačné straně než Jeruzalém. – 141. Jiný – Bůh.

ZPĚV DVACÁTÝ SEDMÝ

7 – 12. Sicilský býk – podle starověké legendy postavil Athénan Perillos pro tyrana z Agrigenta měděného býka, v němž měl být upalován člověk a vydávat při tom zvířecí skřeky: tyran prý vyzkoušel býka na jeho tvůrci. – 19 – 30. Guido da Montefeltro – slavný válečník 13. století, ghibellin, který několikrát porazil guelfy a papeže, několikrát se rozešel s církví (byl i exkomunikován) a znovu se do ní vrátil, r. 1296 vstoupil do františkánského řádu, zemřel r. 1298 v klášteře v Assisi. – 38. „Byl klid napohled“ – na jaře 1300 byl v Romagni ještě mír. – 40–42. V Ravenně vládli od r. 1270 páni z Polenty, kteří měli ve znaku orla, r. 1300 Guido (otec Francesky da Rimini) připojil k Ravenně Cervii. – 43–45. Město Forlì – ghibellinská tvrz, kterou v l. 1281–1283 obléhali guelfové spolu s francouzskými oddíly; velitelem města byl Guido da Montefeltro, v r. 1282 zaútočil z opevnění a pobil francouzskou jízdu; před r. 1300 se ve městě ujal vlády rod Ordelaffiů, který měl ve znaku zeleného lva ve zlatém poli. – 46–48. Buldok a psík – Malatesta da Verucchio a jeho syn Malatestino, krutí vládci města Rimini (slovní hříčka: Mastini místo Malatestini – „hafani“?), zavraždili ve vězení ghibellinského vůdce Montagnu dei Parcitadi. – 49–51. Ve Faenze na řece Lamone a v Imole na Santernu vládl r. 1300 Maghinardo Pagani da Susinana, jenž měl ve znaku modrého lva v bílém poli. – 52–54. Cesena na Saviu. – 70. Papež Bonifác VIII. – 85–86. Papež Bonifác VIII. vedl r. 1297 válku s rodinou Colonnů, která měla paláce poblíž římského Laterana. – 89–90. Bonifác bojoval s „dobrymi“ křesťany, ne s těmi, kteří ze zjištěných důvodů pomáhali dobývat Turkům Akru v Sýrii, poslední útočiště křižáků. – 94–95. Papež Silvestr (314–335) se skrýval před pronásledováním severně od Říma, na hoře Soracte; císaře Konstantina stíženého malomocenstvím, který ho dal vyhledat, Silvestr podle legendy pokřtil a vyléčil. – 102. Bonifác VIII. zprošťuje Guida předem hříchů, poradí-li mu, jak porazit město Palestrinu, v níž se Colonnové bránili půl-

druhého roku. – 110. Bonifác slíbil Colonnům beztrestnost, vrácení majetku a hodností; když se mu vzdali, sliby nedodržel a Palestrinu dal rozbořit (1298). – 123. Ďábel ovládá logiku jako bakalář boloňské univerzity.

ZPĚV DVACÁTÝ OSMÝ

8 – 21. Kdyby se sešli všichni mrtví a ranění z bojů v jižní Itálii (Apulii), nevyrovnalo by se to hrůzám devátého žlebu. Dante má na mysli: 1. válku Římanů se Samnity nebo Aeneovu válku v Latiu; 2. druhou punskou válku (218–202 před Kr.) – podle Tita Livia vojáci kartaginského vojevůdce Hanibala nasbírali na bojišti na měřici prstenů po padlých Římanech (Trójanech – Dante odvozuje Římany od nich); 3. války s Normany, kteří vpadli do jižní Itálie pod vedením Roberta Guiscarda v 11. století; 4. válku neapolského krále Manfreda s Karlem I. z Anjou – apulští baroni zradili a dopomohli Karlovi k vítězství. 23. Mohamed – rozřátý v polovici, zakladatel islámu (560–633); Dante věří verzi, podle níž byl Mohamed původně křesťanem, kardinálem, a založil nové náboženství, protože se nestal papežem. – 32. Ali Ebn Ali Talid (597–660) – Mohamedův zeť a nástupce. – 56. Fra Dolcin – Dolcino Tornielli z Navarry, hlava tzv. Apoštolských bratří, radikální sekty hlásající návrat k prvotní církvi, společenství majetku a žen a zrušení církevní hierarchie; papež Klement V. vyhlásil proti ní křížovou výpravu, kterou vedl navarrský biskup, přívrženci sekty byli obleženi v horách Monte Rebello u Vercelli a hladem a velkým množstvím napadlého sněhu, který znemožnil zásobování, byli přinuceni vzdát se; 2. 7. 1307 byl fra Dolcin upálen v Navarre. – 73. Pier da Medicina – neví se dobře, kdo byl ten rozséváč ruznic mezi Marcabò a Vercelli. – 76–90. O činu ukrutného pána Rimini, jednookého Malatestiny Malatesty, není z kronik nic známo, snad Dante vkládá výrok do úst rozkolníka Piera da Medicina proto, aby naznačil, že rozsévá nesváry i v pekle. – 96–102. Římský tribun lidu Gaius Curio – po vyhnání z Říma šel za budoucím císařem Caesarem do Rimini a navedl ho, aby překročil Rubicon. – 103–111. Mosca dei Lambertini – naváděl k vraždě, jejíž obětí se r. 1215 stal Buondelmonte dei Buondelmonti a která prý dala podnět k občanské válce ve Florencii (Dante se na jeho osud ptal Ciacca – Peklo, VI, 80). – 134–135. Bertran de Born – slavný provensálský trubadúr († před r. 1215) – znesvářil prý anglického krále Jindřicha III. s otcem Jindřichem II. – 137. Achitofel – podle

Druhé knihy Samuelovy 15–17 rádce krále Davida a potom jeho syna Absolóna (Abšalóma). – 141. Zdroj mozku – mícha.

ZPĚV DVACÁTÝ DEVÁTÝ

10. Měsíc je v nadiru pod jižní částí zeměkoule, tj. nad Horou očišcovou. – 12. Čas se chýlí ke konci – básníci jsou na cestě asi osmnáct hodin, přičemž cesta má trvat čtyřiaadvacet hodin, skončit má za soumraku. – Geri del Bello – bratranec Dantova otce, žil ještě r. 1276, byl svárlivý, zabil ho člen florentské rodiny Sacchettiů. Geri se na svou rodinu zlobí, že nesáhli ke krevní mstě. – 28–29. Hautefort – Bertran de Born, viz předěšlý zpěv. – 46–49. Valdichiana (Val di Chiana) – kraj v Toskánsku v údolí řeky Chiany, ve kterém bylo za Danta mnoho malých špitálů pro poutníky a nemocné; pověstná svou nezdравostí byla Maremma (viz Peklo, XIII, 8) a Sardinie. – 58–66. Aigina – ostrov nedaleko Athén, do nymfy Aiginy se zamiloval Zeus a jeho žena Héra za to seslala na ostrov mor, při němž zahynuli všichni kromě nymfy Aiginy a Diova syna Aiaka. Na Aiakovu žádost Zeus ostrov znovu zalidnil, noví lidé se vylihli z mravenčích vajíček (Myrmidoni), jak čteme v Ovidiových Proměnách, VII, 523–600. – 88. Latinec – Ital. – 109–117. Arezzan Griffolino – alchymista a penězokaz. Albero ze Sieny (snad syn sienského biskupa) ho obvinil z kacírství a čarodějnickví u sienského inkvizitora a Griffolino byl upálen. – 124–139. Capocchio – snad Dantův spolužák, později penězokaz, který uměl imitovat lidi. – Stricca – asi Stricca di Giovanni Salimbeni (boloňský podesta v l. 1275 a 1286), marnotratník, „vyhazoval málo poměrně“ je míněno ironicky; Niccolò dei Salimbeni, Striccův bratr; všichni spolu s Cacciem d’Ascian a Abbagliatem (přezdívka Bartolomea dei Folcacchieri, který přišel na to, že lze vymyslet další daně) byli členy „družiny marnotratníků“ (Brigata spendereccia), do níž patřilo dvanáct mladíků ze sienské „zlaté mládeže“.

ZPĚV TŘICÁTÝ

1–12. Juno (Héra) potrestala „thébskou krev“ za to, že její muž Jupiter (Zeus) udržoval poměr se Semelou, dcerou thébského krále Kadma; jejímu hněvu padla za oběť Semelé, a také syn Semeliny sestry Atheón, druhá Semelina sestra Ínó i její manžel, thébský král Athanás (Ovidius, Proměny, IV, 512–562). – 12–21. Po dobytí Tróje Řekové odvedli do zajetí Priamovu manželku Hekubu (Hekabu), na Achillově hrobě obětovali její

dceru Polyxenu a thrácký král Polyméstór zabil jejího syna Polydóra (Ovidius, Proměny, XIII, 545–575). – 29. Capocchio – viz předešlý zpěv. – 31. Arezzan – viz předešlý zpěv. – 32. Gianni Schicchi – Florentán, který se na žádost Simona de' Donati přestrojil za jeho právě zemřelého strýce Buosa di Vinciguerra a nadiktoval závěť ve prospěch Simona, přičemž sobě odkázal nejlepší mulu ze stáda. – 37. Myrrha – dcera kyperského krále Kinyra, která se zamilovala do vlastního otce a v přestrojení se mu oddala, byla proměněna v myrrhu (Proměny, X, 298–502). – 62. Mistr Adam – magister Adam de Anglia nebo Adam Anglicus, na popud hrabat Guidiů da Modigliana, pánů hradu Romeny v Casentině,razil falešné florentské florény s obrazem Jana Křtitele; byl upálen patrně r. 1281. – 78. Branda – buď pramen Branda v Sieně, nebo jiný, který kdysi vytékal pod hradbami Romeny. – 79. „Je tu už jeden...“ – Guido – zemřel r. 1292. – 97. Putifarova žena naržkla křivě Josefa (Pryní kniha Mojžíšova – Genesis, 39, 7–18). – 98. Sinón – Istivý Řek, který přemluvil Trójaný, aby vtáhli do města dřevěného koně. – 109–110. Na hranici se vstupovalo se svázanýma rukama.

ZPĚV TRICÁTÝ PRVNÍ

4–6. Achilleus zdědil po otci Péleovi kopí, jehož dotekem se zaceľovaly rány, které toto kopí způsobilo. – 16–18. Mauři (Saracéni) porazili r. 178 v pyrenejském průsmyku Roncevaux zadní voj („svatého“ – to jest proti nevěrcům bojujícího) vojska Karla Velikého, jemuž velel synovec Karla Velikého Roland: Roland, už pozdě, zatroubil na roh tak silně, že mu pukly žíly na krku (Píseň o Rolandovi). – 41. Montereggione – hrad severozápadně od Sieny, s okrouhlým půdorysem, na jehož obvodě čnělo čtrnáct věží. – 44–45. Giganti, titáni, se vzbouřili proti Jupiterovi (Diovi), ve flegerském údolí v Thessalii (v sev. Řecku) nakupili na sebe kopce a pokusili se dobýt Olymp, bohové se však ubránili a Jupiter titány posrážel bleskem. – 58. Bronzová piniová šiška – kdysi na nádvoří Svatopetrského chrámu, dnes na jednom z vatikánských nádvoří; dříve snad byla delší, asi čtyřmetrová. – 64. Frísové – obyvatelé Fríska v sev. Holandsku, byli pověstní svou výškou. – 65–66. Od krku k pasu měřili obři „přes třicet pídí“ (píď – 24 cm); mezi jinými také Galileo Galilei vypočítával podle tohoto údaje výšku obrů a došel k tomu, že měřili 20–25 metrů. – 67. Raphel mai amech zabi aalmi – nesrozumitelná slova (hebrejského, starobaby-

lónského základu?) obra Nemroda, biblického zakladatele babylónské říše, který dal podnět ke stavbě babylónské věže; „aalmi“ místo „almi“ přepisujeme z rytmického důvodu podle Momigliana a Cassella podobně jako ve slov. překladu. – 94. Efialtés – syn Giganta Alóea a Ífimedie. – 98. Briareós – syn Poseidóna, který měl sto rukou a padesát hlav. – 100. Anteus (Antaios) – syn Poseidóna a bohyně Gáie; zabil ho Héraklés, když ho odtrhl od země, která Antaiovi stále dodávala sílu, není spoutaný a mluví, nejméně se provinil titanismem. – 114. Pět německých loktů – podle starých komentátorů třicet pídí. – 115–120. Anteus (Antaios) bydlel v jeskyni v údolí řeky Bagradas v Africe, kde římský vojevůdce Scipio r. 202 př. Kr. porazil Hannibala; podle Lucana se Anteus v Africe živil lvy; ve Vergiliově slavnostním oslovení je skrytá ironie. – 122. Kokyt – řeka tvořící zamrzlé jezero na dně pekla. – 136. Garisenda – šikmá věž v Bologni.

ZPĚV TŘICÁTÝ DRUHÝ

10–11. Dante vzývá Múzy (ty dámy), že pomohly Amfiónovi opevňovat Théby: když hrál na lyru, inspirovaly ho tak, že kameny s vrchu Cytherónu se pohnuly a samy se složily v městské hradby. – 29. Tamberník – v orig. Tambernichchi, identifikace vrchu je nejistá, patrně hora Tambura (dříve Stamberlicche) v Apuánských Alpách. – 29. Pietrapana – dnešní Pania della Croce v Apuánských Alpách. – 55–60. Synové Alberta degli Alberti, Alessandro (guelf) a Napoleone (ghibellin) – patřilo jim mnoho hradů v údolí řeky Bizenzio, majetkové spory skončily dvojí bratrovraždou někdy v l. 1282–1286. – 61–62. Artuš (hrdina francouzského románu o Lancelotovi) zabil svého zrádného syna (či synovce) Mordreda; když vytáhl kopí z jeho rány, hrudí prosvítalo slunce. – 63. Vanni dei Cancellieri, zvaný Focaccio – současník Dantův, zavraždil bratrance. – 64–65. Sassol Nascheroni – zavraždil synka svého strýce, byl mučen ve Florencii (kutálen ulicemi v sudě probitém hřeby). – 67–68. Camicion de' Pazzi – zavraždil jakéhosi příbuzného, a aby umenšil svoji vinu, slibuje příchod jistého Carlina de' Pazzi, o němž je známo jen to, že r. 1302 – tj. dva roky po Dantově „cestě peklem“ – vydal za úplatek hrad Piantravigne florentským černým guelfům a zavinil smrt mnoha bílých guelfů, k nimž se hlásil i Dante. – 73. Antenora, druhé okružní dna, má jméno podle trójského zrádce Anténóra. – 81. V bitvě u Montaperti (3. 9. 1260) prý florentský zrádný guelf Bocca degli

Abati uťal ruku guelfskému praporečníkovi Jocopovi dei Pazzi a způsobil tím zmatek a nato drtivou porážku guelfů; Dante o jeho činu nabývá jistoty až v pekle. – 114–117. Buosa da Duera – v r. 1265 prý za peníze pustil průsmykem u Parmy vojsko Karla z Anjou. – 119.–120. Tesauro di Beccaria či Beccheria – papežský legát v Toskáně, který prý zradil florentské guelfy a byl popraven. – 121. Gianni de' Soldanieri – florentský ghibellin, který za revolty zradil vlastní stranu a postavil se do čela guelfů. – 122–123. Tebaldello dei Zambrasi – ghibellin z Faenzy, který zrádně vydal město boloňským guelfům (1280). – 125–126. Spodní zatracenec byl biskupem, hlava svrchního hříšníka tvoří biskupskou čapku. – 130–132. Týdeus – jeden ze sedmi králů, kteří obléhali Théby. Byl smrtelně zraněn thébským bojovníkem Melanippem, a když byl potom Melanippos zabit, dal si přinést uťatou soupeřovu hlavu a v hněvu se do ní zakouzl, aby z ní vysál mozek (Statius, Thebais, VIII, 732).

ZPĚV TRICÁTÝ TŘETÍ

1. Hrabě Ugolino della Gherardesca – hlava pisánských ghibellinů. Když v Toskáně přicházeli k moci guelfové, pokusil se v l. 1274–1275 se zetěm Ninem Viscontim o guelfský převrat v Pise, po nezdaru musel na čas do vyhnanství, ale když se později vrátil (za sílícího vlivu guelfů), získal v Pise velký vliv, stal se velitelem pisánského loďstva (1284) a svůj vliv si udržel i přes porážku Pisy ve válce s Janovem; když hrozilo nové nebezpečí ze strany Janova, který se spojil s Florencií a Luccou, postoupil Florencii a Luce některé pisánské hradby; když v Pise znovu zesílil vliv ghibellinské strany, podporované pisánským arcibiskupem Ruggierim degli Ubaldini (spojeným s mocnými rodinami Gualandi, Sismondi a Lanfranchi), Ugolino znovu přešel ke ghibellinům. Arcibiskup mu nevěřil, předstíral, že se s ním chce smířit, a když se Ugolino vrátil do Pisy, vyvolal proti němu lidové spiknutí (pod záminkou, že kdysi vydal pisánské hrady). Ugolino byl uvězněn spolu se syny Gaddem a Uguccionem a vnuky Ninem (zvaným Brigata) a Anselmucciem a po sedmi měsících věznění v pisánském Palazzo degli Anziani a potom ve věži Galandiů všichni v r. 1289 zahynuli hladem. Ruggieri byl arcibiskupem od r. 1278 a zemřel r. 1295. – 29. Vrch San Giuliano mezi Pisou a Luccou. – 32–33. Gualandi, Sismondi, Lanfranchi – mocné ghibellinské rody. – 75. „A spíš než bolest přemohl mne hlad“ – diskutovaný verš: ně-

kterí jej vykládají tak, že Ugolino přemožen hladem jedl maso svých dětí, jiní – a to je zřejmě pravděpodobnější výklad – vysvětlují, že Ugolina zabil spíše hlad, a ne (bohužel) bolest. – 82. Gorgona a Capraia – ostrovy nedaleko ústí Arna v Tyrhénském moři (patřily Pise). – 103. Dante cítí vítr zvířený Luciferovými křídly. – 105. Vznik větru se v Dantových časech vysvětloval jako pohyb par vyvolávaný slunečním teplem, a protože v pekle není slunce, nejsou tam tedy ani páry jako na zemi. – 118–119. Alberigo di Ugolino dei Manfredi – člen řehole tzv. Frati Godenti (Peklo, XXII, 103 – 108), vůdce guelfů ve Faenze, který dal v r. 1285 při hostině zavraždit dva příbuzné, přičemž pokynem k vraždě byla slova: „A teď ovoce!“; ovoce ze zahrady zla bratra Alberiga přešlo do italského přísloví. – 124. Ptolemaea, třetí okružní Kokytu, má jméno buď podle Ptolemaia, zetě nejvyššího kněze Šimona z rodiny Makkabejců, který r. 135 pozval tchána do jedné pevnůstky a dal ho i s jeho syny zavraždit (*Knihy Makkabejské*, I, XVI, 11–16), nebo podle egyptského krále Ptolemaia XIII., který dal r. 48 př. Kr. zavraždit Pompeia. – 126. Atrópos, jedna ze tří Sudiček, jež přestřihuje nit života, kterou druhé dvě spřádají. – 137. Branca d’Oria – janovský šlechtic, který dal v r. 1275 – nebo až 1290 – při hostině zavraždit tchána Michela Zancha (o něm Peklo, XXII, 88); Branca žil ještě r. 1325. – 155. Fráter Alberigo z Faenzy v Romagni.

ZPĚV TŘICÁTÝ ČTVRTÝ

1. „Korouhve krále pekla přicházejí“ – latinsky „Vexilla regis prodeunt Inferni“; první tři slova pocházejí z církevního hymnu Venantia Fortunata, básníka žijícího v 6. století, hymnu zpívaného o Velikonocích. – 18. Lucifer – byl nejkrásnější z andělů, než se vzbouřil proti Bohu. – 20. Dis – jméno Plútóna, mytologického vládce podsvětí. – 38–45. Tři Luciferovy tváře mají patrně symbolické barvy: červená značí nenávisť, žlutobílá nemohoucnost a černá nevědomost. – 65–67. Marcus Junius Brutus a Caius Cassius Longinus – vrahové Caesara, zakladatele římské říše, které stíhá stejný trest jako Jidáše, protože císař je podle Danta představitelem Boží moci na zemi. – 68. Přichází druhá noc od začátku cesty peklem, cesta tedy trvala čtyřiaadvacet hodin; nyní je Bílá sobota, 9. dubna 1300, asi šest hodin večer. – 93. Básníci minuli střed světa, ústřední bod zemské přitažlivosti. – 96. Slunce – na jižní polokouli – se vrací do poloviny „třetiny“ (terza), počítané podle tzv. kano-

nických hodiněk – je tedy asi půl osmé ráno. – 112–118. Podle středověkých představ je pevnina jenom na severní polokouli, zatímco jižní polokoule je pokryta mořem, až na ostrov s horou Očistcovou, která je protipólem Jeruzaléma (místa Kristova ukřižování). – 121–126. Lucifer byl podle Danta svržen z nebe klenoucího se nad Očistcem, padal tedy směrem od jižní polokoule, která byla dříve také souší, když ale viděla Luciferův pád, stáhla se před ním k severní polokouli a přikryla se mořem; sloj, kterou prolézají básníci, je prostor po zbytku země, která vytlačena tělem Luciferovým unikla na jižní polokouli a vytvořila horu Očistcovou. – 128. Patrně Léthé – teče k hoře Očistcové.

TU VYKROČIL A JÁ SE VYDAL ZA NÍM

Čtenáři, caro lector, vzácný čtenáři – ty, jež Dante na několika místech své Komédie, vybočiv z textu, takto oslovuje – překlad Pekla, jež dostáváš do rukou, vznikl z podnětu jedné zprvu nejasné, potom čím dál jasněji se vyhraňující touhy: proniknout do jednoho z prvních „nekonečných“ rukopisů naší doby, do světa začínajícího v bludišti temného lesa osamělosti, do jehož beznadějných hlubin zavádějí člověka pýcha, smyslnost, nenasytlost či jaké ještě choroby „moderní“ doby. Proniknout do toho jediným mocným tahem postupujícího rukopisu, do té radostné horolezecké dřiny – končící nebo spíše „jen“ donekonečna se otvírající pohledem na hvězdy, trojím kvalitativně odstupňovaným pohledem z míst jakoby stále bližších projekci lidského snu, místu sněné jednoty, srozumění, nahlédnutí do všeho, rozhovoru se vším, místu vysněného domova.

Dante je první novověká (do nového věku vedoucí), „moderní“ cesta domů peklem! Pravda, antika už znala cesty do podsvětí, cesty do hlubin podreality, ale to byly v případě Orfeově i Odysseově výlety. Orfeus ostatně Eurydiku z lůna tmy nevyvede, nevydrží, aby se neohlédl, Eurydika jde prý těsně v patách za ním, jen ohlédnout se po ní nesmí, jinak ji ztratí! Přitom se ani nechce věřit, že za ním opravdu šla, s takovým snem za zády se přece nedá počítat: a potom za těmi zády není, protože jsme se ohlédli, to až příliš zavání filmovým trikem ze světa fantómů a mýtů. Byla by tam, kdyby ses byl neohlédl! A tak ses tedy měl, nebo neměl ohlížet? Dante pošle Beatrici před sebou a hovoří s ní skze celý svět. Jde peklem za Beatricí, s čelem pozdvíženým k ní, ona – láska i poznání – je před ním a on k ní musí dojít přes celé peklo: poprvé je cesta peklem ne epizodou, ale jediným východiskem! Neprojít jím, zahynul bys v lese osamění, izolace, nedorozumění, byl bys vydán napospas všem šelmám nepřátelským vědění a lásce! Neprošel bys peklem, ale dostal by ses do pekla: Dante poprvé naznačuje toto dilema – buď začneš tvořit sám sebe, nebo zahyneš. „A on mne touto cestou vede domů,“ ukazuje Dante na Vergilia, dojat jako málokdy, když v sedmém kruhu narazí na milovaného Brunetta Latina, svého duchovního otce, trestaného mezi sodomity za to, že psal latinsky a opomíjel italštinu, řeč, na níž Dante „založil“ svou báseň nebo lépe svou cestu, celé své peklo, očiš-

tec i ráj, celý svůj život, jenž překročil polovinu – přičemž peklem, očistcem a snad i rájem svého zpoila odžitého života, svým dílem chudáka a psance – založil také naopak italštinu.

Povězme to hned: bez Danta by italština nebyla, čím je. A abychom vysvětlili pohnutku tohoto překladu: Dante-pramen se nám klade jako otázka v současnosti, nad každým současným italským básníkem se ptám: odkud pramení tvá řeč, je křtěna Dantem nebo Petrarckou? Vztahuji ho, já cizinec, k pramenům, právě tak jako doma nemohu necítit živý vztah k nepopsatelně živé řeči praotce Karla Hynka Máchy, rozlišovat, co vzklíčilo z jeho hořčičného semene, od toho, co rostlo ze semen jiných. Danta jsem zkrátka trochu kacířsky, třeba i navzdor dantologům a zasvěceným komentářům, vtáhl do své přítomné chvíle. Dante ke mně nemluvil tolik svým mýtem, svým příběhem (nebo spíše zprostředkovaným výkladem mýtu a příběhu) jako svou „hmotou jazyka“, svým peklem, očistcem a rájem jazykovým a chvílemi mně ani nepřišlo na mysl, že je ode mne vzdálen několik staletí! Bavil mne zkrátka do posledního řádku. Těšil jsem se na něho každý den od rozednění. Nebo: při té dřině jsme se ještě nádherně bavili, měli jsme z ní radost: a tohle říci nad básní šest set let „starou“, mít nad ní pocit rozhovoru, to snad je tak trochu i potvrzením radosti Danta samého. Teprve po dokončení Pekla jsem si přečetl řádky básníka Osipa Mandelštama, jeho nadšenou Rozpravu o Dantovi (rozpravu o jeho radosti z Danta), kterou Mandelštam spíše volá (*così gridai colla faccia levata*) než sepisuje, volá s tváří pozdviženou: pro něho je Dante – rozprava je napsána v třicátých letech sovětského pekla – pravým zjevením, sotva se mu italský text dostane do rukou, řekne, že Dante „je to hlavní“, čtení je pro něho opravdovým formujícím procesem, cítí Danta jako básnickou bytost přítomnou. „Číst Dantovy zpěvy a nespojovat si je se současností je nemyslitelné. Proto byly přece napsány. Jsou to střely vyslané k ulovení budoucnosti, volají po komentáři ve futuro.“ A dále: „My jsme experimentální tance Dantovy Komédie pohřbili pod nánosem bohoslovecké terminologie, školometské gramatiky a alegorického ignorantství a přičísli jsme Danta k obrazu mrtvé vědy, zatímco jeho teologie byla zdrojem dynamiky.“

Jistě: Mandelštamův život je ohrožen a nahlíží Danta skrze svou krutou současnost. Když Gogol psal Mrtvé duše – zamýšlené jako první díl trilogie inspirované Božskou komedií –, jeho „peklo“ mrtvých duší mělo ještě daleko ke stalinským gu-

lagům. Ale Mandelštamovo vzrušení básní zároveň potvrzovalo: Dante se dá nejprve jenom číst a teprve potom vykládat, je to člověk, který na křižovatce lidských dějin (i dějin své vlasti a svého srdce) přijímá úkol své nesnadné ryzosti. A to, co promlouvá z jeho lexika, z jeho skladby, z podivuhodné verzifikace, z rytmu tak nepravidelně, rozkolísaně citlivého, že zachytí na prahu rodícího se jazyka na přelomu 13. a 14. století každé zajíknutí, zavzlyknutí, výkřik děsu, zašeptání naděje – z celé té básnické hmoty v pohybu nemluví řemeslo, ale úkol cesty, jíž se Dante nemůže zhostit, i kdyby chtěl. A o tom, jedině o tom, po celou báseň, po celý čas básně s námi hovoří: o ryzosti a o možnosti nebo nemožnosti útěku od ní, o tom, co se stane s časem na útěku a na cestě vstříc, o tom, kdy a za jakých podmínek je báseň vůbec možná, kdy ji lze založit a kdy lze založit něco básní. Všecky alegorické výklady odvádějí pozornost víceméně stranou, zbavují četbu pravé radosti. Navíc zbavují Danta pozemskosti a odvracejí pozornost od každodennosti jeho konání, tak zřetelné na tak obrovské básni o čtrnácti tisících veršů, zbavují Danta přítomnosti, kterou neúnavně rytmuje svým přerývavým dechem.

Oč jde v té básni, komentujeme-li ji alegorickým výkladem? Člověk, který dosáhl poloviny svého života, zabloudil v lese, v němž je tak trpko, že jen smrt je trpčí: chce se vydat cestou nahoru, ale napadnou jej tři šelmy, pardál-smyslnost, lev-pýcha, vlčice-nenasytlost, a přimějí ho, aby se dal na úprk: když se užuž řítí ze srázu, narazí na svého zachránce, jímž je Vergilius – antické vědění (milovaný básník, „pramenitá studna, z níž rozlévá se řeka v jazyku“, autor Aeneidy, v níž Aeneas mimo jiné také sestoupil do podsvětí); Vergilia vyslala Beatrice – moudrost posvěcená, moudrost-láska. Ona sama nemůže jít Dantovi naproti do hmotného, trojrozměrného světa pekla a očištění, tam může jenom Vergilius, který je doma v pekelném předpokoji, v limbu, vyhrazeném pro zasloužilé, ctihodné muže a ženy antiky, jejichž jedinou „vinou“ je, že se narodili před příchodem Kristovým. Beatrice může Danta provázet až od prahu ráje – prý na pohled méně „plastického“, plošnějšího – ano: od „ráje“, který je v představách Danta blíže jasu, hudbě, čirému jazyku, spíše dvojrozměrný, kde už místo pojmenování „mé verše“, „mé rýmy“ padají odkazy na „mé papíry“ (le mie carte), kde s představou ráje padne výrok: *trasmunar per verba*, to jest přesáhnout lidství – slovy, skrze slova, tvorbou v lidském nástroji dorozumění. Člověk tedy za-

chycený na šikmé ploše v poslední chvíli, člověk na vrcholu svých sil, který se opírá o starověkou moudrost a spěchá za filosofií lásky, do lůna pravdy, poznání, nikdy nekončící harmonie. Tohoto výkladu se chopí středověký vzdělaný svět, třebaže už prostý současník Dantův je nakloněn pojímat příběh doslovně – ukazuje si na Danta na ulici, okukuje ho, má-li ožehlé vlasy, šeptá: „To je ten, co byl v pekle.“ Takový údiv má blíže k poezii než její výklady! Ale už jeden z prvních vykladačů Dantových, vzdělaný Boccaccio, přibližně o dvě generace mladší než Dante, třebaže je Dantovým obdivovatelem, naprosto nechápe, co mají na Dantovi dělat roušky alegorií, mytologií, platonismu. „Mysticismus, platonismus, scholastika, celý dantovský svět,“ jak říká De Sanctis, „nemá pro něj smyslu.“ A dále: „S týmiž formami a s týmž rozvrhem, jako měl Dante, Boccaccio dokáže dojít k pojmu života přesně opačného: k oslavení těla, v němž je spočinutí a mír.“ Ale mýlí se Boccaccio tak zásadně, mluví-li k němu spíše Dante než „dantovský svět“? Mýlí se ti, kdo cítí, že se Dante vskutku ožehl v pekle? Je snad Dantův ráj něčím jiným než slastí pozemšťana, který se k svému „ráji“ dopravovává na zemi tou nádhernou dřinou nad nějakými čtrnácti tisíci verši? Vždyť se k tomu ráji uchýlí, teprve až se rozloučí s Beatricí, která mu v poslední chvíli napravila hlavu a dala jej v několika dnech provést těmi etapami bytí: teprve potom sedá ke stolu, k nesčetným stolům, ke kouskovaným chvílím klidu a soustředění, jak ho ženou z místa na místo vyhladovělého, po cizích schodech nahoru a dolů, vyobcovaného z nejdražší Florencie, ze sladkého domova na Arnu, odmítajícího se pokořit, přijmout pokořující „odpuštění“ z rukou svých mocných florentských nepřátel? A nemá přesto fyzicky blíže k ráji, třebaže jej dělá na koleni? Dantova slast – cítíme to z každého verše – je slastí zakoušenou na zemi!

Při výkladech všeho druhu by bylo, myslím, třeba dát pozor na Dantovu autostylizaci. Dante – Vergilius – Beatrice, pobyt v pekle, očistci, ráji: závislost postav na sobě, souvztažnost jednotlivých pobytů nemusí být vždycky taková, jak ji Dante naznačuje. Mandelštam má ve své Rozpravě jeden výborný postřeh. Dante je chudák, říká, všimněte si, že se od začátku do konce Komédie neumí chovat, neví, jak si má stoupnout, co říct! Opravdu: hned se cítí zahanben, že se vyptával víc, než měl, že se ohlédl za příbuzným, že naslouchal s přílišným zaujetím pekelné pouliční hádce, až se zapomněl, v jaké je vzácné

společnosti, jindy jej Mistr přísně okřikne: Che fai? Co to děláš, prosím tě?! A on pak za ním tiše zahanbeně šlape, neodvází se špitnout, až mu konečně pan učitel, který umí číst i myšlenečky v hlavách školáčků, řekne: Tak už dost, zastyděl ses a to stačí. Tu a tam ho Mistr pochválí: Dobře se ptáš! To byla otázka svědčící o zaujetí a ctnosti! Jindy jej vezme mezi své básnické přátele, zastaví se na kus řeči s Homérem, Horatiem, Ovidiem, a když s nimi Vergilius prohodí pár slov, která zřejmě nebyla pro něho – básníčka, nadějného, ale přece jen teprve začínajícího –, básniční veteráni Dantovi kolegiálně pokynou, pozdraví jej „přátelskými gesty“: „Mistr byl rád,“ povzdychne si blaženě žáček. Patří sem i Dantova nešikovnost, ujíždějí mu nohy, klouže, tu a tam ho musí Vergilius postrčit zezadu, občas ho musí popadnout a přenést, Dante má pořád strach, že někam spadne, že dostane závrať, je prachšpatně připraven – fyzicky vybaven na tu horolezeckou túru do samého středu Země, na čtyřiaadvacetihodinový sestup takřka bez odpočinku, nebo jen s jediným kratičkým aklimatizačním odдыхem za balvanem, než si nos zvykne na obzvlášť hustý smrad pekelné žumpy, do níž stékají lejna a splašky světa, samozřejmě i tady bohatě zužitkované jako přítoky do pekelného koupaliště. Prošťáček, rozpačitý žáček, nešika! Je to průhledná stylizace! Člověk, který se má proplazit celým peklem a očištěm a dostat se do ráje, o němž starověk nemá tušení, do něhož učitel Vergilius nesmí, člověk, který si tu cestu vybral jako jediné možnou – jak jinak by se chtěl z té pekelné šlamastiky dostat než směrem vpřed, dál a dál, třeba po bříše průlezem vedoucím ke hvězdám? – ten člověk ze sebe dělá nemehlo. Proč? Aby nezarmoutil Vergilia? Aby ho neurazil a necítil se v pekle tak sám? Ach, pekelná samota Dantova, tak laskavě, plaše a žákovsky nazývaná Vergilius! Pro tuhle tvou žákovskou jasnozřivou, až do ráje prohlédající autostylizaci jsem si tě zamiloval. Che fai? Co děláš? Ty se takhle dáš – dáš, ne necháš – okřiknout! Ty vidíš dál než on, až do našich dnů, a kráčíš plaše za ním, aniž tušíš, že víš víc než on, ty, prozíravý žák nové doby – aniž tušíš, že vedeš ty jej! Že sis jej vytvořil svou láskou – ale co je to láska? – svým nezbytím, že jej posíláš před sebou! Vždyť jen ti, které posíláme před sebou, jdou s námi.

Po zdolání několika bravurních sestupů s tím „nešikou“ Dantem, po absolvování několika zpěvů, po sestupu, při němž jedna noha, když druhá pevně sedí v škvíře, šátrá po opoře, není pochyb: Dante kráčí bezpečně a Vergiliovi dává přednost.

Jako by mluvil sám se sebou, se svou láskou, se svou záchranou, kterou pro sebe vymyslel, aby se jeho samota stala úplnější, celistvější, aby se stala rozhovorem: ale kráčí jí na své riziko, za cílem, který je jenom jeho, a ne cílem Vergilia, který jej musí stejně u jistého mezníku opustit. Vergilia prý poslala Beatrice. Kdo je to? Dívka, kterou Dante zahlédl dvakrát v životě, poprvé devítiletý, podruhé osmnáctiletý, nikdy s ní nepromluvil, ani za ruku ji nevzal, napsal pro ni románek Nový život, pravda, píše jí v duchu vlastně pořád, té čtenářce, která vlastně čte okamžitě všecko, co Dante napíše, té osmileté dívence, která se mezitím vdala a zemřela, zatímco Dante se oženil a přivedl na svět čtyři děti. Beatrice! Samo světlo, sama hudba, sama dvojrozměrnost, tenká jak list papíru, le mie carte. Nekonečná jako ráj! To ona, když jsme na hranici zralosti, na hranici neklidu a otázky, zda jsme nežili neplodně a marně, to ona nám podává pomocnou ruku, ruku svého nevinného dětství, které zatím dožrálo k jasnozřivému pohledu, dětství samo, sama nevinnost, sama nesmírnost našich dětských lásek, které se vyrovnají jenom lásce k dítěti, k líbeznému nevinnému vesmíru s blankytem očí. Dante a Beatrice! Dante a jeho blankyt! Blankytná naděje dětství uložená v paměti, v mysli, která je podle Danta bezpečnou uchovávatelkou pravdy. Beatrice neboli Blažená! Proto ty dohady, zda vůbec existovala. Šlo opravdu o dceru měšřana Folca Portinariho? Nebo o sen vydolovaný z paměti? Nebo Beatrice propůjčila své jméno a tvář lásce uvádějící do pohybu?

Životopisec Dantův Bruni d'Arezzo (1369–1443) se o Beatrici slovem nezmiňuje, chce si „více všimnout věcí úctyhodných“, dokonce vytýká Boccacciovi, že „život a mravy tak vznešeného básníka“ popsal jako v milostném románku, „kde je plno zamilovanosti, vzdechů a horoucích slz, jako by člověk přicházel na svět jen proto, aby prožil těch deset dnů lásky, kdy si zamilované paní a lehkomyšní mladíci vyprávěli oněch sto příběhů“, a předhazuje Boccacciovi, že nafoukne každou milostnou zápletku, protože má „žhavou účast na těch milostných historiích“. On nechce jako Boccaccio vzpomínat „na věci vedlejší“ a zamlčovat „závažné“. Slovem se nezmíní o Beatrici, ať živé nebo proměněné v stálici Dantova nebe. S nikým živým nespojuje tu, která je ve spojení s těmi nejvyššími nebeskými místy. Boccaccio, pravda, hovoří o živé Beatrici, o tom „andílkovi“, který Dantovi popletl hlavu, ale ta Beatrice má k zduchovnělé podobě tak daleko, že to Bruna d'Arezzo popudilo až

k mlčení. (Světský portrét Beatrice je také důkazem Boccacciova zesvětštění a jeho ráje: jedině ten z Danta vyčetl.) Boccaccio se takhle krásně zaplétá: „Nikdo neví, v kterou hodinu to bylo“ (když chlapec Dante spatřil na slavnosti Beatrici); „ale ať již to způsobil soulad jejího zevnějšku s jejími mravy, či zvláštní vliv nebe, nebo snad, jak víme ze zkušenosti při slavnostech, tu zapůsobila sladkost hudby, všeobecná radostná nálada, lahodná jídla a vína, která i mysl zralých mužů, natož mysl tak mladičkou obměkčí, že snadno podlehne něčemu krásnému, jisté je, že se Dante již v tomto útlém věku stal nejhroliivějším služebníkem lásky.“ Boccaccio jako by hovořil o Antibeatrici. A pak tomu nasadí korunu: „Ta láska byla velmi počestná, takže se nikdy pohledem, slovem ani posunkem u milence ani milovaného objektu neprojevila ani sebemenší smyslná choutka. To je věc velmi podivuhodná v dnešním světě, z něhož vyprchalo všechno čestné potěšení a jenž uvykl tomu, že se svým chtíčem zmocní osoby, jež se mu zalíbila, ještě dříve, než může dospět k tomu, aby ji miloval, takže je úplným divem a velmi vzácným jevem, miluje-li někdo jinak!“ A konečně Boccaccio dodává: tak mocná láska Dantovi bránila nejen v jídle, spánku a odpočinku – ale škodila i „jeho posvátným studiím a jeho duchu“! Byla prý na překážku, třebaže se mnozí domnívají, že právě ona byla pohnutkou všeho, a dokládají to verši napsanými florentským nářečím!

Nevím, které ze dvou svědectví mluví proti Beatrici víc: v obou jde Dante svou cestou sám. Platí zde už Hölderlinovo: sami nejsme nic, co hledáme, je všecko? Milovat nebo být milován, co obdarovává víc? Vrací se k Dantovi Beatrice milovaná, nebo milující? Řeč, všechna slova jsou u Danta o té první – o milující není nic známo. Dantova Beatrice je dar schopnosti milovat a uvést z lůna této schopnosti do pohybu všecko myšlení i konání: Dante poznává a píše z lásky. Milovaný Vergilius, milovaná Beatrice tryskají z Danta, ne naopak. Zdá se, že zajišťují jeho sestup a výstup, a zatím visí na jeho laně oni, a on o tom ví. Ten nejmohutnější duch středověku stylizující se do podoby záčka postupuje krok za krokem k cíli, o němž ví, semtam i v pekle zašpitne hlas: To je on, Dante, jestli ten to poví nahore, založí vám věčnost! A také – hrdý – dobře ví o své láskyplné samotě na cestě k ráji: jen pod jeho nohou, hle, se v pekle sesouvá hlína, drolí kamení, je to nejúděsnější obraz osamělosti jediného živého mezi mrtvými, mezi stíny. Vergilius přechází beze stop po sypkém svahu, šlápoty zůstávají jen po Dantovi.

Láska je klíč ke světu, k vesmíru, my ji posíláme před sebou – jsme-li jí schopni – jako svůj ráj. Zatímco peklo je neschopnost milovat. Neschopnost, kterou posíláme před sebou jako své peklo? Láska odemkne nás, svět, vesmír, protože se proměnila v celý náš vesmír. Ne v jedinou hvězdu, tu naši, která patří nám a která nás rozdrtí, když se zhroutí a klesne s nebes výše jako hvězda Máchova. Dante klíčem své lásky, svého vědění, své vědoucí lásky, v níž se zřekl sebe, odemyká devatero nebes – když jde sám, když chce být sám s věděním a láskou, je tu doma, nahlíží do nebeského soukromí: Beatrice prý poslala pro Vergilia, Beatrici ponoukla sama Lucie (slovy: „tvůj věrný tě má zapotřebí, hle, starej se o něj na hranicích pekla“). Dante proniká do samého ústředí nebeských sfér – už na prahu pekla nahlíží skrze Vergilia do lůna blaženosti, jež se mu nepochybně otevře (jak jsme o tom my, horolezci jeho jazyka, přesvědčeni už v Pekle): ale potom Dante píše z teologického hlediska jednu z nejodvážnějších básní všech dob, jíž nahlíží do samého zákulisí božího hájemství, báseň, za kterou by v hlubinách středověku měl být býval upálen! Unikl snad jen díky tomu, že se zahalil do roušek alegorií, které my už šest set let rozplétáme?

Ale pokračujme. Peklo. Dante vstupuje do pekla. Netuší nic o ráji? Na samém začátku se dovídá, že je to podmínka ráje – projít peklem! Má tedy jediné dvě možnosti: buď se do pekla dostat (usedlíci pekelných kruhů mluví o tom, že do pekla „sprchli“, „byli spláchnuti deštěm“ – že tam stekli nějakým – nejčastěji florentským – kanálem) –, nebo peklem projít. Šelmy hříchů jej ženou směrem ke kanálu, ke stoce ústící do pekelného trychtýře, stekl by tam rovnou na své místo mezi chlípíky, rouhače opilé mocí nebo mezi chamtivce, zapadl by přímo do bahna, do smůly, do plamenů, propadl by se časem do věkuvěčného stigmatu svého činu, byl by navěky tím, co učinil, svou věčnou přítomností zbavenou naděje. Anebo může (ba musí, s darem své lásky) projít peklem s celým svým životním časem, s jeho trojvrstevností, s minulostí, přítomností, budoucností-nadějí. Ale kdo je obdarován láskou – musí jediné projít peklem. Jde z toho mráz po zádech: s láskou se nedá žít (což by záhy podepsal i každý Boccaccio), s láskou se dá jediné projít peklem. Jiná cesta neexistuje. Neschopnost lásky (peklo) je ztratit čas, stát se jeho obětí, láska (ráj) je schopnost nakládat s časem, tvořit, pracovat. Láska je úkol, úkol pekelně těžký. Ale kdo by potom chtěl popírat, že na začátku pekla je ráj, že poslušnost je obrácena? Znovu: zprávu o ráji Dante dostává,

sotva vyvážne ze spárů šelem, na samé hranici pekla. Ale to není všecko: peklo ani u Danta není nic daného. Peklo si vytváří on sám. Nejen že se mu nemůže vyhnout, že je nemůže nevidět – musí je učinit viditelným, učinit zřejmým to, co jiní nevidí nebo vidět nechtějí. Jeho láska nesnáší sebemenší nevěru, lest, přetvářku, zamlčení. Že prý srdce nebolí, co oči nevidí? To by Dante nikdy neřekl! Srdce vidí dřív než oči, když nevidí oči, když nechtějí vidět, znamená to, že osleplelo srdce! Láska je nepřátelská slepotě, číhá na každou lež, je jejím soudcem. Jsi-li opravdu obdařen láskou, říká Dante, nepodaří se ti jenom přežít, je ti souzeno být Chrtem na číhané. Znovu: slepota srdce, neschopnost vidět peklo znamená octnout se v něm. Peklo, jež Dante popisuje, je jeho výtvorem. Mezi peklem a Peklem je úzká spojitost. Nad branou pekla (či Pekla) stojí známý nápis, devítiveršový slogan, z něhož vyjímáme: brána pekel je sklenuta láskou, je dílem lásky; a – zanechte naděje, kdož vstupujete, „lasciate ogni speranza, voi ch’entrate“! Pro koho je ten jediný pekelný nápis napsán, pro koho tu ten pekelný transparent je? Pro ty, kdo jsou splachováni kanály přímo na místo určení? Nikdy jej číst nebudou. Pekelnou bránou nepřicházejí. Je určen někomu, kdo bude číst i v pekle! Někomu, kdo disponuje časem čtení, časem přehlednosti, časem zastávky, oddechu a zasnění, časem naděje; v rouře splachovače bere každé čtení za své. Není pochyb o tom, že nápis pekla (Pekla) je určen tomu, kdo jím obzíravě prochází: Dantovi! To jest, že si jej Dante na bránu svého pekla, svého východiska, píše sám! Sám, pro toho, kdo ještě čte a chce číst, pro láskyplného rozdychtěného čtenáře. Lasciate ogni speranza, zanechte naděje! volá vlastnoručně vyrobený transparent, a přesto je plný jakéhosi příslibu, příslibu počátku, dosud každý, koho jsem jej slyšel deklamovat, jej notoval zpěvně a jako by s pocitem osvobození! Ano, s jistou nadějí! S nadějí, že jenom láska, která dokáže projít bránou zřeknutí se všeho, bránou obnažení, bránou nezaslepeného srdce, je láskou opravdovou. Láskou tvořivou! Nezapomínejme, že za touto bránou velikého obnažení – pro ty, kdo mají ještě čas pracovat v čase – je připraveno Dantovo *trasumanar*, posunout lidství výš. Jedině tudy se u Danta prochází vstříc dílu na sobě, o němž platí Hegelovo: „Vyšší je dílo, které má člověk za úkol vykonat sám na sobě, jeho život, jímž si určuje svůj věčný úděl.“ V tom stručném programovém nápisu je vše: co je to láska, jak se začleňuje do času, jak souvisí s prací a s lidským údělem vůbec.

Peklem projít – nebo se do něho dostat. Peklo má dvojí čas. První je čas odložené naděje, který je také časem práce, doprovázené hrůzou z marnění času. „Škoda každé chvíle, jen ať ten čas tu není ztracený,“ strachuje se Dante (XI, 13), sotva na chvíli usednou za kámen náhrobku, aby v jeho závětrí přivykli puchu vanoucímu ze stojatých bahnisek pekla: i té chvíle „oddechu“, přestávky v chůzi, využije Dante k tomu, aby se od Vergilia dověděl něco o struktuře dalších kruhů pekla a osvěžil si znalost Aristotela: opravdu, za touto bránou odložené naděje nebo činorodého obnažení nemá nikdo méně času než ten, kdo má před sebou věčnost, jak říká Šalda. Pod rouškou toho podivného nápisu o odložené naději, která není beznadějí, ale za jejíž branou začíná předivo světa, Dantem neúnavně snované světské předivo, čitelné – stejně jako nápis – jen těm, kdo míří k *trasumanar* – Dante daleko překročil hranice středověku ve smyslu pozemšťanství, pozemšťanství tak pokročivšího, že zasahuje do díla božího a načrtává vlastní rukou obraz pekla a tento obraz vydává za dílo boží, že soudí a vynáší ortely a určuje způsob a místo trestu, ne sice z pozice titána, ale z pozice toho, kdo má přehled, kdo nahlíží do věcí, do vševědoucnosti. (Náznaky titanismu „trestá“ i on, „pochválí“ hady, když se vrhnou na hříšníka za jeho obscénní posunek směrem k nebesům, trestá i Farinatu, ale nelíčí toho „pohrdače peklem“ v barvách nesympatických.)

Druhý čas v pekle je stojatá nekonečná přítomnost. Ale je to ještě přítomnost, když nekonečně stojí? Nelze s ní pohnout, nelze ji ani uchopit: zvláště tohle přivádí k úžasu dříve netušenému – přítomnost nelze mít, ona se zmocňuje viníků, ne oni jí. Odpadlíci z času jsou zbaveni časové trojrozměrnosti, propadli se do jediného rozměru, z něhož nemohou vyjít a přesáhnout se, jsou oploceni svou vinou, zločin uvězňuje do své chvíle, trestá sám sebou; budeš mučen vlastnoručně připravenou mukou, peklo je nekonečné pokračování toho jediného okamžiku založeného na zemi, peklo se zakládá na zemi vždycky v oslepení chvílí, v onom nenasytosti, hédonismem nebo touhou po moci omráčeném „prodli jen“. Zprvu jako by Dante říkal: jsi v pekle, protože nemůžeš milovat, nemůžeš vyjít z chvíle, peklo je nemožnost lásky. Ale čím je v pekle hlouběji, tím více se „nemůžeš“ mění v „nechceš“, nemožnost v nevěli. Ničema u Danta ví, že je ničema, peklo předpokládá vědomí viny – Dante popisuje vlastně malý posun významu, kterým se peklo čím dál víc utvrzuje, posun zdánlivě nepatrný: rozdíl

mezi „ukradl, je tedy zloděj“ – a „je zloděj, a tedy krade“. Provinilec prvního druhu je zachranitelný, druhý na jakoukoli záchranu v čase rezignoval, zvolil peklo. Ale jestliže už přijal jenom perspektivu svého darebáctví – nesmí být za peklo litován! Vergilius několikrát Danta za jeho lítost okřikne: jedinou formou soucitu, jež je tu na místě, je prý tvrdost. Vina zbavuje možnosti tvořit – to je druhá tvář dilematu znějícího: buď okamžik „mít“, nebo z něho vycházet: zlo svazuje ruku i srdce, jsi-li padouch, říká Dante rozhlížeje se po pekle, nebudeš nikdy psát, nevejdeš do ráje. Jsou již mrtví, říká, a jejich budoucnost je druhá smrt, jež přijde brzy. „Mrtví“ donekonečna opakují jeden a týž úkon, jednu a touž historii: Dante – poslušen Vergilia – projevuje shovívavost málokdy, přidává se k soudu, jednou, dvakrát si i „přisolí“, ulomí větvičku stromu, v nějž jsou proměněni sebevrazi, jindy „mimoděk“ nakopne tvář zrádce, vyčnívající z ledu jak hlávka zelí. Jednou, dvakrát není s to lítost potlačit; jednou, když potkává milovaného učitele Brunetta Latiniho, vsazeného výrokem – Dantovy! – spravedlnosti do sedmého kruhu pekla zřejmě za to, že psal latinšky a zanedbával Dantův jazyk rajský – italštinu; jindy zdrcen lítostí nad příběhem Francesky da Rimini klesne v mdlobách. Jinak se Dante v pekle ovládá (či zvládá peklo) veden principem: nelituj pekelného zdefinitivnění těch, kdo se sami zřekli možnosti změnit se, kdo chtěli zastavit čas a zdefinitivnit chvíli své moci, svého obžerství, své chlípnosti.

Obyvatelé pekelných kruhů mají jedinou možnost: vyprávět o sobě. Ale jejich řeč z kruhu nevede, ač by si to přáli, jejich bezvýchodná řeč je to jediné, co jim zbylo, ať se proměnili v keř, hada nebo hovado. (Dantova myšlenka se – s jistou nadsázkou – přibližuje až ke kritice psychoanalýzy.) V případě Francesky da Rimini a jejího švagra Paola se Dante na chvíli stává čímsi jako „terapeutem“. Francesca s Paolem krouží ve svém nekonečném víru druhého kruhu, ve víru své historie, do níž jsou uzamčeni, se slzami v očích vyprávějí své „trauma“: četli jsme společně milostný román, on zdvihl oči, já zdvihla oči, vzdychli jsme, četli jsme dál, narazili jsme v románku na milostnou pasáž, v níž Lancelot líbá milenkou, Paolo políbil mne, toho dne už jsme nečetli dál! To je náš nekonečný vír. Dante je vyslechne, neřekne slovo útěchy, ví – však je do toho víru také zasadil – že jejich řeč v kruhu bude věčná a bezvýchodná jako samo peklo. To, že svou nekonečnou historii vyprávějí, pomáhá přečkat, ale neléčí, jejich peklo je přes všecko svěřování bez

naděje v čin sebetvorný, sebebřesahující. Dante nad jejich historií bezmocně omdlévá. Přítomnost se neotevře minulostí, řeč o minulosti nevede nikam, slovo je třeba vrhnout do budoucnosti jako čin – ale kam je vrhnout v tom začarovaném kruhu, kde budoucnost je jedině to, co bylo až doposud?

Dantovým světem zřetelně probíhá hranice vůle ke zdraví nebo nemoci. Uzdravíš se, chceš-li být zdrav. Jako by v jeho světě vskutku stačilo chtít, abychom chtěli. Tolik věří v člověka ve svém širém pokorném nitru, že by mu neváhal naložit všecko volnost i její břemena, odpovědnost za každou chvíli, za každý krok po příkrém břehu člověčenství. Jeho člověk má všecko na sebe vzít a zřeknout se pro sebe všeho (je-li třeba), má-li založit budoucnost. Dante všecko na sebe bere. Soud nad světem, samotou tvůrce reality, podreality a nadreality, celou tu vratkou chvíli tvoření existující mezi útekem a vykročením vstříc, bere na sebe břemeno vrhání chvíle do budoucnosti – nemá nic jiného než svůj jazyk, a v této „chudobě“ svou řečí italskou řeč na lidské věky zakládá! Mrtví v jeho pekle škemrají – jeho jazykem – o trochu toho světského ohlasu, o trochu světské publicity: řekni tam nahoře, zmiň se, prosím tě, o nás! On jaktěživ o nic neškemral, vrhl se vpřed peklem obnažený, skrz jeho bránu, jejíž transparent si sám uvil – a jenom takto obnažený vtiskl jazyk celé krajině: proto se mi vždycky zdálo, že nad hrbolatinou florentské krajiny s interpunkcí cypřišů naslouchám dantovštině!

Mandelštam volá: Říkáte, že má fantazii? Neurázejte ho, ani jedině slovo tam není vymyšlené! „Jakou má, prosím vás, fantazii? Píše podle diktátu, je to opisovač, překladatel... Je celý shrbený, jak horlivě škrábe a s bázlivou úctou šilhá do iluminovaného originálu, vypůjčeného z praetorské knihovny.“ Opisoval a překládal, mám také ten dojem, nevymýšlel si nic, byl úzkostlivý při volbě každého slova: jen aby – si – nezalhal. Sobě – nebo Beatrici, své lásce vržené před sebe? „Ještě budu chvíli pilně pracovat, ale pak už musím ukázat svůj sešit, zmáčený slzami pilného vousatého žáčka, děsně přísné Beatrici...“ říká jeho básnický druh Mandelštam. A komu jinému také ukazovat své verše než lásce vržené před nás, než lásce otvírající čas dokořán, uvádějící do pohybu i – hvězdy?! Jedině ten, kdo dešifroval přítomnost, promluví k budoucnosti, to jest zůstane přítomným. Opisovač bez fantazie. Překladatel přítomnosti. Přiblížit se k Dantovi, k tomu opisovači reality, jež vydá svůj smysl, teprve je-li pravdivě opsána, znamená potkat něco ne-

smírně radostného, blízkého, potkat Beatrici našich chvil. Vskutku, platí, co se o něm říká: To proto, že už byl v Ráji, mohl Dante napsat Peklo; ale to proto, že mohl napsat Peklo, objevil v sobě Ráj.

Vladimír Mikeš

ŽIVOT, DÍLO, DOBA

Dante Alighieri se narodil koncem května 1265 ve Florencii jako syn Alaghiera degli Alaghieri a Belly, v rodině urozené, ale zchudlé, která se politicky hlásila ke straně guelfů. Guelfové (drobná šlechta a florentští patriciové) stranili papeži v boji proti císaři a jeho stoupcům ghibellinům (k nimž patřili zvláště feudálové, venkov a některé městské komuny, např. Siena). Pět let před Dantovým narozením sienští ghibellini porazili v bitvě u Montaperti florentské guelfy, do Florencie se vrátili ghibellinští vyhnanci v čele s Farinatou degli Uberti a vyhnali z Florencie představitele guelfů. Roku 1266 Karel z Anjou porazil vůdce ghibellinů Manfreda (nástupce Bedřicha II. Hohenštaufského) a dva roky nato i Manfredova nástupce Konradina; do Florencie se vrátili vypovězení guelfové a vyhnali z ní ghibelliny a roku 1269 porazili i ghibellinskou Sienu.

V roce 1274 Dante poprvé spatřil osmiletou Beatrici (jak o tom později napsal ve svém Novém životě), její pravé jméno – podle Boccaccia – bylo Bice di Folco Portinari, byla dcerou florentského měšťana, později se stala druhou ženou Simona de' Bardi. Roku 1277 byl dvanáctiletý Dante zasnouben s Gemmou, dcerou Manetta dei Donati (pozdějšího vůdce tzv. černých guelfů); některé prameny tvrdí, že se s ní roku 1295 oženil, Dante se však nikdy nezmiňuje o ní ani o svých čtyřech dětech (synové Pietro a Jacopo doprovodili – podle soudobých pramenů – Komedii svými komentáři, dcera Antonia vstoupila prý v Ravenně do kláštera a přijala jméno Beatrice).

Dante se zprvu přes svou chudobu podílí na elegantním, kurtoazním způsobu života florentských měšťanů, dostává se mu i důkladného vzdělání u milovaného učitele Brunetta Latiniho; navazuje také přátelství s básníky nového stylu (Guido Cavalcanti, Lapo Gianni, později Cinno da Pistoia). Účastní se též politického života ve Florencii. Moc mají v rukou guelfové, ale jejich strana se začíná štěpit ve dvě frakce: v černé a bílé. Po reformě ústavy v roce 1282 přicházejí k moci priorové, představitelé nejbohatších cechů, kruhy obchodní a bankovníké, spojené svými zájmy s papežstvím (černí); většina šlechty a ostatních Florentanů je z politického života vyloučena a volá po autonomii (bílé). V čele černých stojí rodina Donatiů, v čele bílých rodina Cerchiů.

V roce 1289 se Dante účastní bitvy u Campaldina, v níž je poraženo ghibellinské Arezzo. Roku 1290 umírá Beatrice a její smrt Danta hluboce zasáhne: začne usilovně studovat a zabývat se životem veřejným. Vstupuje do cechu lékařů a lékárníků, aby měl právo účastnit se politického života. (Podle tzv. „Stanov spravedlnosti“, ústavy z roku 1293, mohou veřejné úřady zastávat jenom členové cechů.) Po roce 1295 nacházíme Danta mezi členy rady lidu, mezi „moudrými“, mezi členy Rady sta, roku 1300 je vyslán jako vyslanec do San Gimignano, od 15. června do 15. srpna téhož roku je jedním z priorů, v přistřihujících se sporech mezi černými a bílými se snaží stát nad stranami, na jeho radu je vypovězeno z Florencie po sedmi předácích z obou stran (mezi vypovězenými bílými je také básník Guido Cavalcanti). Pletichy papeže Bonifáce VIII. Danta přimějí, aby se přiklonil k bílým. V říjnu 1301 papež posílá do Florencie Karla z Valois pod falešnou záminkou, že tam má zjednat mír, ve skutečnosti má však zlikvidovat bílé. Dante je ještě se dvěma Florentňany vyslán k papeži do Říma; za jeho nepřítomnosti se vlády ve Florencii chopí černí v čele s Dantovým nepřítelem Corsem Donatim a vyřizují si účty s odpůrci. Dante je obviněn ze zneužití úřadu a z nepřátelství vůči papeži a Karlu z Valois a je odsouzen k pokutě, dvouletému vyhnanství a doživotní ztrátě práva na zastávání veřejných funkcí.

Zpráva o rozsudku zastihne Danta v Sieně. Je vyzván, aby se dostavil do Florencie, Dante však odmítne. Rozsudek je pak změněn v doživotní vyhnanství a v trest smrti upálením zaživa, bude-li přistižen na území Florencie. A Dante už nikdy Florencii nespatří. Zprvu se s jinými vypovězenci pokouší najít nějaké politické řešení, později se od nich distancuje a udělá se „stranou pro sebe“. Nalézá útočiště, skývu osolenou solí slz, na severoitalských dvorech. Je ve Veroně u Bartolomea della Scala, v Trevigianu u Gherarda da Camino a roku 1306 v Lunigianě na dvoře Malaspinů. Jsou to léta intenzivní práce: pracuje na Komedii, píše Hostinu a úvahu O lidové mluvě.

V roce 1310 přitáhne do Itálie nově zvolený římský císař Jindřich VII. Lucemburský. Dante rozesílá listy severoitalským knížatům s radou, aby Jindřicha podporovali. Jindřich měsíc marně obléhá Florencii, roku 1313 však náhle umírá. Tím se hroutí i poslední Dantova naděje na návrat do rodného města. V roce 1315 Dante odmítne pokořující podmínky návratu: zaplatit pokutu, doznat se k vině, nechat se uvěznit a pak být

omilostněn a propuštěn. Dante se vinen necítí, raději se domů nevrátí nikdy. Žije v Assisi, v Lucce, ve Veroně, nakonec odchází do Ravenny, kde je hostem Guida Novelly da Polenta (příbuzného Francesky da Rimini). Po návratu z Benátek, kam jej Guido vyslal jako svého vyslance, Dante v září 1321 umírá. Je pohřben v Ravenně, ve florentském kostele Santa Croce je jenom prázdný kenotaf.

Podle nejnovějšího literárního bádání prvními literárními díly Dantovými jsou *Květ* (Fiore), přepisující v sonetech výpravné části Románu o růži, a *Výroky lásky* (Detto d'amore), didaktická báseň v lidovém řeči. Ale protože Dantovo autorství je sporné, je třeba za nepochybnou prvotinu považovat *Nový život* (Vita nuova, 1292–93), sestávající z veršů (25 sonetů, 4 kancóny, 1 balata, 1 strofa kancóny) a z kapitol básnické prózy. Dílo, které mimo jiné obsahuje některé z nejkrásnějších Dantových básní (např. Mé paní, vy jež lásce rozumíte, nebo sonet Tak šlechetná, tak ctnostná vždy má paní), naznačuje již, jak se vzdaluje od školy sladkého nového stylu.

Básně, jež do Nového života nebyly pojaty, známe dnes pod názvem *Rýmy* (Rime): je to na šedesát básní – mezi nimi verše napsané před Novým životem v duchu nového stylu; milostné verše na „laskavou paní“, opěvovanou i v Novém životě; balaty a kancóny věnované jakémusi „dítěti“; „kamenné rýmy“ – pro ženu Pietru, tvrdou jako kámen – napsané drsným, vytríbeným stylem, jež dosahují výrazového vrcholu, zvláště ve slavné kancóně Tak chci být drsný ve své řeči; čtyři sonety básnického souboje s Foresem Donatim, které svým burleskním realismem připomínají Zlé žleby; a konečně básně s náměty učenými, jež navozují spirituální a morální ovzduší Komédie – např. krásná alegorická kancóna Tři paní přišly navštívit mé srdce, složená patrně v prvních letech vyhnanství. Italsky napsaný traktát *Hostina* (Convivio, 1304–1307) měl původně obsahovat patnáct úvah a patnáct kancón, zůstal však nedokončen, a tak sestává z traktátu úvodního a ze tří dalších, které komentují tři kancóny, mezi nimi slavnou Vy, kteří myšlenkami nebe třetího. Pojednání o námětech filosofických a vědeckých, jehož cílem bylo smířit Aristotelovu filosofii s naukou křesťanskou, mělo vyjít vstříc těm, kdo chtěli zasednout u „blažené tabule“ vědy a kultury antické i současné, mělo zasáhnout do praktického života a snad i otevřít Dantovi cestu do Florencie. Italské „volgare“, jehož chválu Dante načrtl v Hostině, se stává námětem latinského traktátu *O řeči lidové* (De vulgari elo-

quentia, 1304–1305). Dante pojednává o původu jazyka vůbec, o hebrejském jazyku, společném původně všem lidem, z něhož po změtení a následujícím rozdělení jazyků v Babylónu vzešly tři jazyky: jazyk řecký, germánský a jazyk jižní Evropy, rozštěpený ve tři jazyky lidové – francouzštinu, provensálštinu a italštinu. Rozborem různých italských nářečí, rozdělených na čtrnáct typů, se Dante snaží určit kritéria tzv. „illustre volgare“, chápaného jako jednotný a ideální jazyk, použitelný k nejvyšším uměleckým a kulturním cílům. „Illustre volgare“ je vhodným nástrojem pro vznešené náměty (hrdinské činy, ctnost, láska), pro styl tragický, to jest nejvyšší, a pro metrickou formu kancóny. Spis *Monarchie* (Monarchia) vznikl patrně v letech 1310–1313, to jest v době tažení Jindřicha VII. do Itálie. Je to ze všech Dantových traktátů dílo nejstmelenější, nejvášnivější a nejlogičtější, nejodvážnější v návrzích na řešení vztahu mezi mocí světskou a církevní. V první knize Dante dokazuje, že monarchie je nezbytná k pozemskému štěstí a k spravedlnosti; v druhé knize poukazuje na to, že dědicem římského impéria je římský lid, a polemizuje tak s juristy neapolskými a francouzskými; ve třetí knize se zabývá vztahem mezi mocí církevní a státní. Obě jsou od Boha, mají se podporovat, jedna nemá zasahovat druhé do pravomoci (Dante se snaží názory guelfa smířit s ghibellinskou myšlenkou univerzální monarchie, vyjadřuje svou největší touhu vyhnance, touhu po svobodě). Zcela jiného typu jsou dvě latinské vergilské *Eklogy*, napsané v letech 1319–1320, obě jako odpověď učiteli latiny na boloňské univerzitě Giovannimu del Virgilio, který Dantovi vytýkal, že užil v Komedii italštiny na tak vznešené téma. V první Ekloze Dante odpovídá, že právě od tohoto díla očekává věhlas, a to zvláště od Ráje. V druhé odmítá pozvání do Bologně. *Otázka vody a země* (Questio de aqua et terra) se dochovala jenom v tisku z 16. století, ale Dantovo autorství je zaručeno. Jde o filosofickou tezi, kterou Dante přednesl ve Veroně v lednu 1320 za přítomnosti kněžstva, v níž se snažil dokázat, že sféry vody a země jsou koncentrické. Třináct dochovaných latinských epištol, které byly napsány v letech 1304–1319, je dokladem vysoké rétorické výmluvnosti, ryzí morálky a nezlomné víry. Důležité jsou zvláště tři, v nichž Dante hovoří o příchodu Jindřicha VII., a krásný list Cangrandovi della Scala, jemuž Dante posílá Ráj a podává výklad své básně.

Největším Dantovým dílem je ovšem *Komedie* (Boccacciem přezvaná na *Komedii božskou*). O chronologii díla se dlouho

diskutovalo; nyní se má za to, že Peklo začalo vznikat kolem roku 1307, Očistec byl dokončen před rokem 1316 a Ráj v letech 1316 a 1321. Již Dantovi současníci vytušili, že jde o dílo velkolepé. Několik let po básníkově smrti byla Komédie čtena na mnoha univerzitách. Boccaccio začal na žádost Florencie psát ke Komedii komentář (dovedl ho do 17. zpěvu Pekla). Následovali jej další komentátoři: Jacopo della Lana, florentský anonym zvaný Ottimo, Francesco da Buti a jiní. Za humanismu a petrarkismu zájem o Danta zeslábl. Rovněž klasicistní kritika 18. století se k Dantovi stavěla chladně. Obdiv k Dantovi vzplál v celé Evropě s romantismem. V Itálii Alfieri, Parini, Foscolo, Leopardi, literáti a tvůrci Risorgimenta, všichni vycítili v Dantovi obrovskou básnickou sílu. Obdiv trvá dodnes, a v Itálii a ve Francii zasahuje i nejmladší generaci.

Jak Dante pronikal do Čech, lze se dočíst ve studii Zdeňka Kalisty Dante v Čechách v knize Boccaccio – Bruni d'Arezzo Nejstarší životopisy Dantovy (Praha 1965) nebo v monografii Jaroslava Pokorného Dante (Praha 1966). Překladem Komédie se jako první zabýval František Doucha – výbor z ní otiskl v Musejníku roku 1854. Celou Komedii přeložil v letech 1879–1882 Jaroslav Vrchlický, který se k Dantovi celý život s obdivem vracel a učinil pro jeho poznání – přes všechny výhrady – veliký kus práce. V letech 1906–1930 vznikl také nepostradatelný nerýmovaný překlad Karla Vrátného. Teprve zanícený dantolog O. F. Babler ve svém básnickém přepisu z let 1949–52 dovedl Danta do našich dnů. Roku 1978 vyšlo Peklo (Mladá fronta) a roku 1984 zkrácená komentovaná verze Božské komedie (Čs. spisovatel), obojí v překladu Vladimíra Mikeše. Kdo se bude Dantem zabývat, sáhne i po skvělém překladu slovenském, jehož autory jsou Viliam Turčány a Jozef Felix.

Vladimír Mikeš

POZNÁMKA K ILUSTRACÍM

Sandro Botticelli (1446–1510) vytvořil ilustrace k Dantovu Peklu pravděpodobně během roku 1480. Ke každému zpěvu původně patřila jedna kresba, 34. zpěv doprovázely dvě. Ilustrace vznikly na objednávku Lorenza di Pierfrancesca de' Medici. Představa Botticelliho očištěnce navazuje na Giottovo zobrazení Posledního soudu (namalované kolem roku 1305 v kapli Scrovegniů (zvané Arena) v Padově, údajně inspirované osobním kontaktem s Dantem), ale kresba je v duchu florentské školy uvolněná a vzbuzuje představu rychlých okamžitých skic. Provedením se jedná o kresby stříbrolověnou tužkou, částečně vytažené tuší. Později byly některé kolorovány. V roce 1481 musel Botticelli práci na **Božské komedii** přerušit a v tvorbě ilustrací pokračoval až v roce 1483. Toto dílo však nedokončil; jako poslední nakreslil ilustraci k 30. zpěvu Ráje. My Botticelliho kresby přebíráme z kompletu světlotiskových faksimilií vydaných nakladatelstvím Wegweiser-Verlag v roce 1925. Bohužel ne všechny ilustrace se dochovaly (chybí ilustrace k 2.–7., 11. a 14. zpěvu Pekla), a dále vynecháváme tzv. Plán pekla (je proveden v barvě a v černobílé reprodukci by kresba byla nezřetelná).

Do frontispisu jsme umístili idealizovaný portrét Danta od Luky Signorelliho (1441–1523). Signorelli a Botticelli, kteří oba Danta obdivovali, byli nejen vrstevníky, ale v letech 1481–1483 se sešli při výzdobě Sixtinské kaple v Římě. Dantův vliv se u Luky Signorelliho objevuje ve freskách v katedrále v Orviету z roku 1497.

Přes pokřivení doby šílením Savonarolovým byla Dantova Božská komedie pevným záchytným bodem italské renesance a její vliv je zcela zřetelný jak v oblasti námětové, tak i v postupném přejímání stylizace navazující na Dantovu obraznost u všech malířů florentské školy. Kresby Sandra Botticelliho představují nejucelenější renesanční zpracování Dantova díla a jsou dnes považovány za jedny z nejkrásnějších ilustrací k Božské komedii. V tradici vývoje výtvarného umění reprezentují vstup odrazu Dantova díla do námětové a stylistické vizuální pokladnice evropské kultury.

Pavel Růt

OBSAH

Peklo	5
Poznámky (<i>Vladimír Mikeš</i>)	150
Tu vykročil a já se vydal za ním (<i>Vladimír Mikeš</i>) .	171
Život, dílo, doba (<i>Vladimír Mikeš</i>)	184
Poznámka k ilustracím (<i>Pavel Růt</i>)	189

Edice Europa

sv. 7

Řídí prof. RNDr. Stanislav Komárek, Dr.

Dante Alighieri

Peklo

Přeložil, poznámkami opatřil

a doslov a básníkův medailon napsal Vladimír Mikeš

Vydalo Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1

Obálku navrhl a graficky upravil Pavel Růt

Redaktor publikace Jaroslav Havel

Technická redaktorka Běla Trpišovská

Vydání třetí (v Akademii první), Praha 2007

Ediční číslo 10438

Sazbu zhotovil Vladimír Fára

Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s., Štefánikova 2, 737 01 Český Těšín

ISBN 978-80-200-1504-4

Knihy nakladatelství Academia zakoupíte také na:

www.academiaknihy.cz

www.academiabooks.com